

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

Rasa Mokolaitė

Edukologijos magistrantūros studentė

**JAUNESNIOJO MOKYKLINIO AMŽIAUS MOKSLEIVIŲ
POPAMOKINĖS VEIKLOS ORGANIZAVIMO YPATUMAI**

Magistro darbas

Mokslinis vadovas
prof. dr.: V. Lamanauskas

Šiauliai, 2010

Darbas originalus .....Rasa Mokolaitė
(studento (ė)s parašas)

TURINYS

ĮVADAS	3
1.JAUNESNIOJO MOKYKLINIO AMŽIAUS MOKSLEIVIŲ POPAMOKINĖ VEIKLA	7
1.1.Samprata	7
1.1.1.Rūšys ir formos	9
1.1.2.Veiklos kokybės kriterijai	15
1.2.Organizavimas.....	16
1.3.Reikšmė	24
1.4.Organizavimą sąlygojantys teisiniai dokumentai	28
2.JAUNESNIOJO MOKYKLINIO AMŽIAUS MOKSLEIVIŲ POPAMOKINĖS VEIKLOS ORGANIZAVIMO TYRIMAS	36
2.1.Popamokinės veiklos organizavimas Šiaulių ir Panevėžio miestų neformaliojo ugdymo institucijose	36
2.1.1.Tyrimo planas	36
2.1.2.Tyrimo metodologija	37
2.1.3.Tyrimo rezultatai	38
2.2.Popamokinės veiklos organizavimas Kauno ir Marijampolės mokyklose	47
2.2.1. Tyrimo planas	47
2.2.2.Tyrimo metodologija	48
2.2.3.Tyrimo rezultatai	49
IŠVADOS	70
REKOMENDACIJOS	71
LITERATŪRA	72
PRIEDAI	78

ĮVADAS

Tyrimo aktualumas. J. Ruškaus, D. Žvirdausko, V. Stanišauskienės (2008, p. 21) tyrimo ataskaitoje „Mokiniai, dalyvaujantys neformaliajame švietime“ atskleista, kad mokslininkai neformalųjį ugdymą analizuoja socializacijos kontekste (M. Barkauskaitė, 2001, G. Kvieskienė, 2000, 2003, 2005), nagrinėja jo formas ir būdus (S. Dapkienė, 2000, I. Ramaneckienė, 2002, Ratkus, 2000, D. Survutaitė, 2004), tačiau daugiausiai mokslo darbų yra skirta konkrečios neformaliojo ugdymo srities (muzikos, dailės, sporto ir kt.) giliai analizei (K. Kaluinaitė, 2002, A. Kurienė, 2002, R. Makarskaitė, 1998, B. Narkevičienė, 2000, R. Pečeliūnas, 2001, J. Tilindienė, 2000 ir kt.).

J. Ruškaus, D. Žvirdausko, V. Stanišauskienės (2008, p. 148) tyrimo „Mokiniai, dalyvaujantys neformaliajame švietime“ tikslas - pasiremiant Lietuvos švietimo strategijoje įvardijamu neformaliojo švietimo tikslingumu bei socialinio dalyvavimo konceptu, nustatyti realius neformaliojo švietimo būklės duomenis, identifikuoti neformaliojo švietimo kokybę įvertinat neformaliojo švietimo dalyvių (mokinių, mokinių tėvų, specialiųjų poreikių vaikų, mokytojų, mokyklų vadovų) poreikius, interesus bei galimybes ir parengti neformaliojo švietimo plėtotės Lietuvoje gaires (2008, p. 6). Išvadose nurodyta, kad neformaliojo švietimo veiklų pasiūla pradinių klasių moksleiviams yra įvairi, vaikai migruoja iš vienos veiklos į kitą, atsirenka jiems labiausiai priimtinas neformaliojo švietimo formas, diferencijuojasi pagal interesus.

Tyrimo „Papildomas ugdymas socializacijos kontekste“ (2001, p. 3) vienas iš uždavinių – atskleisti papildomo ugdymo formų įvairovę ir kaitos tendencijas. Šio tyrimo išvadose nurodoma, kad mokytojai pastebi, jog papildomo ugdymo veiklos galimybės, pastaruoju metu, nors ir nežymiai, bet padidėjo ir yra pakankamos.

R. Čiužas (2007, p. 64-69) moksliniame darbe „Mokytojo ir mokinio vaidmenų kaita edukacinės paradigmos virsmo sąlygomis“ išskėlė tikslą – atskleisti mokytojo ir mokinio vaidmenų kaitos tendencijas Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose. Tyrimas rodo, kad mokytojai turi prisiderinti prie ugdytinių, gebėti akcentuoti tai, kas svarbiausia, padėti moksleiviams ieškoti, organizuoti ir tvarkyti žinias. Moksleiviai, apibrėždami mokytojo vaidmenį, vis dar mato mokytoją instruktoriumi, tačiau nurodo ir mokytojo bei mokinio bendrą veiklą - lygiavertę partnerystę.

A. Juodaitytė, R. Palubaitytė (2007, p.115-126) atliko tyrimą „Vaikų (9-12) vasaros laisvalaikio edukacinis diskursas tėvų, kaip suaugusiųjų, koncepcijų kontekste“. „Tyrimo tikslas – atskleisti vaikų vasaros laisvalaikio diskursą, nustatyti tėvų koncepcijas, leidžiančias identifikuoti jo, kaip edukacinio prasmingumo, suvokimą. Tyrimo objektas – vaikų laisvalaikio edukacinio reikšmingumo diskursas“. Atlikus tyrimą, buvo suformuluotos išvados: tėvų netenkina vaiko bendraamžiai, nes jų nuomone, tada vaikas būna neprižiūrimas ir nekontroliuojamas. Tėvai priima tokią vaiko vasaros laisvalaikio koncepciją – laisvalaikis yra vaiko užimtumas, už kurį atsako tėvai. <...>. Tėvams yra nepriimtinos tos laisvalaikio situacijos, kuriomis vaikas elgiasi „kitoniškai“ nei mokyklinio mokymosi metu. Bandant keisti tėvų supratimą, reikia sudaryti edukacines programas, suteikiančias naujų žinių iš vaikų laisvalaikio srities.

Tyrimo „Popamokinės veiklos veiksmingumas“ (2003, p. 4) tikslas – išanalizuoti popamokinės veiklos organizavimą, būklę ir ją lemiančius veiksnius. Išvadose nurodoma, kad popamokinė veikla yra vertinama teigiamai, kiek kontraversiškiau moksleiviai atsiliepia apie ją mokykloje; šiuo atveju pasigendama naujumo, pasirinkimų įvairovės, trikdo organizaciniai nesklandumai.

Mokslininkų Š. Gerulaičio, dr. D. Bigelienės, dr. A. Pacevičiūtės, G. Rusteikaitės, V. Zeliankienės (2006, p. 2) tyrime „Tarptautinių ir nacionalinių mokinių pasiekimų ir kitų edukologinių tyrimų išvados ir siūlymai ugdymo turiniui tobulinti“ atskleidžiama, kad popamokinėje veikloje <...> pagal veiklos sritis daugiausia mokinių užsiima sporto ir menine kūrybine popamokine veikla, o kitos veiklos sritys – vaikų ir jaunimo organizacijos, dalykiniai būreliai, techninio profilio užsiėmimai – palyginti mažai išplėtos. Mokslininkai siūlo Švietimo ir mokslo ministerijai tikslingai praplėsti kasmetinio popamokinės veiklos įvertinimo apimtį, įtraukiant papildomus kintamuosius, modernizuojant papildomo ugdymo turinį ir metodus.

Tyrimo „Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudos ir prieinamumas“ (2006, p. 14) vienas iš uždavinių – įvertinti neformaliojo švietimo prieinamumo reguliavimą ir tam reikalingų resursų panaudojimą. Išvadose nurodoma, kad neformaliojo švietimo prieinamumo organizacinės prielaidos (vaikų pavėžėjimas, transporto išlaidų kompensacija, ugdymo proceso organizavimas) nekelia didelių sunkumų, šie klausimai sprendžiami su savivaldybių pagalba.

Mokiniai, daugiau dėmesio skiriantys mokslui, aktyviau dalyvauja ir popamokinės veiklos užsiėmimuose. Kaimo mokyklų mokytojai ir mokiniai atkreipė dėmesį, kad didžiausia dalyvavimo popamokiniuose užsiėmimuose kliūtis yra susisiekimo sunkumai. Kita kliūtis – švietimo prieinamumas pagal materialinę šeimos padėtį – išplečiamos arba susiaurinamos dalyvavimo galimybės mokamuose užsiėmimuose. „Pastebėta tendencija, kad popamokinės

veiklos užsiėmimus lanko daugiau mokinių iš pasiturinčių ir vidutinės pajamas gaunančių šeimų“ (Balevičienė, Bartaševičius (sud.), 2008, p.19).

Tyrinėtojų (S. Dzenuškaitė, 1991; I. Ramaneckienė, 1998; M. Barkauskaitė, 2001; S. Dapkienė, 2002; ir kt.) teigimu, įvairi nepamokinė veikla teikia dideles išgales priartinti mokinius prie gyvenimo, nes ji sudaro sąlygas sueiti į realius santykius su tikrove, įsitraukti į socialinių santykių sistemas, ugdytis socialinius įgūdžius (cit. Raudeliūnaitė, 2007, p.70).

Vaikui valandos po pamokų gali tapti rizikingiausiomis, ypač jeigu jis paliekamas be priežiūros (D.C.Gottfredson & S.A.Weisman, 2001) (cit. Riggs, Greenberg, 2004, p. 177). Neprižiūrimi vaikai turi polinkį į smurtą, teisės pažeidimus, seksualinius nukrypimus, rūkymą, alkoholį ir narkotikų vartojimą (V. Richardson, 1989)(cit. Riggs, Greenberg, 2004, p. 177).

Lietuvoje mažai tyrinėti popamokinės veiklos organizavimo ypatumai jaunesniajame mokykliniame amžiuje, todėl tikslinga būtų atlikti tyrimus, kurie padėtų atskleisti kaip moksleiviai įsijungia į popamokinės veiklos užsiėmimus.

Problema. Popamokinės veiklos organizatoriai dažnai susimąsto, kaip galima naudingiau organizuoti popamokinę veiklą ne tik kaip dalykinių žinių suteikimo priemonę, bet taip pat - kaip padėti spręsti moksleivių užimtumo problemas, apsaugant juos nuo nepageidaujamos bendraamžių įtakos gatvėje, socialinę atskirtį patiriantiems vaikams.

Popamokinė veikla atlieka ir prevencines funkcijas socialiai žalingų įpročių atžvilgiu: nusikalstamos veiklos, priklausomybių nuo narkotinių medžiagų, alkoholio ir pan.

Tinkamai organizuotas moksleivių popamokinis laikas – tai priemonė, užkertanti kelią jų deviantiniam elgesiui¹.

Tyrimo objektas – popamokinės veiklos organizavimas jaunesniajame mokykliniame amžiuje.

Tyrimo tikslas – atskleisti popamokinės veiklos organizavimo ypatumus.

Tyrimo hipotezė: tikėtina, kad popamokinės veiklos organizavimas dabartiniu laikotarpiu pasižymi šios veiklos įvairove.

---

¹ Deviantinis elgesys - tai vienas iš deviacijos pasireiškimo būdų, susijęs su tam tikrą amžių (paauglystės, suaugusiųjų) atitinkančių socialinių elgesio normų ir taisyklių, būdingų tam tikriems mikrosocialiniams santykiams (šeimos, mokyklos), pažeidimu bei laužymu (Leliūgienė, 2003, p.67).

Tyrimo uždaviniai:

1. išanalizuoti mokslinės informacijos šaltinius, apžvelgiančius popamokinės veiklos sampratą, formas, organizavimą, jį sąlygojančius teisinius dokumentus, popamokinės veiklos reikšmę moksleiviams;

2. išsiaiškinti, pagal kokias popamokinės veiklos turinio kryptis organizuojami užsiėmimai jaunesniojo mokyklinio amžiaus moksleiviams neformaliojo švietimo įstaigose;

3. apžvelgti mokytojų popamokinės veiklos organizavimo ypatumus: užsiėmimų pasirinkimą, jų formas, vietą, pasiruošimą;

4. išanalizuoti moksleivių nuomonę apie popamokinę veiklą.

Tyrimo metodai:

1. teoriniai - aprašomoji mokslinės literatūros analizė;

2. statistiniai – kiekybinė popamokinės veiklos įvairovė jaunesniojo amžiaus moksleiviams, remiantis internetinių šaltinių duomenimis;

3. empiriniai - kokybiniai tyrimo metodai - interviu su pradinių klasių mokytojais, su jaunesniojo amžiaus moksleiviais.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro įvadas, 2 skyriai, išvados, literatūros sąrašas, 6 priedai. Darbe pateikiama 25 lentelės, 10 paveikslų.

1.JAUNESNIOJO MOKYKLINIO AMŽIAUS MOKSLEIVIŲ POPAMOKINĖ VEIKLA

1.1.Samprata

Popamokinė veikla yra epizodinė neformaliojo vaikų švietimo dalis, įgyvendinama vykdant įvairius renginius (Lesauskienė, 2008, sk. 9).

J. Ruškaus, D. Žvirdausko, V. Stanišauskienės (2008, p. 21) tyrimo ataskaitoje „Mokiniai, dalyvaujantys neformaliajame švietime“ nurodyta, kad sąvoka „neformalusis ugdymas“ dokumentuose, o ir mokslo darbuose įsigaliojo tik po 2003 m., dažniausiai įvardijama popamokinė veikla, papildomas ugdymas ir užimtumas.

Neformalusis vaikų švietimas – kryptinga veikla, padedanti vaikui įgyti kompetencijos, tapti sąmoninga asmenybe, gebančia atsakingai ir kūrybingai spręsti savo problemas ir aktyviai veikti visuomenėje ir prisitaikyti prie kintančios aplinkos (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2005).

Neformaliojo vaikų švietimo paskirtis – sudaryti sąlygas asmeniui tenkinti pažinimo poreikius, mokytis visą gyvenimą, tobulinti įgytą kvalifikaciją, įgyti papildomų kvalifikacijų (LR Švietimo įstatymas, Savišvieta, 1991).

Neformaliojo vaikų švietimo mokyklos tipui priskiriama dailės, muzikos, meno, sporto mokykla, ugdymo centras, skirtas vaikų gebėjimams lavinti, moksleivių rūmai, kūrybos centras, klubas, šeštadieninė ir sekmadieninė tautinių mažumų mokykla ir pan. (LR Švietimo įstatymas, Mokyklų grupės ir tipai, 1991).

Pradinio ugdymo pirmąją klasę vaikas pradeda lankyti, kai tais kalendoriniais metais jam sueina septyneri metai <...> (LR Švietimo įstatymas, Pradinis ugdymas, 1991).

„Tėvų (globėjų) prašymu, vadovaujantis švietimo ir mokslo ministro patvirtinta Vaikų brandumo mokytis pagal <...> pradinio ugdymo programas įvertinimo tvarka, pradinis ugdymas pradedamas teikti vienais metais anksčiau <...>“ (LR Švietimo įstatymas, Pradinis ugdymas, 1991).

„Ketverių metų pradinio ugdymo programą vykdo mokyklos – darželiai, pradinės ir kitos mokyklos“ (LR Švietimo įstatymas, Pradinis ugdymas, 1991).

Pradinio ugdymo paskirtis – suteikti asmeniui dorinės ir socialinės brandos pradmenis, kultūros, etninius pagrindus, elementarų raštingumą, padėti jam pasirengti mokytis pagal pagrindinio ugdymo programą (LR Švietimo įstatymas, Pradinis ugdymas, 1991).

R. Želvys (2003, p. 44) teigė, kad žmogaus elgesį formaliose grupėse sąlygoja organizacijos struktūra bei jos įgyvendinami tikslai.

Pradinio <...> ugdymo tikslas – plėtoti dvasines, intelektines ir fizines asmens galias, ugdyti kūrybingą, aktyvų, atsakingą pilietį, įgijusį kompetencijas, būtinas sėkmingai socialinei integracijai ir mokymuisi visą gyvenimą (Pradinio ir pagrindinio ugdymo programa, 2008).

„Tikslai – išsamus ir konkretus laukiamų rezultatų vaizdinys“ (Želvys, 2003, p. 26).

Mokinys, mokydamasis pagal Bendrąsias programas, tampa: pasitikintis savimi – teigiamai vertina save, yra motyvuotas, atsakingas, patikimas, iniciatyvus, kūrybiškas; bendraujantis ir bendradarbiaujantis – konstruktyviai veikia siekdamas bendrų tikslų, kuria ir palaiko gerus santykius su aplinkiniais; yra pasirengęs mokytis visą gyvenimą – įgijęs būtinas kompetencijas, kritiškai mąstantis, siekiantis žinių, kūrybiškai jas taikantis problemoms spręsti; aktyvus – dalyvauja bendruomenės gyvenime, prisideda prie Lietuvos, Europos ir pasaulio kultūros ir gamtinės aplinkos puoselėjimo, socialinės ir ekonominės gerovės kūrimo (Pradinio ir pagrindinio ugdymo programa, 2008, p. 5).

Bendrosios programos yra sudarytos, vadovaujantis šiais principais:

◆ aktualumo visuomenei ir mokiniui. Ugdymo turinys turi padėti mokiniui pažinti save ir kitus, rasti atsakymus į pagrindinius žmogaus gyvenimo klausimus, padėti perimti kultūros ir žinojimo pagrindus <...>.

◆ vertingumo tolesniam mokymuisi ir darbui. Ugdymo turinys turi būti vertingas ir svarbus tolesniam mokymuisi, saviraiškai, profesinei veiklai. Visu dalyku ugdymo turinys parenkamas taip, kad būtų susietas su mokinio, jo šeimos, bendruomenės gyvenimu, ugdytų mokinio gebėjimą bendrauti ir bendradarbiauti, dirbti grupėje ar komandoje, spręsti problemas <...>.

◆ prieinamumo. <...> Turi būti numatytos galimybės ugdymo turinį pritaikyti kiekvienam mokiniui pagal socialinę ir kultūrinę patirtį, mokymosi stilių, lytį, kitus individualius poreikius, užtikrinant kiekvieno mokinio individualių galių plėtotę. Ugdymo turinys sudaromas taip, kad mokinys nuosekliai gilintų savo žinias ir gebėjimus, nuostatas <...>.

◆ darnaus vystymosi. Ugdymo turinys remiasi darnaus visuomenės vystymosi nuostatomis. Išskiriama gamtinės aplinkos, kultūros, socialinio ir ekonominio visuomenės gyvenimo tarpusavio priklausomybė, į ateities perspektyvą orientuotas kūrybiškas mąstymas, aktyvus kiekvieno asmens dalyvavimas kuriant kokybišką gyvenimą sau ir ateities kartoms <...> (Pradinio ir pagrindinio ugdymo programa, 2008, p. 5-6).

Asmens <...>, neformaliojo <...> būdu įgyti mokymosi pasiekimai įteisinami įstatymų nustatyta tvarka išduotu dokumentu (pažymėjimu, <...>), kurio turinį, formą ir išdavimo tvarką nustato Vyriausybė arba jos įgaliota institucija“ (LR Švietimo įstatymas, Mokymosi pasiekimų įteisinimai, 1991).

Popamokinės veiklos principai. S. Dapkienė (2002, p. 25) teigė, jog įgyvendinant popamokinės veiklos auklėjamuosius, lavinamuosius, pažintinius tikslus, reikia atsižvelgti į šiuos principus: *tikslingumo* (auklėjimo veiksmai turi būti priklausomi nuo konkrečių tikslų, kad veiksmingumas būtų matuojamas laipsniu, kuriuo tikslas bus pasiektas), *pastabumo ir atjautos* (pastebėti auklėtinio fizines ir dvasines problemas, sunkybes; įsijausti į jo būklę mintimis ir jausmais, ją išgyvenant ir kt.), *saugos* (saugoti vaiką nuo blogio ir kt.), *veiksmingumo* (veikti auklėtinio psichines ir dvasines savybes ir kt.), *individualizavimo* (rūpintis kiekvienos individualybės galia perimti vertybes, jomis reguliuoti elgesį), *kūrybingumo* (auklėtinio skatinimas: įgimto spontaniškumo saviraiškai, kūrybinių dvasinių vertybių išvėlgimui ir kt.), *prasmingumo* (auklėjimo turinį, priemones, metodus parinkti taip, kad ugdytiniai patirtų prasmingą santykį su savo vidiniu turiniu, su pasauliu), *peržangos* (remiantis realybe, turtinti auklėtinį sąmonę ir savimonę – sieti elgesį ir veiklą), *tikslingumo ir perspektyvos* (auklėtojas turi nuolat kelti auklėjamuosius tikslus ir to išmokyti savo auklėtinius), *humanistinio kryptingumo* (pripažinti žmogaus vertingumą, tikėjimą jo jėgomis, protu, atsigręžti į žmogų kaip į absoliučią vertybę), *tautos kultūrinės patirties perimamumo ir plėtojimo* (taisyklingos gimtosios kalbos, tautosakos, tradicijų perdavimas iš kartos į kartą, švenčių šventimas, literatūros ir istorijos pripažinimas), *nepamokinės veiklos ryšio su gyvenimu* (mokiniam organizuoti įvairią pažintinę, politinę, darbinę, sportinę, estetinę veiklą, remtis mokinių asmenine patirtimi, sudaryti sąlygas socialiniams įgūdžiams ugdytis), *atsižvelgimo į mokinių poreikius ir interesus* (atsižvelgti į auklėtinio džiaugsmo, gyvenimo prasmės, saviauklos, pripažinimo ir įvertinimo, bendravimo, dvasingumo, tikėjimo ir religinio išgyvenimo poreikius), *atsižvelgimo į amžiaus tarpsnių psichologinius ypatumus* (ugdyti auklėtinį amžių atitinkančias savybes tenkinant jų poreikius), *kūrybinio aktyvumo ir iniciatyvumo* (skatinti mokinių aktyvumą ir iniciatyvą įvairioje veikloje: meno saviveikloje, žaidybinėje veikloje ir kt.).

1.1.1. Rūšys ir formos

Kiekviena popamokinė veikla yra atskirų ugdymo dalykų tąsa. Todėl jaunesniojo amžiaus moksleivių neformalųjį ugdymą būtų galima suskirstyti pagal ugdymo sritis.

Bendrosiose programose dalykų programos suskirstytos pagal ugdymo sritis, sudarytas iš giminiškų, integracinių ryšiais tvirtai susijusių mokomųjų dalykų:

♦ *dorinis ugdymas* (etika, katalikų tikyba, ortodoksų (stačiatikių) tikyba, evangelikų liuteronų tikyba, evangelikų reformatų tikyba, karaimų tikyba, judėjų tikybos pažintinė programa);

♦ *kalbos* (lietuvių gimtoji kalba, kitos gimtosios kalbos, lietuvių valstybinė kalba, pirmoji užsienio kalba);

♦ *matematika*;

♦ *socialinis ir gamtamokslis ugdymas* (pasaulio pažinimas);

♦ *meninis ugdymas* (dailė ir technologijos, muzika, šokis, teatras);

♦ *kūno kultūra*;

♦ *kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų ugdymas* (lietuvių gestų kalba, lietuvių kalba, matematika, pasaulio pažinimas) (Pradinio ir pagrindinio ugdymo programa, p. 9).

Mokomųjų dalykų tikslai. *Etika. Tikslas.* <...> padėti mokiniui ugdytis moralines nuostatas, teigiamas charakterio savybes, mąstymą, tautiškumą, gyvenimo įgūdžius ir pozityvų santykį su savimi, kitais žmonėmis ir aplinkos pasauliu (Pradinio ir pagrindinio ugdymo programa, 1 priedas, 2008, p. 11).

Katalikų tikyba. Tikslas. „<...> padėti mokiniui suvokti save kaip Dievo kūrinį ir unikalų Jo mylimą asmenį, pažinti triasmenį Dievą bei Bažnyčią kaip tikinčiųjų bendruomenę, pažinti bei priimti krikščioniškas vertybes ir jomis grįsti bendravimą su žmonėmis, Dievu, aplinka“ (Pradinio ir pagrindinio ugdymo programa, 1 priedas, 2008, p. 36).

Lietuvių kalba. Tikslas. Atsižvelgiant į mokinio kalbinę, kultūrinę ir socialinę patirtį, padėti jam įgyti komunikavimo ir kultūrinės kompetencijos pradmenis, kurie sudarytų sąlygas mokomajai bei asmeninei veiklai pradinio ugdymo pakopoje ir prielaidas tolesniam ugdymuisi dalykinėje sistemoje ((Pradinio ir pagrindinio ugdymo programa, 1 priedas, 2008, p. 90).

Matematika. Tikslas. Mokiniam padėti įgyti tokią matematikos žinių, gebėjimų ir nuostatų visumą, kuri įgalintų juos spręsti savo kasdienio gyvenimo problemas, sėkmingai mokytusi toliau, skatintų domėtis matematika (Pradinio ir pagrindinio ugdymo programa, 1 priedas, 2008, p. 199).

Socialinis ir gamtamokslis ugdymas (pasaulio pažinimas). Tikslas. Siekiama, kad mokiniai pradinėje mokykloje įgytų bendrą supratimą apie artimiausią gamtinę, socialinę bei kultūrinę aplinką, suprastų, kaip ši aplinka veikia žmogų ir jo gyvenimo būdą, ugdytusi reikiamus gyvenimui gamtinėje bei kultūrinėje aplinkoje gebėjimus, pozityvią pasaulėvoką bei vertybines nuostatas (Pradinio ir pagrindinio ugdymo programa, 1 priedas, 2008, p. 224).

Dailė. Tikslas. Puoselėjant savitą vaikų pasaulėjautą nuosekliai ir patraukliai ugdyti dailės raiškos gebėjimus bei estetinę nuovoką; sudaryti sąlygas kūrybinėms galioms plėtotis (Pradinio ir pagrindinio ugdymo programa, 1 priedas, 2008, p. 261).

Technologijos. Tikslas. Sudaryti mokiniams prielaidas suvokti buitineje aplinkoje kylančias problemas bei jų sprendimo principus; išmokti saugiai naudotis nesudėtinga buitine

technika; pažinti medžiagas; ugdyti gebėjimus, kaip vartotojui, padedančius orientuotis rinkoje (Pradinio ir pagrindinio ugdymo programa, 1 priedas, 2008, p. 274).

Muzika. Tikslas. Puoselėti prigimtinių vaiko muzikalumą, ugdyti kūrybinius bei atlikimo gebėjimus, estetinę nuovoką, plėtoti emocijų ir jausmų sritis, intelektą (Pradinio ir pagrindinio ugdymo programa, 1 priedas, 2008, p. 288).

Šokis. Tikslas. Puoselėjant prigimtinių mokinio kinestetinį ir kūrybinį savitumą, padėti įgyti šokio kompetencijos ir estetinės patirties pagrindus, laiduojančius tolesnį, sėkmingą ugdymąsi (Pradinio ir pagrindinio ugdymo programa, 1 priedas, 2008, p. 302).

Teatras. Tikslas. Per kūrybišką patirtį skatinti dvasinį mokinių brendimą, ugdyti pažinimo galias, jausmus, padėti įgyti teatro kompetencijos pradmenis ir jais pasinaudoti kultūriniame klasės gyvenime (Pradinio ir pagrindinio ugdymo programa, 1 priedas, 2008, p. 311).

Kūno kultūra. Tikslas. Ugdyti mokinį, pasitikintį savimi, motyvuotą būti fiziškai aktyvų, gebantį rinktis sveiką gyvenseną ir rūpintis savo kūno bei sveikatos stiprinimu (Pradinio ir pagrindinio ugdymo programa, 1 priedas, 2008, p. 322).

Kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų ugdymas. Tikslas. Atsižvelgiant į mokinio kalbinę, socialinę ir kultūrinę patirtį, padėti jam įgyti komunikavimo ir kultūrinės (apimančios ir kurčiųjų kultūrinio tapatumo aspektą) kompetencijos pradmenis, kurie sudarytų sąlygas mokomajai ir asmeninei veiklai pradinio ugdymo pakopoje ir prielaidas tolesniam ugdimuisi dalykinėje sistemoje (Pradinio ir pagrindinio ugdymo programa, 1 priedas, 2008, p. 339).

G. Kvieskienė (2006, b, p. 18) nurodė šias neformaliojo vaikų švietimo turinio kryptis:

- ◆ sporto,
- ◆ muzikos,
- ◆ choreografijos,
- ◆ dailės,
- ◆ kita meno kryptis,
- ◆ gamtos,
- ◆ technikos ir technologijos,
- ◆ etnokultūros ir kraštotyros,
- ◆ turizmo,
- ◆ kitos programos.

Pramoginės veiklos rūšys. S. Dapkienė (2002, p. 29) teigė, kad mokslininkas K.Stoškus pramoginę veiklą skirsto į naudojamąsi masinės informacijos priemonių teikiamomis pramogomis, kitomis pramoginės kultūros formomis, pramoginį bendravimą, pramoginę kultūrą.

S. Dzenuškaitė įvardija tokias pramoginės veiklos rūšis: *pramoginės kultūros naudojimas* (pramoginių televizijos laidų, kino filmų žiūrėjimas; radijo laidų, muzikos įrašų klausymas; spektaklių ir koncertų lankymas, pramoginės literatūros skaitymas), *pramoginis meno kūrinijų vartojimas* (meno kūrinijų įtraukimas į pramogą, jų pavertimas akustiniu ir vizualiniu darbo, bendravimo, poilsio fonu), *pramoginė kūryba* (mokykloje ir už jos ribų švenčiamos šventės, pramoginė saviveikla), *kūno kultūros renginiai* (treniruotės, varžybos, žygiai su nakvynėmis) (Dapkienė, 2002, p. 29).

G. Kvieskienė (1996, p. 20) mokyklos kultūrinius renginius skirsto į *reprezentacinius* (tai renginiai, kuriais mokykla tarsi save pristato visuomenei ir savo bendruomenei; specifinės mokyklos šventės, jubiliejiniai mokyklų renginiai, kartais mokyklos vaikų parodos ar kūrybinės dienos, stovyklos ir pan.), *į pažintinius – kūrybinius* (renginiai, kuriais siekiama moksleivius supažindinti su naujais faktais, personalijomis, istoriniais, politiniais veikėjais ir kt.), *į kalendorines šventes* (Derliaus šventė, Kalėdos, Užgavėnės, Velykos ir pan.), *į teminius vakarus* (vakarus – portretus, reportažus, pasakojimus, skirtus konkrečiam žmogui ar įvykiui pažymėti), *į pramoginius renginius* (šokiai, poilsio vakarai, diskotekos, pobūviai, žiburėliai, gegužinės, karnavalai, pramoginiai šou, konkursai, viktorinos ir kt.).

Popamokinės veiklos formos. Forma (lot. išvaizda, pavidalas): ko nors sutvarkymas, sandara; nustatytas ko nors pavyzdys, šablonas; meno kūrinio išraiškos priemonių visuma, vaizdavimo būdas (Paulavičiūtė, 2008, b, p. 9).

Lietuvių tautos tradicijos susijusios su svarbiausiais žmonių gyvenimo įvykiais (krikščynos, vestuvės, laidotuvės); su kalendorinėmis šventėmis (Kūčios, Kalėdos, Naujieji metai, Trys Karaliai, Užgavėnės, Pelenų diena, Verbų sekmadienis, Velykos, Motinos diena, Šeštinės, Sekminės, Tėvo diena, Joninės, Žolinė, Vėlinės); tautinėmis šventėmis (Lietuvos valstybės atkūrimo diena, Lietuvos laisvės gynėjų, Gedulo ir Vilties, Juodojo Kaspino, Lietuvos karių, Valstybės diena ir pan.) (Ambrukaitis, Ozolaitė (sud.), 1998, p. 5).

Popamokinės veiklos formos, priskiriamos pramogoms. Tai: *aptarimai* (kino filmo, operos, baleto spektaklių, knygų, televizijos laidų); *dienos* (medelių sodinimo, paukščių, melagių, sveikatingumo, Žemės, ramybės ir susikaupimo); *išvykos, kelionės* (praktinės, poilsinės); *konkursai* (deklamavimo, darbelių, dainų inscenizavimo, judriųjų žaidimų, piešinių, suvenyrų, melagių, šauniausio moksleivio, anekdotų karaliaus, kalėdinės puokštės); *kūrybiniai žaidimai*: neakivaizdinės kelionės (į praeitį, į ateitį, į vandenyno dugną, į kosmosą), televizijos laidos, labirintai; *popietės ir rytmečiai* (dalykiniai: istoriniai, etnografiniai, matematiniai, smulkiosios tautosakos, sveikatingumo, rudens gėrybių); *spartakiados ir varžybos* (sporto, linksmosios, humoristinės, šeimų); *šventės ir tradicijos* (valstybinės šventės, rugsėjo pirmosios, rudens, žiemos, pavasario, vasaros, miško, sveikatingumo, Baltprausio, religinės, žvakučių,

paukščių sugrįžimo, margučių, liaudiškos, mokslo metų užbaigimo, atsisveikinimo su mokykla, trijų kartų ir kt.); *vakarai ir vakaronės* (humoro, poilsio, tautosakos, klausimų – atsakymų, liaudies, etnografijos, kūrybos, šokių, sporto talentų, mandagumo ir kt.); *viktorinos* (dalykinės, įžymioms Lietuvos datoms atminti, kalbos, smulkiosios tautosakos ir kt.); *puotos ir baliai* (dėdės Derliaus, kaukių, Kalėdų, Užgavėnių, gimtadienio ir kt.); *savaitės* (gerumo, sveikos gyvensenos, ramybės ir susikaupimo, advento, kalėdinių palinkėjimų, gavėnios, velykinė, meno, sporto ir kt.); *etiniai pokalbiai, disputai; klasės susirinkimai; konferencijos* (mokslinės, praktinės, dalykinės ir kt.); *radijo laidos* (Dapkienė, 2002, p. 30-31).

A. Paulavičiūtė (2002, a, p. 9) apžvelgia kai kurias renginių formas (organizavimo metodikos aspektu), tai: rytmečiai, popietės; šokių vakarai, diskotekos, poilsio vakarai, vakaronės; pramoginės varžybos, viktorinos; pobūviai, karnavalai.

Pasak A. Paulavičiūtės (2002, a, p. 9), rytmečiai, popietės labiau tinka jaunesniojo amžiaus mokiniams. Tai daugiau uždari nei vieši renginiai, organizuojami sava bendruomenei – klasei, būriui, nedidelės mokyklos kolektyvui. Tai tinkama papildomojo ugdymo forma iškilioms datoms ar progoms švęsti. Rytmečiui ar popietei reikalingas sumanymas, dramaturgija, režisūra, vedėjas. Šios pramogos suteikia naujų žinių, įtvirtina jau turimas; atskleidžia naujas ugdytinių savybes, ugdo kūrybiškumą ir iniciatyvumą.

Šokių vakaruose jaunimas turi poreikį susitikti su draugais, pabendrauti, pasilinksinti, pasiklausti muzikos ir pašokti. Šių vakarų organizatoriai turėtų siekti, kad šokių salės taptų grakštumo ir mandagumo mokykla, vestų žmones prie meno ir grožio. Tinkamai surengti šokių vakarai suteikia galimybę pereiti nuo judraus veiklumo prie pažintinio, nuo linksmumo prie įvairių rūšių dėmesio sutelkimo. Šokių vakaro sėkmė priklauso ir nuo muzikinio repertuaro (Paulavičiūtė, 2002, a, p. 9).

A. Paulavičiūtė (2002, a, p. 9) teigė, kad diskotekos pagrindinis principas – linksminant šviesti. Diskotekai reikalinga vizualinių (šviesos efektų, skaidrių, filmuotų kadru), garsinių (muzikos, teksto, garso efektų), teatrinių (teatralizacijos, šokių, pantomimos) elementų visuma. Diskotekos programa – programa, surežisuota pagal specialų scenarijų. Į programą gali būti įtraukiami įvairūs atlikėjai ar personažai. Diskotekos programos vedėjas pristato programos dalyvius, numerius ar muzikos kūrinius.

Poilsio vakaras turi teminį kryptingumą – vieną bendrą mintį, pagrindinę idėją, o visos vakaro sudėtinės dalys – muzika, apipavidalinimas, pramogos (žaidimai, dainos ir t.t.), tekstai – pajungtos tai temai atskleisti. Poilsio vakarų pagrindinis tikslas – turiningai praleisti laisvalaikį ir visiškai tobulėti. Didelio populiarumo susilaukia teatralizuoti poilsio vakarai. Tokių vakarų vedėjai – personažai, veiksmas dažnai ištisinis, turintis siužetą (Paulavičiūtė, 2002, a, p. 10).

A. Paulavičiūtė (2002, a, p. 9) vakaronę apibūdino kaip liaudiško pobūdžio poilsio vakarą, dažnai turintį vedėją – personažą. Svarbiausias reikalavimas – vieningo stiliaus sukūrimas ir jo išlaikymas – muzika, dainos, šokiai, pramogos, meninis apipavidalinimas, vedėjų ar dalyvių kostiumai, vaišės. Seniau per vakarones žaisdavo, dainuodavo, sekdamo pasakas, mindavo mįsles, šokdavo.

Pramoginės varžybos – tai tokios varžybos tarp renginių grupių, kurias gali sudaryti žinovų konkursai, turnyrai, šokių ir dainų konkursai. Varžybose gali rungtis komandos, grupės, klasės. Pramogų, žaidimų formos ir metodai turi užtikrinti laisvą, aktyvų bendradarbiavimą, paremtą bendrais polinkiais. Pramoginėms varžyboms vadovauja vedėjas, išrenkama komisija, besivaržančioms grupėms vadovauja komandų kapitonas (Paulavičiūtė, 2002, a, p. 10).

Viktorina – tai žaidimas, kuriame klausimų pagalba išryškėja dalyvių žinios ir orientacija mokslo, meno, literatūros ir kt. srityse. Vedėjas pateikia klausimus, o dalyviai į juos atsako. Teisingiausi, išsamiausi atsakymai yra premijuojami. Viktorinos gali būti įvairių temų: apie įžymių žmonių gyvenimą ir kūrybą, literatūrą, meną, kraštotyra. Sudarant klausimus, svarbiausia – atsižvelgti į renginio dalyvio amžių ar kitus ypatumus (Paulavičiūtė, 2002, a, p. 11).

A. Paulavičiūtė (2002, p. 12) pobūvį apibūdino kaip iškilmingą renginį, kurio pagrindinę dalį sudaro šokiai (pvz., Naujametinis pobūvis, mokyklos baigimo pobūvis, teatro gerbėjų pobūvis ir pan.). Pobūvio vedėjai būna du: moteris ir vyras (mergina ir vaikinai). Pobūviui turi būti sudarytos visos sąlygos, kad dalyvis pasijustų svečiu, laukiamu ir gerbiamu. Pobūvio skiriamasis bruožas – šventiška atmosfera, jos kūrimas.

Karnavalas – šventiškas, gražus pramoginis renginys. Ši pramogos forma dažnai rengiama lauke, su eitynėmis, šokiais, vaidinimais, Naujų metų, Užgavėnių ir kt. progomis. Karnavalas pasireiškia dalyvių kūrybine išmone bei veikla. Jo sėkmė priklauso nuo apipavidalinimo, kostiumų, kaukių; jame turi būti daug linksmų staigmenų, pokštų, pramogų, loterijų (Paulavičiūtė, 2002, a, p. 12).

Publicistinius renginius sudaro pokalbiai, paskaitos, disputai, diskusijos, forumai, konferencijos – pažintinių renginių grupė. Pagrindinis šių renginių tikslas – suformuoti teisingą viešąją nuomonę ginčytiniais gyvenamojo laikotarpio klausimais, kiti tikslai – skatinti viešai pareikšti nuomonę, mokyti tiksliai, argumentuotai kalbėti (Paulavičiūtė, 2002, a, p. 13).

A. Paulavičiūtė (2002, a, p. 3) meninius publicistinius renginius apibūdino kaip kronikas, mitingus, žurnalus ir kt., kurių metu atskleidžiamas dokumentų, publicistinės medžiagos ir meno priemonių turinys. Šių renginių tikslas – ugdyti ir taurinti žmogaus jausmus. Pagal mitingo organizavimo tikslą gali būti: šventiniai, protesto, gedulo, solidarumo ir kt. Mitingo metu detali informacija neteikiama, pagrindinis metodas – įtaiga.

Didesnės apimties renginių trukmė dažniausiai ilgesnė nei tradicinio renginio 1,5 – 2 val., veiksmas vyksta dažniausiai ne vietoje (Paulavičiūtė, 2002, a, p. 13).

A. Paulavičiūtė (2002, a, p. 13) teigė, kad dekadų (literatūros, meno ar kt. renginių ciklas, trunkantis 10 dienų) privalumas yra tas, jog įvairūs renginiai gali būti įjungti į sistemą; didesnė galimybė patenkinti įvairius žmonių skonius ir pomėgius..

Festivalis - masinė kultūros šventė, teatro, kino ar kitų meno kūrinių apžiūra. Nors jis ir turi varžybų elementų, bet pirmiausiai, tai yra šventė, todėl neskirstomos vietos nuo pirmos iki paskutinės, o renkami geriausi vienoje ar kitoje srityje (Paulavičiūtė, 2002, a, p. 13).

Šventė – tai proga, gera atmosfera, sukurta šventiška aplinka (Paulavičiūtė, 2002, p. 13).

A. Paulavičiūtė (2002, a, p. 13) tvirtino, kad šventę sudaro ne tik ceremonialas, bet ir pramoginė dalis, kurioje pateikiamos tik kruopščiai parinktos pramogos. Vedėjai turi parodyti pagarbą susirinkusiems, visi renginio komponentai turi „alsuoti“ pagarba – rūbinė, bufetas ir pan. Kuo daugiau dalyvaujančių, tuo šventė turiningesnė.

1.1.2. Veiklos kokybės kriterijai

L. Jovaiša (1995, b, p. 246) rašė, kad renginių veiksmingumas priklauso nuo šių kriterijų:

- ◆ nuo renginio tikslo pasiekimo kokybės; tikslo pasiekimas atsispindi auklėtinių ir kitų dalyvių pasitenkinimu, išreiškiamu išpūdžių pasakojimu, požiūriais ir jausmais;
- ◆ nuo turinio auklėjamojo vertingumo; jį suvokiant iš to, kas buvo kalbama, rodoma, veikiama;
- ◆ nuo auklėjimo metodų parinkimo ir taikymo tikslingumo; nustatant ar metodai buvo panaudoti efektyviai;
- ◆ nuo rėmimosi auklėjimo principais;
- ◆ nuo renginio struktūros pagrįstumo; nuo pradžios, eigos, pabaigos kokybės, vyksmo nuoseklumo;
- ◆ nuo auklėtinių aktyvumo ir veiklumo renginyje;
- ◆ nuo renginio emocinio krūvio;
- ◆ nuo renginio atitikimo auklėtinių amžių ir išsilavinimą;
- ◆ nuo kokybiško pasirengimo renginiui.

1.2. Organizavimas

Popamokinė veikla organizuojama ne tik mokyklose, bet ir neformaliojo švietimo įstaigose.

Apibūdinami du *neformaliojo švietimo mokyklų tipai*: specializuotos vaikų gebėjimų ugdymo mokyklos <...> ir daugiaprofilinės neformaliojo vaikų švietimo institucijos <...> (Kvieskienė, 2006, b, p. 18).

Vaikų ir jaunimo užimtumo bei saviraiškos funkcijas atlieka valstybinės ir savivaldybių švietimo įstaigos – neformaliojo vaikų švietimo mokyklos, bendrojo lavinimo mokyklos, dienos centrai, nevyriausybinės organizacijos, privačios institucijos bei kitos įstaigos, turinčios teisę teikti šias paslaugas (Kvieskienė, 2006, b, p. 9).

R. Želvio (2003, p. 41) nuomone, organizavimo esmė – atrinkti žmones, suformuoti iš jų grupes ir padaryti jas veiksmingomis komandomis, siekiančiomis įgyvendinti organizacijai išskeltus tikslus ir uždavinius.

Jovaiša (2007, a, p. 190) teigė, jog organizavimas [pranc. *organisation*] yra veiklos jungimas, vienijimas į darnią sistemą kuriems nors ugdymo tikslams siekti. Kartais šis terminas vartojamas pernelyg plačiai, todėl reikėtų skirti šias organizavimo elementų sąvokas: rengimas, pasirengimas, surengimas, vedimas, atlikimas, subūrimas, sutelkimas.

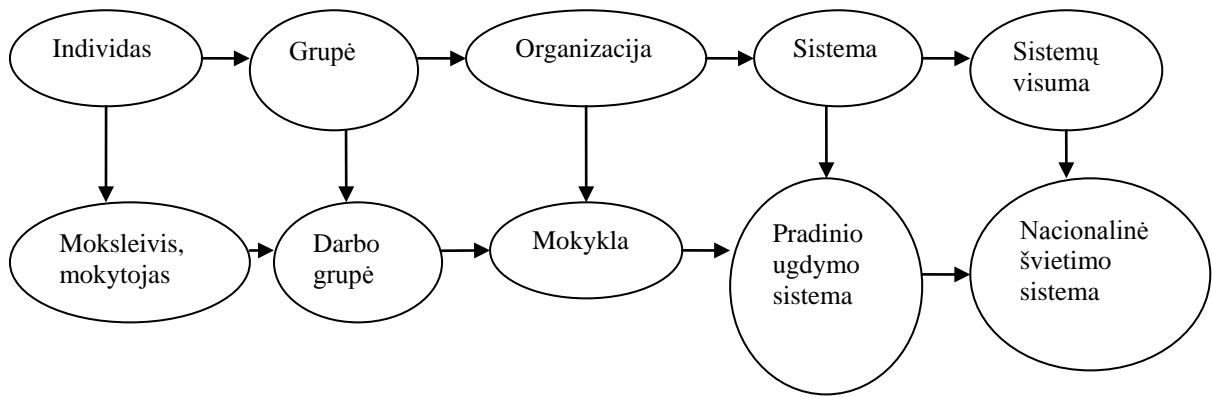
T. J. Sergiovanni (2005, p. 21) nurodė, kad efektyvus organizavimas atspindi kaip atlikti mokymo ir išmokimo darbą taip, kad atsispindėtų kompetencija. Iš mokyklų tikimasi, kad jos turėtų konkrečius tikslus ir objektus, specialią mokymo programą, organizuotą efektyvų įvertinimą.

Komanda – tai tokia žmonių grupė, kuri gali veiksmingai atlikti darbą ir pasiekti tikslus, kuriems įgyvendinti ji buvo sudaryta (Želvys, 2003, p. 45).

Individas ir komanda turi nuolat sąveikauti tarpusavyje tam, kad galėtų pasiekti optimalių rezultatų. Komandos efektyvumą gali nulemti du veiksniai: tinkamas narių parinkimas ir komandos mokymas (Želvys, 2003, p. 45).

Pasak R. Želvio (2003, p. 46), sėkmingai funkcionuojančių komandų stebėjimai parodė, jog individai, imdamiesi skirtingų vaidmenų, puikiai juos atliko, o šie nulėmė komandinio darbo sėkmę.

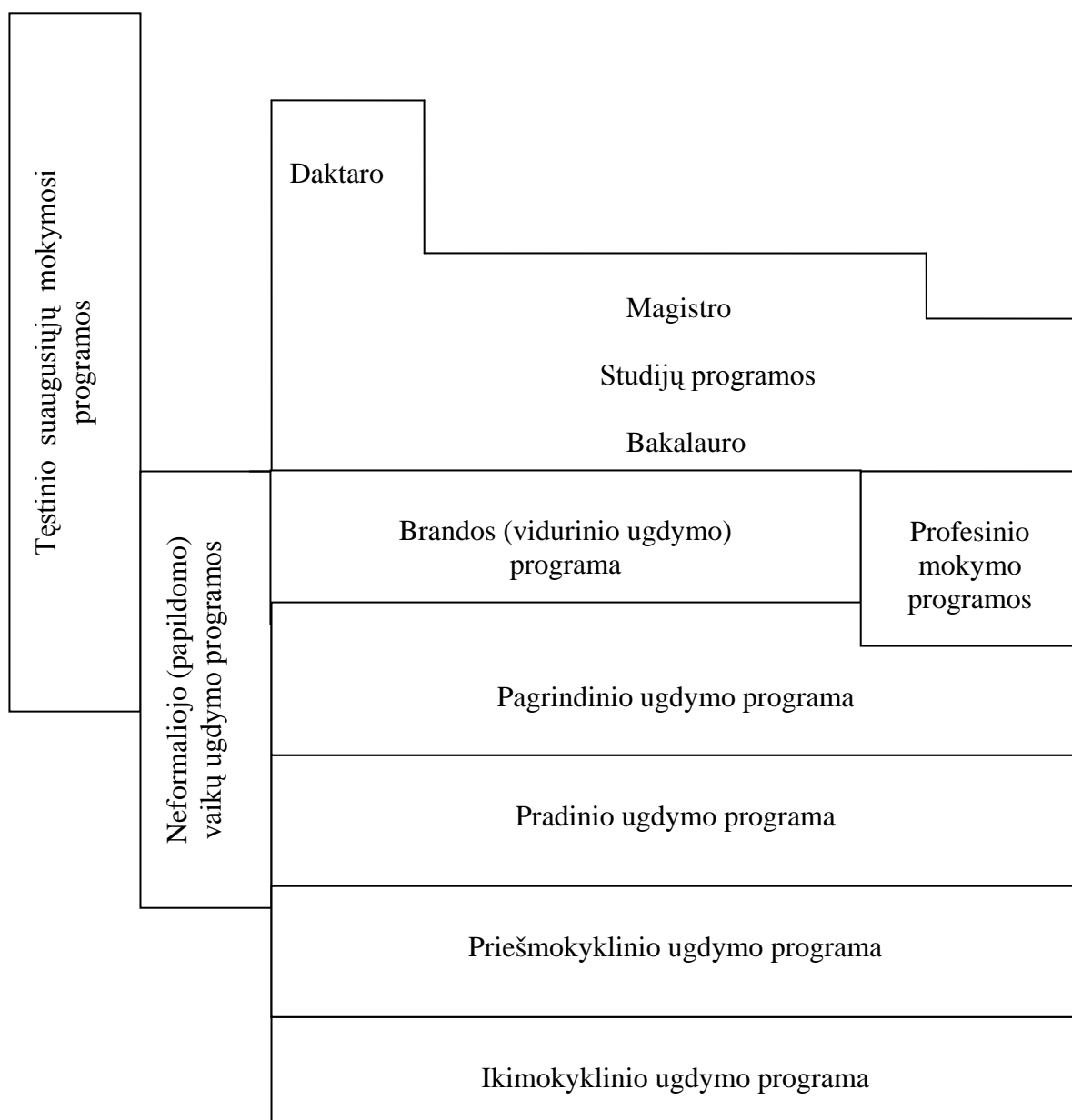

1 pav. Modifikuotas popamokinės veiklos organizavimo procesas mokykloje (pagal Želvį, 2003, p.41/sudarė R. Mokolaitė, 2008).

Mokykloje, pagal pradinio ugdymo programą, sudaryti popamokinės veiklos būreliai, kuriuose moksleiviai aktyviai dalyvauja, sudarydami darbo grupes (žiūr. 1 pav.).

Mokymo organizacijoje ugdymo turinio atnaujinimas, tobulinimas vyksta nuolat atsinaujinančiu ratu. Naujasis ugdymo turinys praeina nuoseklius žingsnius nuo pagrindimo iki įgyvendinimo stadijos (žiūr. 2 pav.) (Laužackas, 1997, p. 11).

2 pav. Lietuvos švietimo sistema 2012 m. (pagal programas) (Lietuvos švietimo plėtotės strateginių nuostatų projektas. Gairės. 2003 – 2012 m., p. 111).

Organizavimo ypatumai. S. Dapkienė (2002, p. 35) teigė, kad organizuojant nepamokinių renginių ar pramogą, reikia prisiminti tokius veiklos etapus: tikslus, metodus ir metodinius būdus, formą, pasiruošimą renginiui, renginio struktūrą, renginio eigą, renginio užbaigimą, renginio efektyvumą.

Veiklą reikia nuolatos koordinuoti laike ir erdvėje, o tam kartais padeda ir fizinė aplinka, ir tiksliai pagal grafiką suplanuoti išsamūs tvarkaraščiai (Giddens, 2005, p. 334).

N. R. Riggs, M. T. Greenberg'as (2004, p.188) teigė, kad universiteto profesorių sukurtose popamokinėse programose buvo akcentuojami trys pagrindiniai faktoriai, kurių įtaka labai

svarbi: 1) programos tipas, 2) vieta, 3) klimatas. Esminis šių faktorių skirtumas yra tas, kad iš jų visų sunku sudaryti vieną bendrą klasifikavimo sistemą.

Renginio tikslai. S. Dapkienė (2002, p. 35) akcentavo, kad organizuodamas bet kokią nepamokinį renginį, pedagogas turi siekti kompleksinių (pažintinių, lavinamųjų ir auklėjamųjų) tikslų. Pažintiniai tikslai laikomi įgyvendintais tada, kai mokiniai įgijo naujų žinių, išmoko naujų dainų, žaidimų ir kt. Auklėjamųjų ir lavinamųjų tikslų įgyvendinimas sprendžiamas iš to, kaip moksleiviai dalyvavo, elgėsi renginyje.

Renginio metodai. Kuo daugiau metodų yra įvaldęs ugdytojas, tuo turtingesnė jo veikla. Auklėjimo metodus reikia parinkti taip, kad jie padėtų įgyvendinti renginio ar pramogos tikslus (Dapkienė, 2002, p. 36).

Renginio forma. Parenkant renginio formą, reikia atsižvelgti į turinį, vaikų amžiaus ypatumus, poreikius, interesus, galimybes, aplinkos sąlygas (Dapkienė, 2002, p. 38).

R. Halpern'as (1999) akcentavo, kad popamokinės programos turi paprastai žinomus įprastinius elementus, tačiau jos skiriasi programos tikslų ir ypatingų apibūdinimų įvairove. S.L. Hofferth'as, A. Braufield'as (1991) bei N.R.Riggs, M.T.Greenberg'as rašė, kad dažniausiai popamokines programas lankiusių respondentų, jas apibūdino pagal šiuos bruožus: suaugusiojo asmens požiūrio sukūrimas; sveika, saugi aplinka; lankstumas, atsipalaidavimas, šeimos – namų aplinkos sąlygų sudarymas; sąlygos, suteikiančios kultūrinio, emocinio praturtėjimo galimybes; sudarančios akademinis įgūdžius; užkertančios kelią blogam elgesiui pasireikšti, sukeliančios galimybę vystyti rekreacinę veiklą (Riggs, Greenberg, 2004, p.180).

Pasiruošimas renginiui. S. Dapkienė (2002, p. 39) teigė, kad pedagogas žinodamas, kad moksleivius auklėja ir pasiruošdamas renginiui, turi gerai apgalvoti organizacinį darbą: turėti teigiamą psichologinę nuostatą, teigiamą emocinį nusiteikimą.

Renginio struktūra. Kiekvieną nepamokinį renginį sudaro trys pagrindinės dalys: įvadinis pokalbis, temos nagrinėjimas ir baigiamoji dalis. Nuo įžanginės dalies labai priklauso ugdytinių nusiteikimas. Tokiai įžangai parenkamos spalvingos ir konkrečios mintys, žymių rašytojų posakiai, poetų eilės (Dapkienė, 2002, p. 40).

Nepamokinio renginio eiga. S. Dapkienė (2002, p. 40) akcentavo, kad renginio eiga priklauso nuo tikslų, turinio, formos, metodų parinkimo, nuo ugdytojo ir ugdytinių kūrybiškumo, sumanumo.

Renginio užbaigimas. Nepamokinio renginio užbaigime turėtų būti pasitenkinimas produktyvia veikla, susižavėjimas rezultatais, pedagogo kvietimas gyvenime remtis įgytomis žiniomis (Dapkienė, 2002, p. 41).

Renginio efektyvumas. „Nors vienas renginys nepakeis auklėtinio, tačiau planinga, tikslinga ir sisteminga veikla, į kurią įeis tas renginys, sudarys sąlygas tobulėjimui“ (Dapkienė, 2002, p. 41).

Renginio organizavimo pagrindiniai komponentai: *aktyvumo subūrimas ir darbų pasiskirstymas; scenarijaus sudarymas; reklama; apipavidalinimas (vizualinis, garsinis); repeticijų organizavimas; prizų, suvenyrų parinkimas; rėmėjų paieška, padėka jiems* (Paulavičiūtė, 2002, a, p. 14-17).

Aktyvo subūrimas ir darbų pasiskirstymas yra būtinas. A. Paulavičiūtė (2002, a, p. 14) nurodė, kad renginių organizavimui reikalingas kūrybingų žmonių kolektyvas, platus bendraminčių ratas. Aptarę renginio sumanymą, progą, vietą, laiką, trukmę, finansinius išteklius ir kt., grupės nariai aptaria ir pagrindinius darbus. Organizatoriai turi žinoti, kur, kieno atsakomybėje, kokia yra užduoties pradžia bei pabaiga. Svarbu, kad užduotys atitiktų atlikėjo galimybes. Todėl būtinas nuoširdus pokalbis pačioje pradžioje, aptariant renginio viziją.

Scenarijaus sudarymas - daug darbo ir atsakomybės reikalaujantis darbas. Būtina gerai žinoti savo kūrybinį ir kitokį potencialą, mokėti maksimaliai panaudoti renginio dalyvių meninius talentus (Paulavičiūtė, 2002, a, p. 15).

Reklama gali patraukti, palankiai nuteikti būsimus renginio dalyvius. Dažniausios reklamos priemonės ir būdai – skelbimai, kvietimai, afišos. Kvietimas dažniausiai atlieka ir programėlės funkciją, todėl būtinas išankstinis kviečiamųjų sąrašas. Kuo afiša ar kvietimas bus patrauklesnis, tuo labiau paskatins žiūrovą ateiti į renginį. Tačiau, jokie tikslai neturi užgožti reklamos informacijos (Paulavičiūtė, 2002, a, p. 15).

Apipavidalinimą galima išskirti į vizualinį ir garsinį. Vizualinis apipavidalinimas – tai, ką renginio metu matome: scenografija, dekoracijos, apšvietimas, vedėjų kostiumai, padėjėjų išvaizda, rekvizitas, vaisių stalo papuošimas ir t.t. Jei renginys organizuojamas didelėje salėje, erdvę galima suskirstyti zonomis ir atitinkamai paruošti. Pagrindinis tikslas – sudaryti tokią aplinką, kuri padėtų bendrauti dalyviams, kad jie galėtų maloniai leisti laiką. Garsinis apipavidalinimas yra muzikos ir garso efektai. Muzika parenkama priklausomai nuo temos, renginio pobūdžio ir auditorijos. Muzikinė dalis gali atlikti keletą funkcijų: papildanti temą, pagilinti mintį, apjungianti temas; gali būti pažintinė bei pramoginė muzikos funkcija (Paulavičiūtė, 2002, a, p. 15-16).

A. Paulavičiūtė (2002, a, p. 16) teigė, jog repeticijas organizuoti prieš pasirodymą būtina, nes įvairūs meniniai kolektyvai, svečiai turi būti išbandę aikštelę, žinoti sąlygas, tvarką.

Repeticijos yra proga padaryti visus bendraminčiais, bendro darbo kūrėjais. Organizatoriai turi pasistengti parodyti pagarbą atlikėjams: suteikti išankstinę informaciją apie tai, ką, kada ir kur reikia daryti. Yra renginių, kurie nereikalauja repeticijų, tai nedidelės apimties, uždari

renginiai arba pramoginiai renginiai, kurių metu daug kas priklauso nuo vedėjo ir auditorijos bendravimo (Paulavičiūtė, 2002, a, p. 16).

Prizu, suvenyrų parinkimas suaktyvina renginio veiksmą, pagyvina nuotaiką, pelnytai įvertinami žinios ar pastangos. Suvenyrais piktnaudžiauti nereikia, jie turi tiktai pasirinktai temai, ją papildyti, turi atitikti žanrą (Paulavičiūtė, 2002, a, p. 16).

A. Paulavičiūtė (2002, a, p. 16) teigė, kad dažnai rėmėjų nereikia mokykliniams, nedidelės apimties renginiams, tačiau esant didesniems kūrybiniais sumanymams, gausiam dalyvių ir atlikėjų skaičiui, reikalinga rėmėjų parama.

Rėmėjų ieškoti gali ne tik vadovai, bet ir organizatoriai (vyresniųjų klasių moksleiviai). Juk tai gera proga sužinoti, kokios įmonės, įstaigos mieste veikia, kaip joms sekasi. Padėka rėmėjams gali būti reiškiamą žodžiu ir raštu. Žodinę padėką ne visi rėmėjai nori išklaudyti, todėl tai reikėtų aptarti prieš renginį su pačiais rėmėjais (Paulavičiūtė, 2002, a, p. 17).

Amžiaus tarpsniai. Siekiant bendrų dalyvių interesų bei tarpusavio supratimo, auditorija skirstoma pagal amžiaus grupes: vaikams ir jaunimui (Paulavičiūtė, 2002, a, p. 17).

A. Paulavičiūtė (2002, a, p. 17) teigė, kad galima išskirti renginius vaikams ir jaunimui, vidutinio ir vyresniojo amžiaus žmonėms. Renginių organizatoriai vadovaujasi tokiu skirstymu: renginiai ikimokyklinio amžiaus vaikams; jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams ir vyresniojo mokyklinio amžiaus moksleiviams. Renginio programa sudaroma atsižvelgiant į tos amžiaus grupės poreikius, fizines ir dvasines galimybes, pedagoginius tikslus ir uždavinius, asmenybės formavimosi ar tobulėjimo procesą.

N. R. Riggs, M. T. Greenberg'as (2004, p. 180) numatė, kad reikia skirti dvi amžiaus grupes: 1) popamokinio ir 2) jaunimo. Popamokinio amžiaus vaikų priežiūros grupėje, po pamokų suteikiamas saugumas, saugant vaikus nuo pavojų. Jie užsiiminėja rekreacinėmis, dizaino programomis, ruošia namų darbus. Antroji grupė įsitraukia į pirmosios grupės priežiūros veiklą, padeda moksleiviams ruošti pamokas, su jais dirba, vertina jų veiklą. Taigi, šie du popamokinės veiklos tipai: vaikų priežiūros programa ir jaunimo ugdymo programa gali pajvairinti popamokinę veiklą užimtumo pagrindu, sukuriant įvairius renginius.

Renginio vieta. Renginiai gali būti organizuojami patalpose arba lauke. Numatomą renginio vietą reikia paruošti iš anksto, nes tai irgi prisideda prie renginio sėkmės (Paulavičiūtė, 2002, a, p. 18).

Ieškant patalpos renginiui, būtina įsitikinti, ar ji tinka pasirodymui, technikos panaudojimui, ar ji patogi atlikėjams ir dalyviams, o, svarbiausia – ar ji atitinka pagrindinį sumanymą. Reikia išsiaiškinti: ar yra scena; ar aikštelė tinkamos formos; ar reikalinga garso aparatūra; kaip bus sprendžiamas vaišių klausimas; kaip išspręsti rūbinės problemą (Paulavičiūtė, 2002, a, p. 18).

Visus klausimus, susijusius su renginio vieta, renginiui reikalingomis priemonėmis, reikia išspręsti dar prieš renginį, kad vėliau būtų išvengta nemalonių staigmenų.

A. Paulavičiūtė (2002, a, p. 18) nurodė, kad lauke paruošti vietą taip pat reikia pastangų. Reikia nuspręsti: ar aikštelė yra pakankamo dydžio numatomam dalyvių skaičiui, ar dėkinga tokiam sumanymui, ar patogu į ją nuvykti? Taip pat reikia pasirūpinti: ar nuo veiksmo aikštės viskas nurinkta; ar apgalvotas šiukšlių surinkimas; ar nušienauta vieta; ar patikrinti visi įrengimai.

Renginiuose, vykstančiuose gamtoje, protingiausiai būtų veiksmą išdėstyti įvairiose vietose, kad liaudies žaidimų dalyviai netrukdytų prekybai, o prekybininkų ar vaišių šurmulytės netrukdytų rimtiems pasirodymams. Tokiu atveju organizatoriams reikia pasirūpinti rodyklėmis ir kt. informacijos priemonėmis, kurios padėtų greitai susirasti norimą vietą (Paulavičiūtė, 2002, a, p. 19).

N. R. Riggs, M. T. Greenberg'as (2004, p. 180-181) tvirtino, kad svarbus programos faktorius yra tas, kad užimtumui parenkama vietovė tam tikrame programos vyksmo žemėlapyje; kur yra įvairių teritorinių vienetų; įskaitant bažnyčią, municipalinius centrus, bibliotekas ir kt., žinoma, neatmetant ir mokyklos. Į municipalinių vienetų programos vietas yra įtrauktas platus viešųjų agentūrų ir institucijų bei jaunimo aptarnavimo organizacijų tinklas, derinant su nacionalinių programų veikla: sporto organizacijos, religinės institucijos ar etnokultūriniai centrai, nepriklausomos jaunimo organizacijos (komitetai). Čia vykdomos socialinių įgūdžių formavimo programos; vaikų įtraukimas į bendruomenės veiklą; prevencinės priemonės; o taip pat vaikų socialinės apsaugos priemonės, nuvedant juos į tam tikrą centrą.

N. R. Riggs, M. T. Greenberg'as (2004, p.181) nustatė, kad popamokiniame tyrime kai kurie programos klimato aspektai turėjo poveikį vaikų vystymuisi. Aukštos kokybės programos turi sukurti sveiką ir saugų emocinį klimatą, kur dirba šiltas, dėmesingas, atsakingas personalas, kur yra aukštos kokybės programinė medžiaga ir eksperimentinė patirtis - visa tai duoda teigiamą poveikį; ypatingai socialinio vystymosi kontekste (F. A.Campbell, C. T. Ramey ir kt., 2002).

Renginio pobūdis. Pagal renginio pobūdį ir turinį, renginius suskirstome į: liaudiškus, pramoginius, sportinius (Paulavičiūtė, 2002, a, p. 19).

A. Paulavičiūtė (2002, a, p. 19) teigė, kad pramoginis renginys atlieka daugybę funkcijų: asmenybės formavimo, švietėjišką, estetinę, hedonistinę (gr. hedone – malonumas, pomėgis, didžiausio pasitenkinimo jautimas) ir kt. Renginyje interviu – efektyvi priemonė žmogaus aktyvumui padidinti, juo galima aktyviai palaikyti dėstomą mintį, pareikšti solidarumą ar protestą. Pramoginių renginių pagrindą sudaro bendravimas arba šokiai, todėl juose turėtų būti labai daug ir geros muzikos.

Liaudiškiems renginiams būdingas masiškumas, t.y. ne tik daug atėjusių į renginį, bet ir aktyviai dalyvaujančių veiksmė. Gerą renginį suorganizuoti galima bendromis pramogomis: dainomis, šokiais ir žaidimais. Yra populiarūs rateliai ir liaudies šokiai. Žaidimai yra gera priemonė įjungti lankytojus į veiksmą, jie padeda organizuoti ir patį veiksmą. Organizuojant renginius gamtoje, išskirtinė vieta tenka lauko žaidimams. Svarbu žinoti, kad patalpose žaidžiamų žaidimų negalima perkelti į lauką, o lauko žaidimų netinka žaisti patalpose (Paulavičiūtė, 2002, a, p. 20).

A. Paulavičiūtė (2002, a, p. 21) nurodė, kad liaudiškiems renginiams būdingas bruožas – minimalus techninių priemonių naudojimas, nes dažniausiai visas liaudies dainos ar melodijos gražumas yra tas, kad ją girdime „gyvai“, čia pat ją atliekant.

Sportiniams renginiams keliami tokie patys reikalavimai kaip ir kitiems renginiams (Paulavičiūtė, 2002, a, p. 21).

N. Longworthas (2000) teigė, kad mokytojas turi kurti tokias mokymosi situacijas, kurios būtų motyvuojančios, patrauklios bei prasmingos mokiniams. Mokytojai kartu su mokiniais turėtų pasirinkti temas, mokymosi šaltinius, aptarti vertinimo kriterijus (cit. Čiužas, Navickaitė, 2008, p. 54).

Sąlygos, lemiančios pedagoginės veiklos organizacinius procesus. Sąlygas, lemiančias mokyklos organizacinių, komunikacinių, percepcinių ir interakcinių procesų auklėjamąją įtaką, sudaro ne tik mokinių įsitraukimas į įvairią veiklą, bet ir šios veiklos tikslingumas, mokinių poreikių atitikimas, galimybė laisvai pasirinkti, parodyti savo iniciatyvą veikiant, pasitenkinimas įvairiomis veiklos rūšimis bei formomis, palankus pedagoginio bendravimo, taip pat savo statuso klasėje ir mokykloje vertinimas, teigiamos emocinės būsenos. Tai sąlygos, įvardijamos kaip atitinkami mokyklos gyvenimo matmenys, taikomi vertinant pačių mokinių požiūriu (Aramavičiūtė, 2005, p. 145).

L. Jovaiša (1995, b, p. 246) nurodė, kad auklėtojo darbas turi būti veiksmingas. Mokytojas veikia bendraudamas su ugdytiniais – tobulina veiklą, elgesį.

Pedagogams veikla – tai reguliuojamas struktūruotas veikimas, kurį sudaro tokie struktūriniai elementai: 1) tikslas, 2) siekiamo tikslo motyvai, 3) veikimo turinys, 4) veiksmai, kuriais įgyvendinamas siekimas, 5) grįžtamoji informacija, apie turinio ir veiksmų kryptingumą, 6) veiksmų koregavimas (Savickytė, 1998, p. 65).

Mokslininkai (D. L. Vandell ir K. Pierce, 1999) tvirtino, kad vaiko vystymosi pažanga gali būti pastebima tik tada, kai yra kontroliuojamas vaiko programos lankomumas. Jie pastebėjo, kad žymūs buvo skirtumai tarp vaikų, kurie lankė programas ir tų, kurie nelankė. Mokytojai pastebėjo vaikų, besilankančių popamokinėse programose, geresnius mokymosi rezultatus, teigiamus elgesio poslinkius, sumažėjusį agresyvumą vaikų tarpusavio santykiuose, susilpnėjusį

agresyvumą konfliktinių situacijų sprendime, - tuo jie skyrėsi nuo vaikų, nelankiusių popamokinės veiklos programos, nors dar nebuvo nustatyta, kiek laiko vaikai turi praleisti popamokinėje programoje siekiant rezultatų pagerėjimo. J.B. Grossmann'as (2002), tyręs vaikus, lankiusius popamokines programas, nustatė, kad penkios dienos per savaitę gali būti racionaliai lankstus lankymo laikas. Kiti autoriai galvoja, kad per tokį laiką vaikai gali priprasti prie veiklos, vykdomos saugioje aplinkoje, negu vaikai, būdami kitose programose. Nors iš tikrųjų lieka nenustatyta, koks valandų skaičius turėtų būti pakankamas, kad būtų pasiektas atitinkamas poveikis vaiko išsivystymui (Riggs, Greenberg, 2004, p. 182).

1.4.Reikšmė

Organizuojant papildomąjį ugdymą, galima įgyvendinti daug reikalingų ir neformalių ugdymo uždavinių – užimti mokinius po pamokų, apsaugoti juos nuo nepageidaujamos įtakos gatvėje, suteikti papildomų žinių ir įgūdžių, įtraukti į visuomenei svarbių problemų sprendimą (Papildomas ugdymas moksleivių socializacijos kontekste, 2001; cit. Šukys, 2008, p. 128).

J. Ruškus, J.Žvirdauskas, V. Stanišauskienė (2008, p. 79-80) nurodė, kad labiausiai neformaliojo švietimo užsiėmimuose realizuojama galimybė vaikams užsiimti patinkančia veikla, susirasti bendraminčių – tai yra geras neformaliojo švietimo praktikos kokybės požymis.

Popamokinė veikla yra labai svarbi mokinių užimtumo sritis, suteikianti galimybes atsiskleisti jų gabumams, leidžianti pagilinti ir praktiškai panaudoti žinias, įgytas pamokose (Šukys, 2008, p. 129).

Mokiniai, dalyvaujantys popamokinėje veikloje, dažniau lanksčiau elgiasi su bendraamžiais, būna dėmesingesni suaugusiesiems (A. Sprindžiūnas, 2002; cit. Šukys, 2008, p.129). Šie mokiniai rečiau praleidžia pamokas, mažiau linkę įsivelti į peštynes su kitais mokiniais (P. A. Harrison, G. Narayan, 2003; cit. Šukys, 2008, p. 129).

Geresni mokinių, lankančių įvairius būrelius sveikatos duomenys, t.y. tarp jų mažiau rūkalių, vartojančių narkotikus, jie vartoja daugiau vaisių ir daržovių (P. A. Harrison, G. Narayan, 2003; cit. Šukys, 2008, p. 129).

K. Silbereisen, E. Todt (1994) teigė, kad vaikų dalyvavimas įvairių būrelių veikloje leidžia pademonstruoti tai, ką jie geba, sudaro prielaidas būti pozityviai suaugusiųjų įvertintiems. Mokslininkai mano, kad visa tai skatina vaiko pasitikėjimą savimi, ugdo teigiamą požiūrį į darbą, skatina norą ieškoti prasmingų laisvalaikio leidimo būdų, tobulėti. Šie mokslininkai nurodė, jog neorganizuotas laisvalaikis gali padaryti neigiamą įtaką moksleiviams, ypač tais atvejais, kai jie pasirenka tas laisvalaikio formas, kurias pasiūlo bendraamžiai, neatsižvelgdami į savo poreikius ar interesus (Juodaitytė, Palubaitytė, 2007, p. 118).

Kryptinga bei tinkamai organizuota nepamokinė veikla gali padėti mokiniams apsisaugoti nuo blogos įtakos, tuščio, beprasmiško laiko leidimo, įpratinti racionaliai ir turiningai praleisti laisvalaikį (Aramavičiūtė, 2005, p. 154).

Mokytojai rūpinasi visapusiška moksleivio plėtote ir siekia sudaryti sąlygas jo individualybei atsiskleisti (E. Adomavičienė; Ramaneckienė (sud.), 1998, p. 48).

Papildomojo ugdymo žaidimai lavina vaizduotę ir fantaziją, moko valdyti dėmesį, ugdo pastabumą, greitą orientaciją situacijoje (D. Pranukevičienė; Ramaneckienė (sud.), 1998, p. 67).

J. Ruškus, J. Žvirdauskas, V. Stanišauskienė (2008, p. 101) nurodė, kad tikslai: tapti savarankiškesniam, pasitikėti savimi, pažinti save, lavinti savo talentus, didžiuotis savo veikla – labai svarbūs mokiniams, be to, jie teigė, kad tai jie patiria savo neformaliojo švietimo veiklose.

Neformalusis švietimas sudaro sąlygas mokiniams susirasti autoritetus tarp suaugusiųjų, vadinasi, ir patys suaugusieji gali turėti jiems įtaką (Ruškus, Žvirdauskas, Stanišauskienė, 2008, p. 83).

„Paaikšėjo, kad visų švietimo dalyvių bendra nuomone, santykinai vienodai formalusis ir neformalusis švietimai lavina intelektą“ (Ruškus, Žvirdauskas, Stanišauskienė, 2008, p. 142).

C. E. Autry ir S. C. Anderson‘as (2007, p. 274) nustatė, kad projekte „Poilsis ir Glenview‘o (Glenview) parko kaimyninė aplinka: pasekmės jaunimui ir bendruomenės vystymuisi“ dalyvavę vaikai pajuto šio projekto naudą. Jiems laisvalaikio užimtumas buvo naudingas tuo, kad jie galėjo vystyti savo pastangas, gebėjimus. Vaikai jautė malonumą, įsitraukdami į paprastą veiklą bendruomenės naudai, atsikratė minčių apie tai, jog aplinkoje gali būti susikaupęs tik blogis.

Apibendrinami užsienio bei Lietuvos tyrėjų duomenis galime teigti, kad moksleivių dalyvavimas popamokinėje veikloje gali padėti visapusiškai tobulėti. Moksleiviams didelę įtaką daro šios veiklos organizavimas. Yra tyrimų, kuriuose buvo nustatyta, jog paaugliai popamokinėje veikloje, dažnai nepakankamai veikia savarankiškai: jie retai noriai įsitraukia į veiklą, savo noru pasirenka veiklos būdus bei priemones, o ypač teikia siūlymus ir imasi vertinti veiklos rezultatus. Jeigu mokiniai įsijungia į popamokinę veiklą ir gali teikti pasiūlymus, kaip ją tobulinti, ir į juos atsižvelgiama, jiems geriau sekasi savo norus bei iniciatyvą įgyvendinti, išreikšti kūrybiškumą (A. Sprindžiūnas, 2002; cit. Šukys, 2008, p. 129).

Moksleivių socialinių santykių tobulinimas. B. Bitinas, atskleisdamas plačią nepamokinę veiklą, siūlo jos netraktuoti kaip papildomo ugdymo, o suprasti daug plačiau, nes per ją mokiniai sueina ne tik į tikrus tarpusavio santykius, bet įsitraukia ir į socialinių santykių sistemas, todėl nepamokinė veikla, negalinti būti suprasta tik kaip mokomosios veiklos papildymas ar pratęsimas (Aramavičiūtė, 2005, p. 154).

„J. Dewey (1916) teigė, jog svarbiausia ugdyme – bendravimas, nes jis praplečia patirtį, suteikia jai prasmės“ (Ozmon, Craver, 1996, p. 201).

Palanki socialinė aplinka sudaro galimybes bendrauti ir bendradarbiauti skirtingiems žmonėms, o tokią palankią, visų žmonių atžvilgiu, aplinką galima sukurti vadovaujantis tolerancijos principu (Kravale, Guseva, 2006, p. 45).

Popamokinė veikla yra ta veikla, kuri sudaro tinkamas sąlygas – bendradarbiauti skirtingų pažiūrų moksleiviams.

C. E. Autry ir S. C. Anderson'as (2007, p. 269) nustatė, kad jaunimo dalyvavimas projekte „Poilsis ir Glenview'o (Glenview) parko kaimyninė aplinka: pasekmės jaunimui ir bendruomenės vystymuisi“ nuteikė vaikus psichologiškai, buvo sprendžiamos bendruomenės problemos. Anksčiau jaunimas netikėjo, kad gali būti ir jų įnašas į bendrą aplinkos sąlygų pagerinimą, o projektui baigiantis, jų nuomonė pasikeitė.

Mokyklos atlieka svarbų vaidmenį, socializuojant vaikus, suteikiant vienodas galimybes, sukuriant kvalifikuotą darbo jėgą ir ugdant informuotus bei aktyvius piliečius (Giddens, 2005, p. 471).

V. Rupainienė, B. Jankūnaitė (2008, p.73) nurodė, kad mokytojai pradinės mokyklos moksleiviams suteikia startinį pagrindą sėkmingai ateities gyvenimo karjerai.

Moksleivių pasitikėjimas savimi. Popamokinėje veikloje svarbų vaidmenį atlieka mokinių ir mokytojų bendravimas, paremtas tarpusavio pasitikėjimu ir pagarba. Mokiniai turi pasirinkti įdomią, jiems reikšmingą veiklą, o veiklos organizatorius turi būti sąžiningas, atsakingas bei kūrybingas asmuo (S. Dapkienė, 2002; cit. Šukys, 2008, p. 130).

Pasak S. Šukio (2008, p. 130), mokiniai, realizuodami savo norus bei tobulindami gebėjimus, gali įgyti daugiau pasitikėjimo savimi. Pasitikėjimas turi itin didelę įtaką bendravimui ir tarpusavio santykiams. Taigi, popamokinėje veikloje mokiniai, bendraudami su kitais mokiniais bei vadovu, išsiugdys ne tik pagarbą sau, bet ir kitiems asmenims.

C. E. Autry ir S. C. Anderson'as (2007, p. 269) teigė, kad vaikai, dalyvaudami projekte „Poilsis ir Glenview'o (Glenview) parko kaimyninė aplinka: pasekmės jaunimui ir bendruomenės vystymuisi“, įgijo pasitikėjimo savimi, neliko jų abejingumo.

Moksleiviai, dalyvaujantys popamokinėje veikloje dažniau ne tik pasitiki mokytojais, bet kartu ir jaučia jų pagarbą, palyginti su jokia popamokinėje veikloje nedalyvaujančiais mokiniais. Šie moksleiviai ne tik dažniau linkę mokytojams atskleisti asmenines problemas bei rūpesčius, bet taip pat dažniau tiki, jog pedagogai juos išklausys (Šukys, 2008, p.129).

Užsienio tyrėjai (J. Eccles, B. Barber, M. Stone, J. Hunt, 2003) taip pat yra pastebėję, kad mokiniai, dalyvaujantys popamokinėje veikloje, dažniau kalbasi su mokytojais įvairiais jiems rūpimais klausimais (cit. Šukys, 2008, p. 129).

Ko vaikai nori išmokti, lankydami būrelius? Svarbiausia – įgyti didesnio pasitikėjimo savimi, išmokti bendrauti, nejausti susikaustymo, išmokti atsipalaiduoti (D. Pranukevičienė; Ramaneckienė (sud.), 1998, p. 63).

Norint, kad vaikai mylėtų savo mokyklą, juos būtina kuo daugiau įtraukti į aktyvų jos valdymą, ieškoti galimybių suteikti kiekvienam vaikui progą pasijusti gabiam, reikšmingam, suteikti atsakomybę. Ypač tai svarbu tiems vaikams, kurie negali savo gabumų atskleisti pamokose. Gali būti šios veiklos sritys: dainavimas, kolektyvinis piešimas, laikraščio kūrimas ir kt. (Kvieskienė (sud.), 1996, a, p. 14).

Tėvų rūpesčiai dėl vaikų užimtumo. *Vaikai, nedalyvaujantys popamokinės veiklos užsiėmimuose.* Tėvams vaikų laisvalaikis² vasaros atostogų metu kelia daug rūpesčių, kurie kyla dėl tėvų negalėjimo ar nemokėjimo užimti vaikus tinkama veikla. Tėvai nežino, ką veikti su vaikais, neturi galimybės skirti laiko vaiko priežiūrai. Taip pat tėvai nepasitiki vaikais, ieškančiais užsiėmimo ir veiklos (Juodaitytė, Palubaitytė, 2007, p. 120).

A. Juodaitytė, R. Palubaitytė (2007, p. 121) nurodė, kad atsiranda naujos pareigos tėvams: planuoti buvimą su vaiku, pasirūpinti jo laisvalaikiu. Todėl vasarą kyla daug problemų dėl vaikų laisvalaikio, dėl jų užimtumo.

Vasarą tėvai baiminasi dėl tokių vaikų laisvalaikio leidimo kategorijų: netinkamo elgesio, t.y. jaudinamasi dėl kitoniško elgesio, kai vaikas pats bandys nustatyti tinkamo elgesio taisykles; priežiūros būtinumo; dėmesio draugams; komunikacijos, t.y. bijo, kad vaikai su jais nekalbės, neatskleis savo laisvalaikio leidimo; negatyvios patirties, t.y. baiminamasi, kad vaikai gatvėje, kaimynystėje, bendraamžių grupėje įgis patirties, kurios jie negali kontroliuoti; vaikų užimtumo; aktyvumo ir smalsumo; noro būti savarankiškiems, t.y. tėvai vaikams priskiria socialinio nebrandumo statusą; darbo ir savitvarkos įgūdžių; malonumų ir užimtumo dermės (Juodaitytė, Palubaitytė, 2007, p. 123).

Tėvai vasarą rūpinasi vaikų priežiūra, užimtumu, siekia atriboti nuo galimos negatyvios patirties įgijimo, kuri tėvų manymu atsiranda tuomet, kai vaikai renkasi ne suaugusius, o bendraamžius (Juodaitytė, Palubaitytė, 2007, p. 123).

Tėvai <...> savo rūpesčius labiau orientuoja į vaiką, jo užimtumo ir priežiūros būtinumą, nei į vaiko saviraišką (Juodaitytė, Palubaitytė, 2007, p. 124).

G. Kvieskienė, D. Mockevičienė (2002, p. 67) teigė, kad daugelis vaikų, ypač iš sunkiai besiverčiančių šeimų, neturėdami kur praleisti laisvalaikį, turi menkas galimybes saviraiškai, kuri sudarytų sąlygas jaunam žmogui per veiklą pažinti save, įgyti pasitikėjimo bei įprasinti

---

² Laisvalaikis yra laikas, skirtas individualiems poreikiams ir interesams tenkinti. Skiriamas organizuotas ir neorganizuotas laisvalaikis (Jovaiša, 2007, a, p. 130).

buvimą visuomenėje. Todėl dažnai neužimtumas bei nepakankamas laisvalaikio organizavimas skatina nepilnamečius įsitraukti į nusikalstamą veiklą.

Neformaliojo vaikų švietimo sistema turi sudaryti moksleiviams šias galimybes:

- ◆ *tenkinti* saviraiškos poreikius pasirinktos krypties būreliuose ir studijose;
- ◆ *dalyvauti* neformaliojo ugdymo veikloje, mokyklos kultūriniame gyvenime ir atskleisti prigimtines galias ir kūrybinius gebėjimus;
- ◆ *sudaryti* galimybes vystyti savo gebėjimus talentingiems vaikams;
- ◆ *laiduoti* platesnį mokomųjų dalykų programų įgyvendinimą, mokymosi motyvaciją turintiems moksleiviams, skatinant juos dalyvauti konkursuose;
- ◆ *paremti* specialiųjų poreikių bei turinčių mokymosi motyvacijos sutrikimų vaikų ugdymą (Valantiejienė, 2009, sk.15).

Lietuvos švietimo plėtotės strateginėse nuostatose (2002, p. 44 - 45) nurodoma, kad „Švietimo ir sveikatos politikos uždavinys – sustiprinti bendrąjį visuomenės sveikatingumą. To siekiant reikia:

<...> - išplėtoti neformalias vaikų ir suaugusiųjų kūno kultūros bei sporto, aktyvaus laisvalaikio formas, tam maksimaliai panaudojant mokyklų sporto sales ir aikštynus <...>“.

1.5. Organizavimą sąlygojantys teisiniai dokumentai

Neformaliojo vaikų švietimo paskirtis yra tenkinti mokinių pažinimo, lavinimosi, saviraiškos poreikius, mokiniams padėti tapti aktyviais visuomenės nariais. Neformaliojo vaikų švietimo programas vykdo dailės, muzikos, meno, sporto, kitos mokyklos, laisvieji mokytojai, kiti švietimo tiekėjai. Šios mokyklos, vykdančios iš anksto apibrėžtas formaliojo švietimo programas ar jų modulius, yra priskiriamos tokiam pat mokyklų tipui kaip ir vykdančios formaliojo švietimo programas. Dailės, muzikos, meno krypties aukštojo išsilavinimo siekiantys asmenys, jei tai nustatyta aukštosios mokyklos priėmimo tvarkoje, kartu su viduriniu išsilavinimu turi būti baigę atitinkamą švietimo ir mokslo ministro patvirtintą programą (LR Švietimo įstatymas, Neformalusis vaikų švietimas, 1991).

Mokyklas <...> gali steigti: <...> kiti Lietuvos Respublikos juridiniai ir fiziniai asmenys bei kitų valstybių juridiniai ir fiziniai asmenys – neformaliojo švietimo, bendrojo lavinimo, <...> (LR Švietimo įstatymas, Mokyklų ir pagalbos įstaigų steigimas, 1991).

Mokykla gali vykdyti formaliojo ir neformaliojo švietimo programas; steigėjo arba mokyklos nuostatuose nustatytu mastu priimti įsipareigojimus, sudaryti mokymo ir kitas sutartis <...> (LR Švietimo įstatymas, Mokyklos veikla, 1991).

Taip pat mokykla privalo užtikrinti ugdymo, <...>, švietimo programų vykdymą, atvirumą vietos bendruomenei, <...> bei sutartų išipareigojimų vykdymą, geros kokybės švietimą (LR Švietimo įstatymas, Mokyklos veikla, 1991).

Neformaliajame vaikų švietimo koncepcijos įgyvendinimo priemonių plane 2008 - 2012 m. (p. 1-4) nurodomos šios koncepcijos įgyvendinimo kryptys:

- ◆ sukurti ir įteisinti neformaliojo vaikų švietimo finansavimo sistemą, remiantis mokymo lėšų skyrimo vienam vaikui principu;
- ◆ teisės aktais stiprinti savivaldybių atsakomybę už neformaliojo vaikų švietimo veiklą;
- ◆ sukurti neformaliojo švietimo būdu įgytų kompetencijų pripažinimo sistemą, suteikiančią asmeniui didesnes galimybes įgyti profesinę kvalifikaciją, siekti aukštojo mokslo ar įsidarbinti;
- ◆ sukurti neformaliojo vaikų švietimo teikėjų veiklos vertinimo sistemą;
- ◆ tobulinti neformaliojo vaikų švietimo mokytojų kvalifikaciją, atestaciją;
- ◆ organizuoti ir vykdyti neformaliojo vaikų švietimo sklaidą.

Vaikų ir jaunimo kultūrinio ugdymo koncepcijos įgyvendinimo priemonių plane 2008 - 2012 m. (p. 1-5) numatytos šios koncepcijos įgyvendinimo kryptys:

- ◆ skatinti integruoti į ugdymą Lietuvos kultūros paveldą ir meno kultūrą;
- ◆ skatinti kultūrinę ir meninę veiklą, pabrėžiant kūrybiškumo ir komunikacinių gebėjimų galimybes ir kultūrinės kompetencijos ugdymą;
- ◆ skatinti vaikų ir jaunimo meninės kultūros formų įvairovę;
- ◆ plėtoti pedagogų kultūrinės ir meninės kompetencijas;
- ◆ stiprinti kultūrinio ir meninio ugdymo sąveiką formaliojo ir neformaliojo švietimo srityse;
- ◆ skleisti informaciją apie kultūrinį ir meninį ugdymą;
- ◆ skatinti visų lygių tarptautinį bendradarbiavimą kultūrinio ir meninio ugdymo srityse.

Jungtinių Tautų Vaiko teisių komitetas rekomenduoja valstybei šaliai atkreipti dėmesį į laisvalaikio ir kultūrinės veiklos vaikams planavimą, atsižvelgiant į fizinį ir psichologinį vaiko vystymąsi, <...> toliau rengti užklausinę veiklą vaikams ir skirti pakankamai lėšų iš biudžeto (Dėl Jungtinių Tautų Vaiko teisių Komiteto išvadų įgyvendinant JT Vaiko teisių konvenciją Lietuvoje, 2006).

Mokinių priėmimo tvarką, į neformaliojo vaikų švietimo programas vykdančią mokyklą, nustato steigėjas (LR Švietimo įstatymas, Priėmimas į mokyklą, perėjimas į kitą mokyklą ir pašalinimas iš mokyklos, 1991).

„Neformaliai mokantis asmens įgyta kompetencija gali būti pripažįstama kaip formaliojo švietimo programos ar kvalifikacijos dalis <...>. Vaikų, muzikos, dailės, meno, sporto ar kitoje mokykloje išeita ilgalaikio meninio ugdymo programa gali būti pripažįstama kaip profesinio mokymo modulis“ (LR Švietimo įstatymas, Neformalusis vaikų švietimas, 1991).

Informavimo apie švietimą paskirtis – suteikti asmeniui informaciją, kuri padėtų pasirinkti jo polinkius, interesus, gebėjimus atitinkantį švietimą ir jo teikėją, siekiamą išsilavinimą ir profesiją. Taip pat tvirtinama, kad informacija apie mokyklose vykdomas formaliojo ir neformaliojo švietimo programas, jų pasirinkimo galimybes, priėmimo sąlygas, mokamas paslaugas, svarbiausius mokyklos audito rezultatus, mokyklos bendruomenės tradicijas ir pasiekimus, mokytojų kvalifikacija kasmet viešai skelbiama švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka (LR Švietimo įstatymas, Informavimas apie švietimą, 1991).

Už švietimo kokybę yra atsakingas švietimo teikėjas, o formaliojo ir iš dalies neformaliojo švietimo kokybę užtikrina valstybė. Vyriausybė ar jos įgaliota institucija nustato <...> pedagogų kvalifikacijos reikalavimus, bendruosius iš valstybės ir savivaldybių biudžetų finansuojamų neformaliojo švietimo programų kriterijus, prižiūri kaip jų laikomasi. <...> [29, 37 str. 1-2.1)]. „Švietimo ir mokslo ministras <...> nustato <...> neformaliojo vaikų švietimo programų kriterijus, tvirtina <...> pedagogų rengimo reglamentą, <...>“. Mokyklos steigėjas pritaria jo finansuojamos mokyklos <...> neformaliojo švietimo programoms, o apskrities viršininkas, savivaldybės taryba užtikrina, kad jų įsteigtų mokyklų vykdomų švietimo programų pasiūla atitiktų vietos bendruomenės (regiono) poreikius. Mokykla turi parengti neformaliojo švietimo programas (LR Švietimo įstatymas, Švietimo kokybė, 1991).

„Valstybė prižiūri mokymo ir auklėjimo įstaigų veiklą“ (LR Konstitucija, Visuomenė ir valstybė, 1992).

„Savivaldybė privalo turėti pakankamą pradinio <...> ir neformaliojo švietimo programų teikėjų tinklą, užtikrinantį asmenų ugdymąsi ir jų teisę mokytis valstybine kalba, bei pagalbą mokiniui, mokytojui ir mokyklai teikiančių įstaigų tinklą“ (LR Švietimo įstatymas, Švietimo teikėjų tinklas, 1991).

LR Vyriausybės nutarime Dėl vaikų ir jaunimo kultūrinės edukacijos 2006-2011 m programos patvirtinimo, II skyriuje Situacijos analizė (2006) nurodoma, kad šalies formaliojo ir neformaliojo vaikų švietimo mokyklų tinklas atlieka pradinio kultūros pažinimo funkciją, o ugdymo programos siekia ne tik atskleisti kultūros pagrindus, tradicijas ir vertybes, bet ir sudaryti mokinių saviraiškos sąlygas.

Bendrojo lavinimo ir neformaliojo švietimo mokyklose, kurių veiklos nuostatuose, atsižvelgiant į mokinių bei tėvų pageidavimą, įteisintas mokymas tautinės mažumos kalba bei tautinės mažumos kultūros puoselėjimas, vykdomas ugdymo procesas arba kai kurie dalykai

mokomi tautinės mažumos kalba. Asmuo, priklausantis tautinei mažumai, gimtosios kalbos gali mokytis neformaliojo švietimo programas vykdančioje mokykloje ar pas kitą švietimo teikėją (LR Švietimo įstatymas, Teisė mokytis valstybine ir gimtąja lietuvių kalba, 1991).

Tikyba yra laisvai pasirenkama dorinio ugdymo dalis. <...>. „Gali būti vykdomas religinis neformalusis švietimas bei savišvieta“ (LR Švietimo įstatymas, Teisė mokytis tikybos, 1991).

Lietuvos Respublikos Švietimo įstatyme tvirtinama, kad neformaliojo vaikų švietimo programos mokinių atostogų metu yra vykdomos mokyklos steigėjo ar švietimo teikėjo nustatyta tvarka (LR Švietimo įstatymas, Neformalusis vaikų švietimas, 1991).

Neformaliojo vaikų švietimo mokytoju gali dirbti pedagogas – pagal bendrojo lavinimo <...> ir neformaliojo švietimo programas; asmuo, įgijęs aukštąjį, aukštesnįjį (specialųjį vidurinį, įgytą iki 1995 metų) ar vidurinį išsilavinimą pagal <...> neformaliojo švietimo programas; <...> asmenys per 1 metus nuo darbo mokytoju pagal <...> neformaliojo <...> švietimo programas pradžios turi išklausti švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka pedagoginių – psichologinių žinių kursą (LR Švietimo įstatymas, Teisė dirbti mokytoju, 1991).

Konvencijoje dėl valdžios institucijų įgaliojimų ir taikytinos teisės nepilnamečių apsaugos srityje (2002) nurodoma, kad „visos susitariančiosios valstybės pripažįsta santykius tarp nepilnamečio ir institucijos, tiesiogiai nustatytus vadovaujantis valstybės, kurios pilietis jis yra, teisės normomis“.

Vaikų politikos srities raida grindžiama trimis Vaiko teisių konvencijos principais: *apsauga, aprūpinimu, dalyvavimu*. Dalyvavimas yra naujas požiūris į vaikų ir suaugusiųjų santykius, kuris siejasi su demokratinės praktikos išplėtimu, vaikams suteikiant civilines ir pilietines teises (Kabašinskaitė, 2002, p. 48).

Vaiko apsauga. Vaiko teisių apsaugos kontrolierius prižiūri bei kontroliuoja institucijų, susijusių su vaiko teisių ir jo teisėtų interesų apsauga, veiklą, dėl kurios pažeidžiamos ar gali būti pažeistos vaiko teisės ar jo teisėti interesai (Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymas, vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus pareigos, 2000).

Vaiko teisių apsaugos kontrolierius <...> gali nekliudomas įeiti į valstybės ir savivaldybių institucijas ar įstaigas, nevalstybines vaikų įstaigas <...> ir susipažinti su jų veikla; <...> turi teisę reikalauti, kad asmenys, kurių veikla tiriama arba kurie žino su tyrimo dalyku susijusias aplinkybes, paaiškintų ir suteiktų informaciją raštu arba žodžiu (Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymas, Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus teisės, 2000).

Mokinių aprūpinimas. Dieninių bendrojo lavinimo, <...>, neformaliojo vaikų švietimo mokyklų mokiniams <...> kelionės iki (iš) mokyklos lengvatos suteikiamos ir išlaidos kompensuojamos Transporto lengvatų įstatymo nustatyta tvarka. <...> bendrojo lavinimo mokykloje <...> organizuojamas mokinių maitinimas, jie maitinami nemokamai teisės aktų

nustatyta tvarka. „Už vaikų ir mokinių maitinimo organizavimą <...> bendrojo lavinimo mokykloje atsako mokyklos steigėjas <...>“ (LR Švietimo įstatymas, Vežiojimas, apgyvendinimas, maitinimas, 1991).

Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus ataskaitoje teigtina, kad savivaldybės tarybos sprendimas dėl užmokesčio <...> už vaikų papildomą ugdymą, šios savivaldybės papildomo ugdymo įstaigose, įtvirtinant, kad savivaldybės teritorijoje gyvenančių vaikų tėvai (ar kiti teisėti vaikų atstovai) yra atleidžiami nuo nustatyto užmokesčio <...> (LR Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus veiklos ataskaita, Vaikas ir mokykla, 2002).

Svarbiausia – vaiko interesai. Vaiko teisių ombudsmenas privalo reikalauti, kad visų lygių valstybės ir savivaldybių institucijos, kitos viešos ir privačios organizacijos, kiti fiziniai ir juridiniai asmenys tinkamai atsižvelgtų į vaiko interesų pirmenybės principą (LR Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2002 m. veiklos ataskaita, Misija).

Kiekvienoje mokykloje yra sudarytos sąlygos moksleiviams pasirinkti papildomą ugdymą. Tokiu būdu jiems siūloma turiningai praleisti laisvalaikį.

„Neformaliojo švietimo programas ir savišvietą asmuo renkasi laisvai“ (LR Švietimo įstatymas, Galimybė pasirinkti švietimo programas, 1991).

„Mokinys turi teisę nemokamai gauti informaciją apie veikiančias mokyklas, švietimo programas, <...>“ (LR Švietimo įstatymas, Mokinio teisės ir pareigos, 1991).

Asmens <...>, neformaliojo <...> būdu įgyti mokymosi pasiekimai įteisinami įstatymų nustatyta tvarka išduotu dokumentu (pažymėjimu, <...>), kurio turinį, formą ir išdavimo tvarką nustato Vyriausybė arba jos įgaliota institucija (LR Švietimo įstatymas, Mokymosi pasiekimų įteisinimas, 1991).

Valstybės dalyvės pripažįsta vaiko teisę į poilsį ir laisvalaikį, vaiko teisę dalyvauti jo amžių atitinkančiuose pramoginiuose renginiuose, teisę dalyvauti žaidynėse, įsijungti į kultūrinį gyvenimą, kurti meno kūrinius. Jos prisideda prie to, kad vaikui būtų suteiktos atitinkamos ir vienodos galimybės dalyvauti kultūrinėje ir kūrybinėje veikloje, praleisti laisvalaikį ir poilsiauti (Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, 1995).

Vaikas turi teisę į laisvalaikį, atitinkantį jo amžių, sveikatą bei poreikius ir kt. Valstybė ir vietos savivaldos institucijos steigia ir remia vaikų kūrybos, laisvalaikio, sveikatingumo klubus, stovyklas ir pan. (LR Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, Vaiko teisė į laisvalaikį ir poilsį, 1996).

Vaiko teisė dalyvauti ir būti išklaustyti. Vaikas turi teisę išsakyti savo nuomonę tais klausimais, kurie jam turi įtakos, jis turi būti išklaustytas (Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2002 m. veiklos ataskaita, Misija).

Viename, iš vaiko gerovės valstybės politikos principų teigiama, kad užtikrinama vaiko teisė veikti, išreikšti savo nuomonę ir daryti įtaką sprendimams, susijusiems su vaiko gerove šeimoje ir visuomenėje, sudarant vaiko aktyvaus dalyvavimo galimybes (Dėl vaiko gerovės valstybės politikos strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2005-2012 metų plano patvirtinimo, Vaiko gerovės valstybės politikos prioritetai ir strategijos įgyvendinimo pagrindiniai principai).

Konstatuota, kad, <...> tarptautiniuose ir nacionaliniuose teisės aktuose, įtvirtintus vaiko interesų prioritetiškumo ir vaiko nediskriminavimo principus ir įsipareigojimą garantuoti teisės aktuose įtvirtintas vaiko teises, taip pat Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 5 straipsnio 2 dalies nuostatą, numatančią, kad sprendžiant kilusius ginčus, kai įstatymai ar kiti teisės aktai kitaip negu šis įstatymas reguliuoja santykius, susijusius su vaiko teisėmis bei laisvėmis ir jų apsauga, arba šie santykiai nėra įstatymų sureguliuoti, taikomos šio (Vaiko teisių apsaugos pagrindų) įstatymo atitinkamos nuostatos (LR Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2002 m. veiklos ataskaita, Vaikas ir mokykla).

Vaikas turi socialines teises: į mokslą, turi sąžinės, minties, žodžio laisvę, teisę naudotis humanitarine informacija ir ją platinti, dalyvauti visuomenės gyvenime, taikiuose susirinkimuose ir organizacijose, teisę laisvai reikšti savo pažiūras. Vaikas turi autorius teises į savo kūrinį, atradimą ar išradimą (LR Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, Vaiko socialinės teisės, 1996).

Ugdymas ir socializacija – kultūros ir vertybių, elgesio normų ir pirminių žinių perteikimas, pažinimo ir bendravimo įgūdžių ugdymas, žmogaus gabumų atskleidimo ir galimybės juos įgyvendinti užtikrinimas <...> (Dėl valstybinės šeimos politikos koncepcijos patvirtinimo, Šeimos pagrindinės funkcijos asmens ir visuomenės gyvenime, 2008).

Europos Bendrijų Komisijos Komunikate, I skyriuje Spręstini klausimai (2006) akcentuota, kad <...> iki dvylikos metų vaikui vis dar reikia apsaugos, tačiau atsiranda ir naujų poreikių: <...> svarbiausia, kad vaikas galėtų socializuotis.

LR Vyriausybės nutarime Dėl jaunimo ir socializacijos programos patvirtinimo, III skyriuje Esamos būklės analizė (2004) nurodoma, kad susiformavusi vaikų ir jaunimo užimtumo sistema ir išlikusi bazė – svarbūs veiksniai, įgalinantys organizuoti vaikų ir jaunimo užimtumą, jų saviraišką. Šias funkcijas atlieka valstybės bei savivaldybių mokyklos.

Tėvų teisės ir pareigos. „Tėvai turi teisę ir pareigą dorai auklėti ir prižiūrėti savo vaikus, rūpintis jų sveikata, išlaikyti juos, atsižvelgdami į jų fizinę ir protinę būklę, sudaryti palankias sąlygas visapusiškai ir harmoningai vystytis, kad vaikas būtų parengtas savarankiškam gyvenimui visuomenėje“ (Civilinis kodeksas, 2009, p. 239).

Vaikas turi teisę gyventi kartu su tėvais, būti aprūpinamas ir auklėjamas savo tėvų šeimoje <...> (Civilinis kodeksas, 2009, p. 240).

Tėvai turi teisę ir pareigą auklėti savo vaikus bei yra atsakingi už savo vaikų auklėjimą ir vystymą, privalo rūpintis savo vaikų sveikata, jų dvasiniu ir moraliniu ugdymu (Civilinis kodeksas, 2009, p. 242).

Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos (1995) 5 straipsnyje minima, kad valstybės dalyvės gerbia tėvų, išplėstinės šeimos arba bendruomenės narių, pagal įstatymą atsakančių asmenų atsakomybę, teises ir pareigas tinkamai, pagal didėjančius sugebėjimus vaiką pakreipti ir jam, naudojantis šia Konvencija pripažintomis teisėmis, vadovauti.

Teorijos išvados

Jaunesniojo mokyklinio amžiaus moksleivis pirmąją klasę pradeda lankyti, kai tais kalendoriniais metais jam sueina septyneri metai ir jis ugdomas pagal pradinio ugdymo programą ketverius metus (LR Švietimo įstatymas, Pradinis ugdymas, 1991).

Popamokinė veikla yra epizodinė neformaliojo vaikų švietimo dalis, organizuojama po pamokų, vykdant įvairius užsiėmimus, renginius (Lesauskienė, 2008, sk. 9).

Pasak V. Savickytės (1998, p. 65), pedagogams veikla – tai reguliuojamas struktūruotas veikimas, kurį sudaro tokie struktūriniai elementai: 1) tikslas, 2) siekiamo tikslo motyvai, 3) veikimo turinys, 4) veiksmai, kuriais įgyvendinamas siekimas, 5) grįžtamoji informacija, apie turinio ir veiksmų kryptingumą, 6) veiksmų taisymas.

G. Kvieskienė (2006, b, p. 18) neformaliojo vaikų švietimo turinį suskirsčiusi pagal kryptis: sporto, muzikos, choreografijos, dailės, kita meno kryptis, gamtos, technikos ir technologijos, etnokultūros ir kraštotyros, turizmo, kitos programos.

A. Paulavičiūtė (2008, p. 9) formą (lot. išvaizda, pavidalas) apibūdina kaip ko nors sutvarkymą, sandarą; nustatytą <...> pavyzdį, šabloną <...>, vaizdavimo būdą.

S. Dapkienė (2002, p. 30-31) popamokinės veiklos formas priskiria pramogoms. Tai: aptarimai, dienos, išvykos, kelionės, konkursai, kūrybiniai žaidimai, televizijos laidos, labirintai; popietės ir rytmečiai, spartakiados ir varžybos, šventės ir tradicijos, vakarai ir vakaronės, viktorinos, puotos ir baliai, savaitės, etiniai pokalbiai, disputai, klasės susirinkimai, konferencijos, radijo laidos.

A. Paulavičiūtės (2002, p. 9) nuomone, rytmečiai, popietės labiau tinka jaunesniojo amžiaus mokiniams. <...>. Tokios pramogos suteikia naujų žinių, įtvirtina jau turimas; atskleidžia naujas ugdytinių savybes, ugdo kūrybiškumą ir iniciatyvumą.

Pasak S. Dapkienės (2002, p. 35), nepamokinių renginių ir pramogų sėkmė priklauso ir nuo pasiruošimo, prisimenant tokius veiklos etapus: tikslus, metodus ir metodinius būdus, formą, pasiruošimą renginiui, renginio struktūrą, renginio eigą, renginio užbaigimą, renginio efektyvumą.

Mokiniai turi pasirinkti įdomią, jiems reikšmingą veiklą, o pedagogas turi būti <...> atsakingas bei kūrybingas <...> (Dapkienė, 2002; cit. Šukys, 2008, p. 130).

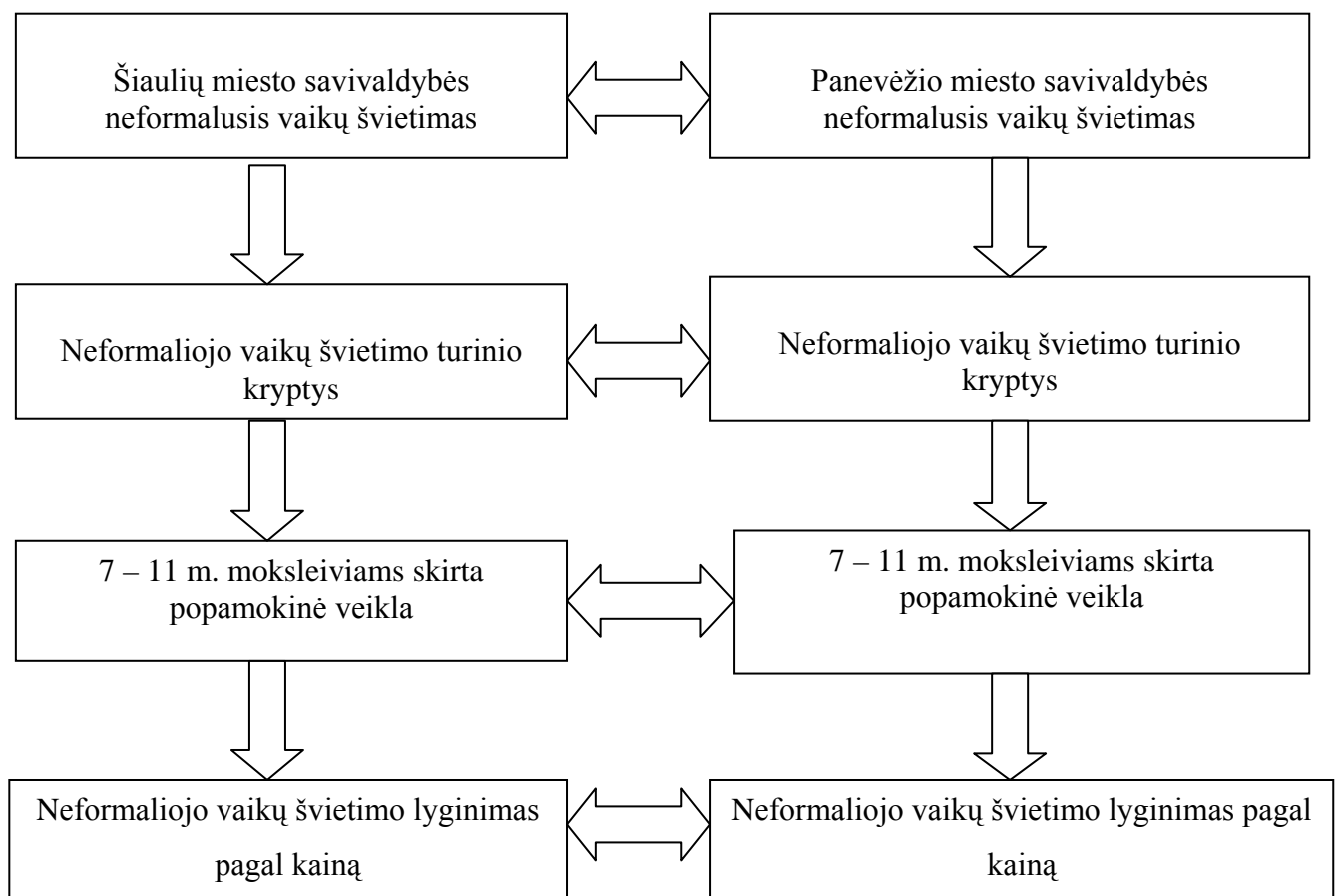
Pasak G. Kviekienės, D. Mockevičienės (2002, p. 67), daugelis vaikų, ypač iš sunkiai besiverčiančių šeimų, neturėdami kur praleisti laisvalaikį, turi menkas galimybes saviraiškai, kuri sudarytų sąlygas jaunam žmogui per veiklą pažinti save, įgyti pasitikėjimo bei įprasminti buvimą visuomenėje.

Vaikų politika <...> grindžiama trimis Vaiko teisių konvencijos principais: apsauga, aprūpinimu, dalyvavimu. (Kabašinskaitė, 2002, p. 48).

1. JAUNESNIOJO MOKYKLINIO AMŽIAUS MOKSLEIVIŲ POPAMOKINĖS VEIKLOS ORGANIZAVIMO TYRIMAS

2.1. Popamokinės veiklos organizavimas Šiaulių ir Panevėžio miestų neformaliojo ugdymo institucijose

2.1.1. Tyrimo planas

3 pav. Tyrimo planas

1.1. 2. Tyrimo metodologija

Tyrimo uždaviniai.

1. Atskleisti Šiaulių ir Panevėžio miestų 2009 - 2010 mokslo metais veikiančių neformalųjų vaikų švietimą, aprašomą minėtų miestų savivaldybių internetinėse svetainėse.

2. Suskirstyti užsiėmimus pagal mokslininkės G. Kvieskienės (2003, p.18) neformaliojo vaikų švietimo turinio kryptis, pateiktas tyrimo ataskaitoje „Popamokinės veiklos veiksmingumas“.

3. Nustatyti, koks yra neformaliojo ugdymo užsiėmimų pasirinkimas pagal moksleivių amžių.

4. Apžvelgti jaunesniojo mokyklinio amžiaus moksleivių neformaliojo ugdymo užsiėmimų kainas.

Tyrimo metodika. Pradinėje kiekybinio tyrimo stadijoje buvo naudotas empirinis metodas – kontent – analizė. Analizei atrinkti dokumentai yra reprezentatyvūs, kadangi Šiaulių ir Panevėžio miestų savivaldybių internetinėse svetainėse buvo ieškoma informacijos apie mokinių neformaliojo švietimo institucijas, jose vykdomą veiklą. Netiksli informacija apie neformaliojo ugdymo užsiėmimuose besilankančių moksleivių amžių, išsiaiškinta, naudojant telefoninį interviu su neformaliojo ugdymo įstaigų pavaduotojomis ugdymui.

Aukščiau minėtų internetinių svetainių dokumentų turinio sąvokos atitinka keliamą tyrimo uždavinį ir hipotezės turinio sąvoką.

Oficialių dokumentų atrankos elementais pasirinkti žodžiai, frazės, sąvokos, susijusios su neformaliojo ugdymo užsiėmimais.

Toliau taikyti kiekybinio tyrimo statistinis, koreliacijos metodai. Neformaliojo vaikų švietimo užsiėmimai suskirstyti pagal turinio kryptis (žr. 1 - 6 priedus), remiantis G. Kvieskienės (2003, p.18) neformaliojo vaikų švietimo turinio kryptimis.

Tyrimo imtis ir organizavimas. Tyrimas atliktas 2010 metų sausio – vasario mėnesiais, tyrėjos namuose, ieškant informacinių šaltinių Šiaulių ir Panevėžio miestų savivaldybių internetinėse svetainėse.

Šiaulių miesto neformaliojo ugdymo programų skaičius – 37 (jaunesniojo mokyklinio amžiaus moksleiviams), Panevėžio mieste – 53 (jaunesniojo mokyklinio amžiaus moksleiviams).

Šiaulių miesto geografinė padėtis. Enciklopedijoje „Mūsų Lietuva“ (1966, p. 9) aprašyta, kad Šiauliai – tai vienas didžiųjų Lietuvos miestų, įsikūręs Mūšos ir Ventų upių takoskyroje, rytinės Žemaičių aukštumos papėdėje <...>. „Šiaulių miestas įsikūręs prie Talkšos (Telkšos, Talšos) ežero, 283 km į š. v. nuo Vilniaus“.

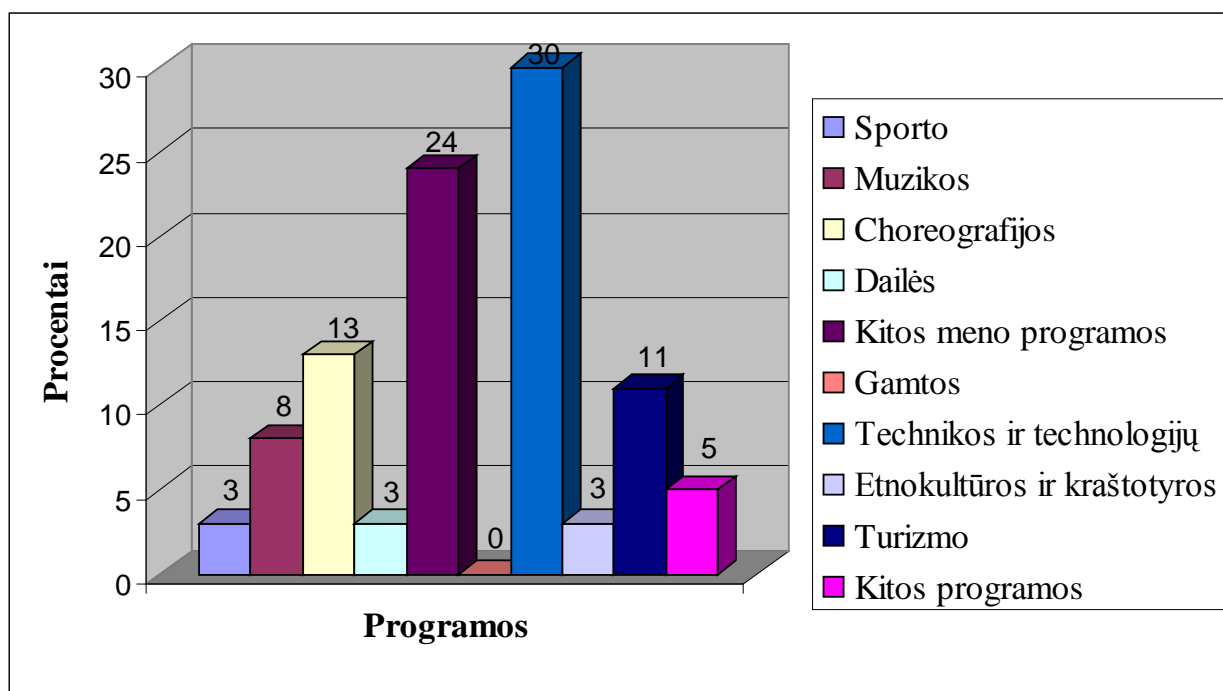
Panevėžio miesto geografinė padėtis. „Panevėžys – vienas didesniųjų Lietuvos miestų, kartais net Aukštaitijos sostine vadinamas. Miestas išsistatęs abipus Nevėžio, kuris jį dalija į dvi dalis: dešiniajame krante yra Senamiestis ir Smėlynė, kairiajame Naumiestis. Panevėžys yra 150 km į šiaurės vakarus nuo Vilniaus ir 100 km į šiaurę nuo Kauno (Mūsų Lietuva, 1965, p. 556)“.

Tyrimo duomenų apdorojimas. Tyrimo duomenims pavaizduoti buvo naudojamos Microsoft Office Word, Microsoft Office Excel programos.

Bendrai yra suskaičiuoti neformaliojo ugdymo programų ir užsiėmimų pavadinimai.

2.1.3. Tyrimo rezultatai

2.1.3.1. Šiaulių ir Panevėžio miestų savivaldybių neformaliojo vaikų švietimo programų kryptys

4 pav. Neformaliojo vaikų švietimo turinio kryptys Šiaulių mieste 2009 – 2010 m. m.

n = 37

Analizuojant, Šiaulių miesto neformalųjį vaikų švietimą 2009 – 2010 mokslo metais, matyti, kad didžiausias procentas (30 %) tenka technikos ir technologijos programos kryptčiai. Pagal šią kryptį organizuojami tokie užsiėmimai: laisvojo skridimo aviamodelių, radijo bangomis valdomų aviamodelių, kosminio modeliavimo, aitvarų konstravimo būrelis, sportinės radiopelengacijos, laivų modeliavimo, trasinio automodeliavimo, radijo bangomis valdomų automodelių, kompiuterininkų, radijo aparatūros konstravimo ir pan.

Antroje vietoje pagal užsiėmimų įvairovę yra kitos meno programos (24 %): pynimo (iš vytelių), dailių amatų, fotografijos, vaizdo operatorių, žaislų konstravimo, vaikų ir jaunimo teatro ir pan.

Choreografijos kryptis užima 13 % iš visų programų krypčių. Šios srities programoje vyksta šiuolaikinių, sportinių, breiko šokių mokymas ir pan.

Turizmo krypties tenka 11 %, ją lyginant su kitomis programų kryptimis. Šios srities programoje mokoma pagrindinių bei išplėstinių turizmo žinių ir pan.

Muzikos programos kryptis užima 8 % iš visų programų krypčių. Pagal šią programos kryptį užsiimama: pradiniu muzikiniu ugdymu, choriniu dainavimu.

Kitų programų krypties tenka 5 %, ją lyginant su kitomis programų kryptimis. Šioje programoje organizuojami tokie užsiėmimai: zoologinio - sportinio, saugios ir sveikos gyvensenos.

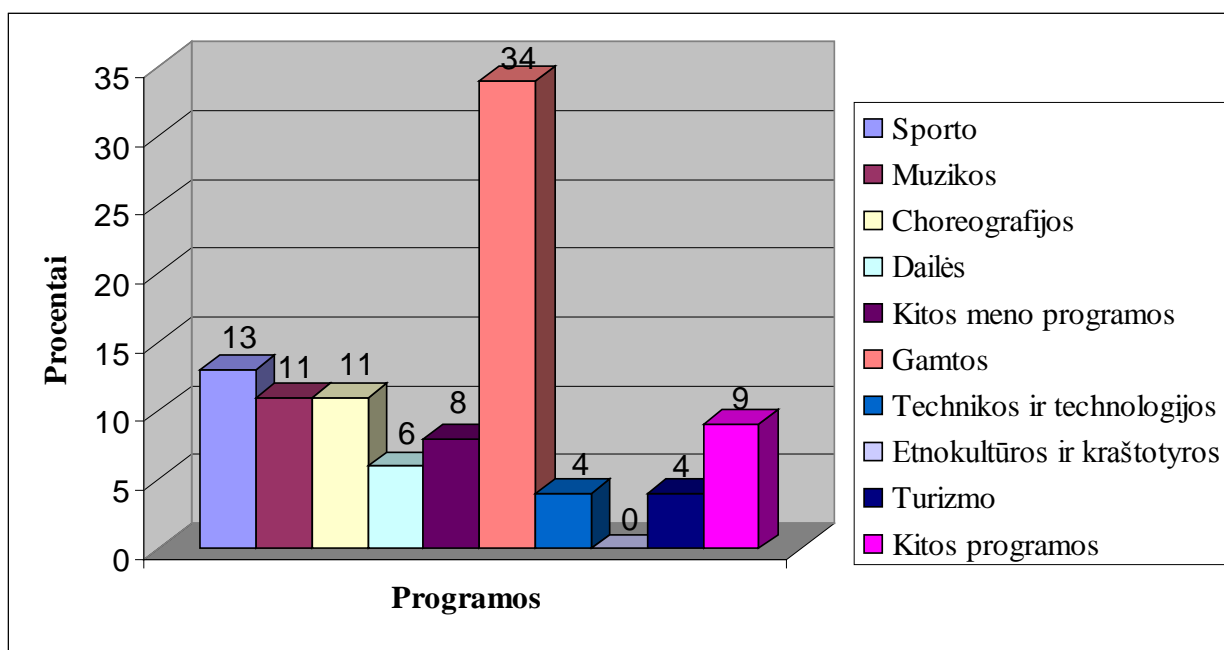
Po 3 % iš visų programų krypčių užima sporto, dailės, etnokultūros ir kraštotyros kryptys.

Sporto programoje veikia žirgininkų ugdymo programa, dviratininkų būrelis.

Dailės programos kryptyje organizuojamas pradinis dailinis ugdymas.

Pagal etnokultūros ir kraštotyros programos kryptį vyksta pagrindinis kraštotyros ugdymas.

Gamtos programos krypties nepriskiriami užsiėmimai, kadangi yra integruotų užsiėmimų, kurie labiau tinka sporto programos krypties (pvz., žirgininkų ugdymo užsiėmimas).

5 pav. Neformaliojo vaikų švietimo turinio kryptys Panevėžio mieste 2009 – 2010 m. m.

n = 53

Apžvelgus Panevėžio miesto neformalųjį vaikų švietimą 2009 – 2010 mokslo metais, matyti, kad didžiausias procentas tenka gamtos programos krypties (34 %). Pagal gamtos

programos kryptį organizuojami užsiėmimai: aplinka ir žmogus, aplinkosauga mieste, gamta ir kalba, gamtos dovanų kraitelė, gamtos knyga, gamtos mozaika, gamtos paletė, gamtos spalvos, gamtos taku, gamtos teatras, gamtos vaikai, mes ir aplinka, miško bičiuliai, žaliasis gaublys, žaliuoju taku ir pan.

Sporto programos kryptį tenka 13 %, ją lyginant su kitomis programų kryptimis. Pagal šią programos kryptį vyksta tokie užsiėmimai: pradinio plaukimo rengimo, aerobikos, krepšinio, graikų ir romėnų imtynių, šachmatų, stalo teniso.

Iš visų programų kryptį 11 % užima muzikos programos kryptis. Pagal šią programos kryptį organizuojami pradinio muzikinio ugdymo, instrumentinio ansamblio, pop grupės, vaikų ir jaunimo folkloro užsiėmimai ir pan.

Choreografijos kryptį tenka 11 % iš visų programų kryptį. Šios srities programoje vyksta pradinis choreografinis ugdymas, šiuolaikinių, mados, linijinių, liaudiškų šokių mokymas pan.

Kitų programų kryptį atitenka 9 %. Pagal šią programos kryptį vyksta siuvimo – modeliavimo, sveikos gyvensenos, sveikatos erdvių, vaikų klubų veiklos.

Iš visų programų kryptį 8 % užima kitos meno programos. Pagal kitas meno programas organizuojami pynimo iš vytelių, medienos drožinėjimo, mėgėjų liaudies teatro, fotografijos, dainų ir šokių užsiėmimai.

Lyginant visas neformaliojo ugdymo programų kryptis (žr. 5 pav.) dailės programos kryptis užima 6 %. Pagal šią programos kryptį organizuojamas pradinis dailinis ugdymas, mokomasi dailiųjų amatų ir pan.

Mažiausiai užsiėmimų yra pagal technikos ir technologijos programos (4 %) ir turizmo programos (4 %) kryptis.

Pagal technikos ir technologijos programos kryptį vyksta aviamodeliavimo, jaunųjų kompiuterininkų užsiėmimai.

Pagal turizmo programos kryptį organizuojami turistų, orientavimosi užsiėmimai.

Panevėžio miesto neformaliojo ugdymo įstaigose nėra pažymėtų etnokultūros ir kraštotyros užsiėmimų jaunesniojo mokyklinio amžiaus moksleiviams.

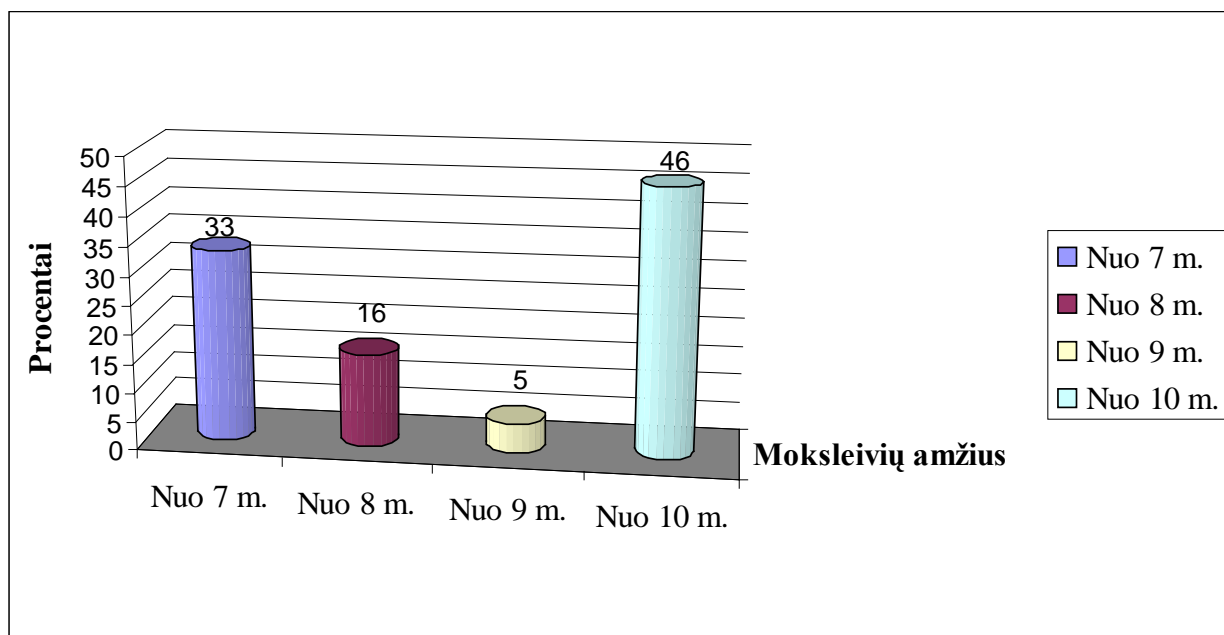
**Neformaliojo vaikų švietimo turinio kryptių lyginimas Šiaulių ir Panevėžio miestuose
2009 – 2010 m. m. (%)**

Eil. Nr.	Neformaliojo švietimo programų kryptys	Šiaulių miesto neformaliojo ugdymo užsiėmimų skaičius n = 37	Panevėžio miesto neformaliojo ugdymo užsiėmimų skaičius n = 53
1.	Sporto	3	13
2.	Muzikos	8	11
3.	Choreografijos	13	11
4.	Dailės	3	6
5.	Kitos meno programos	24	8
6.	Gamtos	0	34
7.	Technikos ir technologijos	30	4
8.	Etnokultūros ir kraštotyros	3	0
9.	Turizmo	11	4
10.	Kitos programos	5	9

2009 – 2010 mokslo metais Šiaulių ir Panevėžio miestų savivaldybių internetinėse svetainėse neformaliojo vaikų švietimo programų kryptys skiriasi taip: sporto programos kryptis Šiaulių mieste užima tik 3 %, o Panevėžio mieste – 10 % daugiau; Panevėžio mieste muzikos programos krypties būreliams atitenka 11 %, o Šiaulių mieste – 3 % mažiau; Šiaulių mieste choreografijos programos kryptis užima 13 %, o Panevėžio mieste – 2 % mažiau; dailės programos kryptis Panevėžio mieste sudaro 6 %, o Šiaulių mieste – 3 % mažiau; Šiaulių mieste kitų meno programų kryptys atitenka 24 %, o Panevėžio mieste – 16 % mažiau; Panevėžio mieste gamtos programos kryptis sudaro 34 %, o Šiaulių mieste nėra priskirtų šiai kryptiai užsiėmimų (0 %); technikos ir technologijos programos kryptis Šiaulių mieste užima 30 %, o Panevėžyje – net 26 % mažiau; Panevėžio mieste etnokultūros ir kraštotyros programos kryptys atitenka 0 %, o Šiaulių mieste – 3 % daugiau; turizmo programos kryptis Panevėžio mieste užima 4 %, o Šiaulių mieste – 7 % daugiau; Panevėžio mieste kitų programų kryptis sudaro 9 %, o Šiaulių mieste – 4 % mažiau.

Tai aukščiau aprašytų miestų neformaliojo vaikų švietimo programų kryptių palyginimas pagal užsiėmimų skaičių.

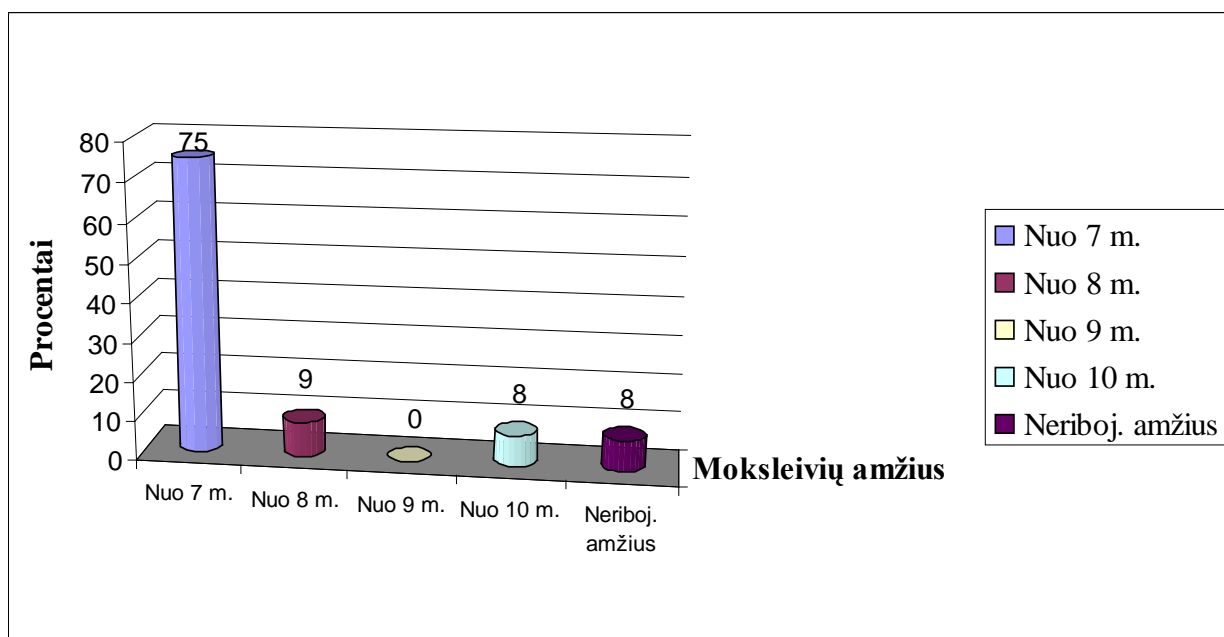
2.1.3.2. Šiaulių ir Panevėžio miestų savivaldybių neformaliojo vaikų švietimo paskirstymas pagal vaikų amžių

6 pav. Šiaulių miesto neformaliojo vaikų švietimo paskirstymas pagal vaikų amžių 2009 – 2010 m. m. (n = 37)

Į popamokinę veiklą priimami moksleiviai, priklausomai ir nuo jų amžiaus. Šiaulių miesto neformalusis vaikų švietimas 2009 – 2010 m. m. pasiskirstęs taip: daugiausiai vaikų priimami nuo dešimties metų (46 %), mažiau vaikų gali lankyti popamokinę veiklą nuo septynerių metų (33 %).

Internetinėje svetainėje, prie neformaliojo ugdymo užsiėmimų taip pat yra nurodytas aštuonerių metų (16 %) ir devynerių metų (5 %) moksleivių amžius.

7 pav. Panevėžio miesto neformaliojo vaikų švietimo paskirstymas pagal vaikų amžių 2009 – 2010 m. m. (n = 53)

Panevėžio miesto savivaldybės internetinėje svetainėje 2009 – 2010 mokslo metams neformaliojo vaikų švietimo užsiėmimų moksleiviams nuo septynerių metų skiriama 75 %. Maža procentų dalis tenka užsiėmimams, į kuriuos kviečiami moksleiviai nuo aštuonerių (9 %) ir nuo dešimties metų (8 %). Neformaliojo ugdymo užsiėmimuose vaikų amžius nuo devynerių metų (0 %) nėra nurodytas prie aukščiau minėtų veiklų.

Panevėžio miesto neformaliojo ugdymo organizatoriai 8 % užsiėmimų neriboja moksleivių amžiaus.

2 lentelė

**Šiaulių ir Panevėžio miestų neformaliojo vaikų švietimo paskirstymas pagal vaikų amžių
2009 – 2010 m. m. (%)**

Eil. Nr.	Mokinių amžius	Šiaulių miesto neformaliojo ugdymo užsiėmimų skaičius n = 37	Panevėžio miesto neformaliojo ugdymo užsiėmimų skaičius n = 53
1.	Nuo 7 m.	33	75
2.	Nuo 8 m.	16	9
3.	Nuo 9 m.	5	0
4.	Nuo 10 m.	46	8
5.	Neribojamas amžius	0	8

Palyginus Šiaulių ir Panevėžio miestų neformalųjį vaikų švietimą 2009 – 2010 mokslo metais, tai moksleiviams nuo septynerių metų skirti 33 % visų užsiėmimų Šiaulių mieste, o Panevėžio mieste – 42 % daugiau tenka šių užsiėmimų septynmečiams.

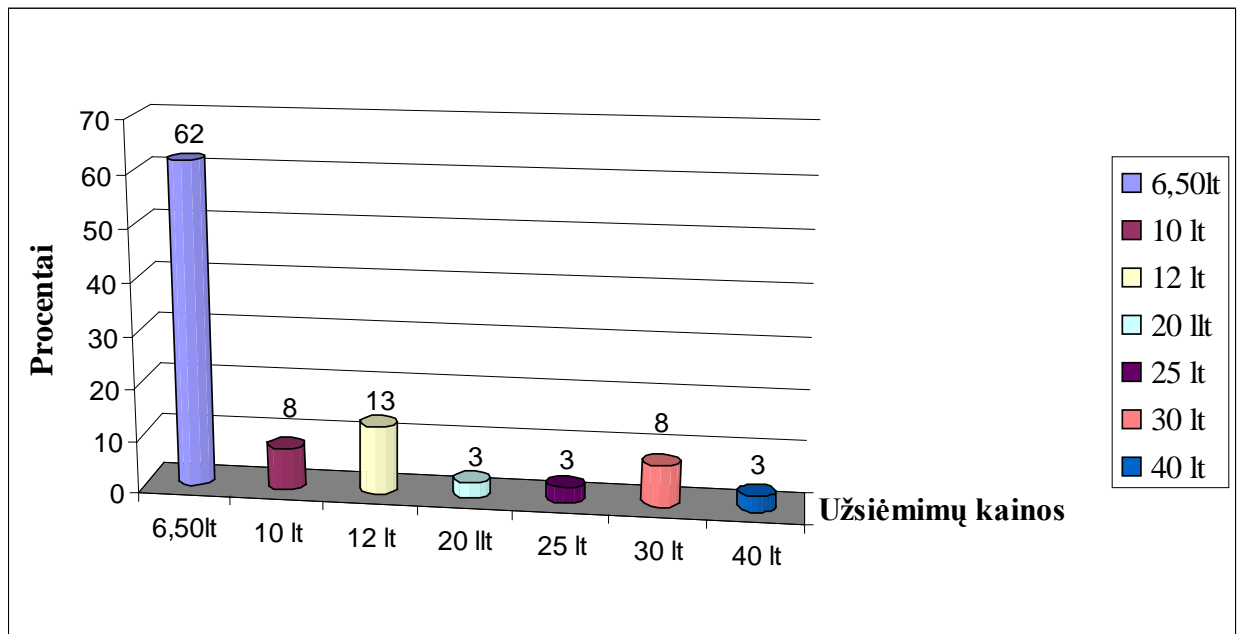
Šiauliuose, neformaliojo ugdymo įstaigose vaikai nuo aštuonerių metų kviečiami į veiklas, kurios sudaro 16 % visų veiklų, o Panevėžio mieste – kurios sudaro 7 % mažiau.

Moksleiviams nuo devynerių metų tenka 5 % veiklų Šiaulių mieste, o Panevėžyje nenurodytas devynerių metų vaikų amžius prie šių užsiėmimų.

Vaikams nuo dešimties metų skirta 46 % neformaliojo ugdymo veiklų Šiauliuose, o Panevėžio mieste dešimtmečiams yra 38 % mažiau veiklų, šias veiklas lyginant su prieš tai nurodytu miestu.

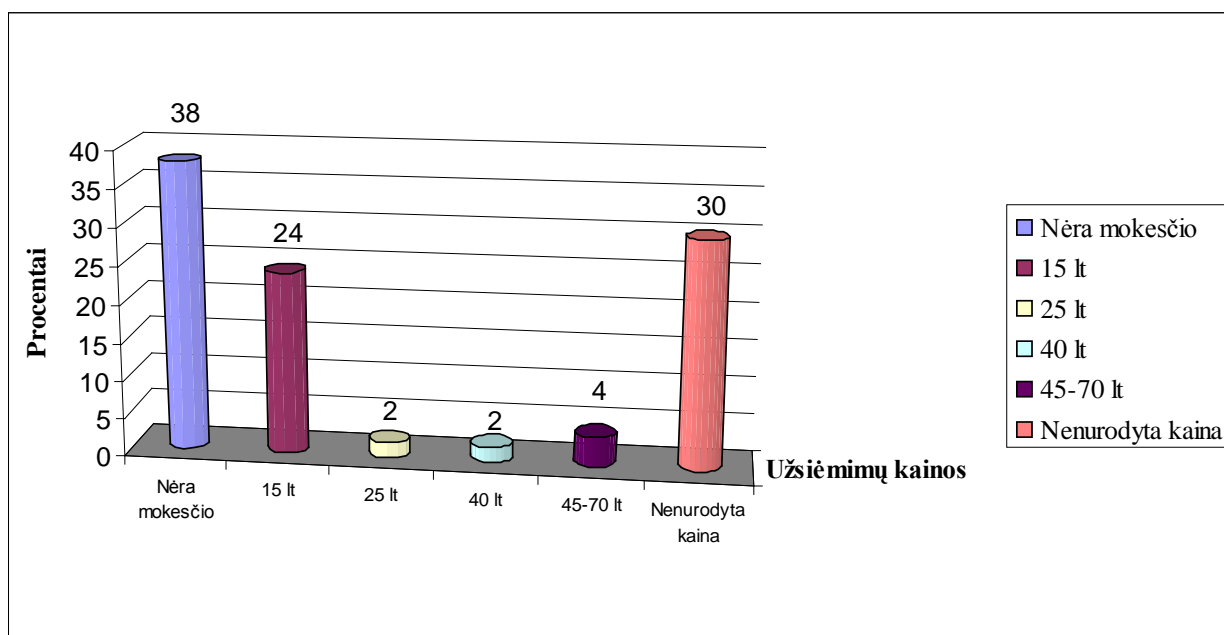
Panevėžyje 8 % neformaliojo ugdymo užsiėmimų neribojamas moksleivių amžius, o Šiauliuose tokių užsiėmimų nėra.

2.1.3.3. Šiaulių ir Panevėžio miestų savivaldybių neformaliojo vaikų švietimo lyginimas pagal užsiėmimų kainą

8 pav. Neformaliojo ugdymo užsiėmimų mokestis Šiaulių mieste 2009 – 2010 m. m.
(n = 37)

Apžvelgus 2009 – 2010 mokslo metų Šiaulių miesto neformaliojo vaikų švietimo kainas neformaliojo švietimo įstaigose, pigiausi užsiėmimai (po 6,50, 10, 12 lt per mėnesį) yra moksleivių namuose, jaunųjų gamtininkų, technikų, turistų centruose, vidutinio brangumo užsiėmimai (po 20, 25 lt per mėnesį) organizuojami N meninio ugdymo mokykloje, jaunųjų gamtininkų centre. Ir brangiausius užsiėmimus (po 30, 40 lt per mėnesį) moksleiviai lanko meninio ugdymo mokyklose.

9 pav. Neformaliojo ugdymo užsiėmimų mokestis Panevėžio mieste 2009 – 2010 m. m.

(n = 53)

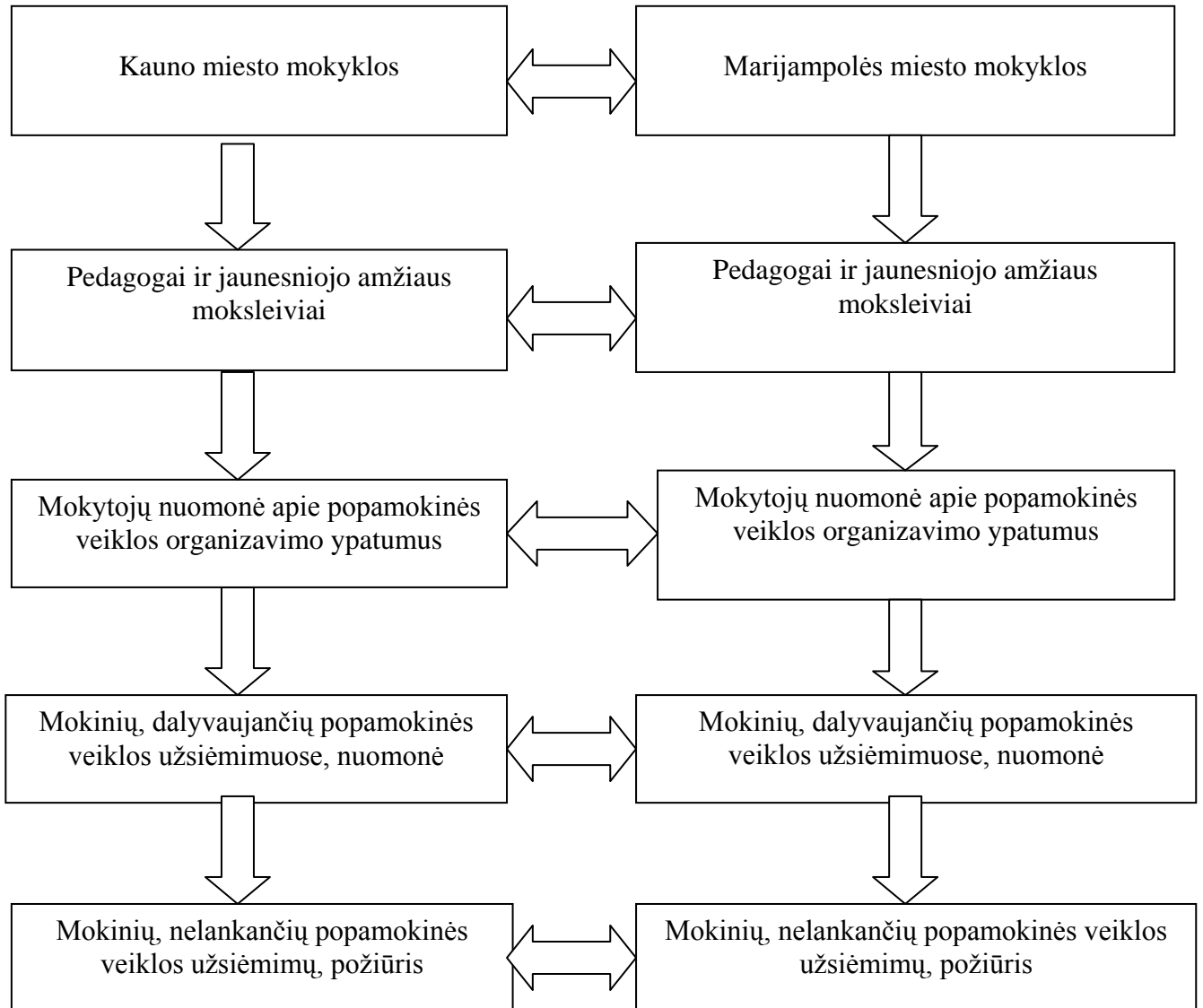
Palyginus 2009 – 2010 mokslo metų Panevėžio miesto neformaliojo vaikų švietimo kainas, nėra mokesčio 38 % užsiėmimų. Nemokami užsiėmimai vyksta gamtos mokykloje.

Pigiausi užsiėmimai (24 %) yra moksleivių namuose (po 15 lt per mėnesį), vidutinio brangumo veiklos (po 25 lt per mėnesį) organizuojamos N vidurinėje mokykloje ir brangiausi užsiėmimai (po 40, 45-70 lt per mėnesį) vedami meninio ugdymo mokyklose.

Panevėžio mieste 30 % neformaliojo ugdymo užsiėmimų nėra nurodyto mokesčio.

2.2. Popamokinės veiklos organizavimas Kauno ir Marijampolės mokyklose

2.2.1. Tyrimo planas

10 pav. Tyrimo planas

2.2.2. Tyrimo metodologija

Tyrimo uždaviniai.

1. Išsiaiškinti 2009 – 2010 m. m. Kauno ir Marijampolės miestų mokyklose vyraujančią popamokinę veiklą jaunesniojo amžiaus moksleiviams.

2. Aprašyti mokytojų popamokinės veiklos organizavimo ypatumus: užsiėmimų pasirinkimą, jų formas, vietą, pasiruošimą

4. Sužinoti mokinių nuomonę apie popamokinės veiklos pasirinkimą, šiose veiklose patirtą džiaugsmą ir kilusias problemas.

Tyrimo metodika. Buvo naudota teminio interviu rūšis. Interviu metodu buvo išsiaiškinta papildoma informacija, kurią būtų sunku sužinoti kitais būdais.

Pagal dalyvių skaičių atliktas individualus interviu su mokytojais, individualus ir grupinis interviu su mokiniais.

Vienos rūšies klausimų atsakymams nubraižyta viena lentelė, o tiriamųjų nuomonė surašyta į du stulpelius: 1) pagal atsakymų kategoriją ir 2) pagal dažnumą. Tyrėjai kalbant su pradinėse klasių mokytojais, buvo užrašyta visa svarbiausia informacija. Iš interviu su moksleiviais, tyrimo dalyje buvo nurodyti tik pirmieji jų atsakymų variantai. Tyrėja vedė diskusijas, norėdama sužinoti moksleivių nuomonę.

Tyrimo duomenys patikimi, jie surašyti į lenteles.

Tyrimo imtis ir organizavimas. Mokyklos, mokytojai, moksleiviai pasirinkti atsitiktine tvarka.

Kauno N pagrindinėje mokykloje dalyvavo 7 pradinėse klasių mokytojai ir 38 mokiniai. Kauno N pradinėje mokykloje į pokalbį įsijungė 1 mokytoja ir 13 mokinių.

Kokybinis tyrimas atliktas Marijampolės N pagrindinėje mokykloje. Pokalbiuose dalyvavo 9 pradinėse klasių mokytojos ir 60 pradinėse klasių mokinių.

Marijampolės N pradinėje mokykloje į pokalbį įsijungė 1 pradinėse klasių mokytoja ir 14 mokinių. Marijampolės N pradinėje mokykloje – darželyje tiriamaisiais buvo 4 pradinėse klasių mokytojai ir 16 mokinių. Marijampolės N vidurinėje mokykloje su tiriamąja kalbėjo 1 mokytoja 40 mokinių.

Apklausti 23 pedagogai (20 moterų ir 3 vyrai) ir 181 moksleivis (93 mergaitės ir 88 berniukai). 152 moksleiviai (77 mergaitės ir 75 berniukai), lankantys popamokinės veiklos užsiėmimus ir 29 moksleiviai (16 mergaičių ir 13 berniukų), kurie nelanko popamokinės veiklos užsiėmimų. Iš viso tyrime dalyvavo 204 tiriamieji.

Tyrimas atliktas 2010 metų kovo – balandžio mėnesiais.

Kauno miesto geografinė padėtis. Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje (2006, p. 595) pažymėta, kad Kauno miestas yra Lietuvos vidurio dalyje, prie Nemuno ir Neries santakos; apskrities, rajono ir miesto (jos ribos sutampa su miesto ribomis) savivaldybių, arkivyskupijos centras. 364 059 gyventojų (2005; pagal dydį antras Lietuvos miestas). „<...> Teritorija 15700 ha“.

Marijampolės miesto geografinė padėtis. Marijampolės miestas, 1955-89 Kapsukas, Lietuvos pietvakariuose abipus Šešupės; apskrities savivaldybės, katalikų dekanato centras. 47 014 gyventojų (2008). Plotas 21 km² (Visuotinė lietuvių enciklopedija, 2008, p. 283).

Tyrimo duomenų apdorojimas. Tyrimo duomenims pavaizduoti buvo naudojama Microsoft Office Word programa.

2.2.3. Tyrimo rezultatai

2.2.3.1. Mokytojų nuomonė apie popamokinės veiklos organizavimo ypatumus

Šioje dalyje bus aprašyta mokytojų, dirbančių mokyklose, nurodyta informacija.

Neformaliojo ugdymo užsiėmimai bus analizuojami, remiantis Pradinio ir pagrindinio ugdymo programa (2008).

3 lentelė

Neformaliojo ugdymo užsiėmimai (n = 23)

Kategorijos ir jų pavyzdžiai	Dažnis
Prevencinė veikla. Antrasis žingsnis. Pvz., „Pagal socialinių įgūdžių programą <...>“. „Pasiruošiu taip, kad mokiniai noriai dalyvautų, kad jiems būtų smagu“.	2
Dailė. Pvz., „<...> mokau dekupažo darbų, velti vilną, daryti darbelius iš sūrios tešlos. <...> po stebėjimo atliekam rankų darbus“. „<...> darom darbelius iš karoliukų. Prieš Kalėdas darom dekoracijas <...>“. „<...> „Menų studijoje“ mokiniai savo mintis išreiškia piešdami, <...>“. „Grįžę iš gamtos, piešiam <...>“. „Mūsų būrelis vadinasi – „Jaunasis dailininkas – dekoratorius“. <...> piešiam, tapom, kerpam, lipdom, dekoruojam“.	6
Šokis. Pvz., „Tobulinam moksleivių meninius įgūdžius, prisimenam lietuvių liaudies tradicijas, šokam <...>“.	1
Muzika. Pvz., „<...> supažindinu su lietuvių liaudies papročiais ir tradicijomis, mokau groti kanklėmis, dūdelėmis <...>“. „<...> mokomės groti dūdele“.	2
Pažintinė veikla. Pvz., „<...> užsiimam kraštotyrimu ir ekologiniu ugdymu. <...> toliau tęsiame tai, ką esame suplanavę <...>“.	1
Kraštotyra. Pvz., „„Supažindinu su mūsų kraštu <...>. Stebim kraštą, kalbamės su	1

vyresniais žmonėmis ir pan.“	
Ekologija. Pvz., „<...> mokome mokinius tausoti aplinką <...>. Vyksta ekologinio švietimo testinumas. <...> Grįžę iš gamtos, piešiam <...>“.	1
Gamta. Pvz., „<...> stebim gamtą <...>. Užsiėmimas vyksta panašiai kaip ir pamoka, tik taikau įvairius metodus, ruošiuosi pagal programą, kad mokiniams būtų įdomu“. „<...> užsiėmimam gamtosauginiu ugdymu. <...> po stebėjimų savo išpūdžius perteikiu piešdami, darydami puokšteles iš sausų gėlių“. „<...> mokomės gamtą tausoti“. „<...> darom bandymus su vandeniu ir monetomis, su vandeniu ir druska ir pan.“.	4
Skautai. Pvz., „<...> yra šūkis: Dievui, Tėvynei, artimui“. Užsiėmimai vyksta pagal dešimt priesakų <...>. Organizuojami žygiai, vyksta paruošiamieji darbai (mokiniai kuria pavadinimus, kuria prisistatymo dainas ir jas dainuoja), žaidžia orientacinius žaidimus. Vyksta darbas grupėse. Viena mokinių grupelė kuria dainą, kita – susipažįsta su vaistažolėmis, jas renka, arbatas ragauja, trečia – riša mazgus, ketvirta - parsineša augalų vainikui“.	1
Matematika. Pvz., „<...> mokomės skaičiuoti. Vyksta darbas su internetine programa, mokiniai žaidžia matematinius žaidimus. Greičiau išmoksta skaičiuoti “	1
Sportas. Pvz., „<...> užsiėmimam sportine veikla“. „Mokomės sportinių žaidimų <...>“.	2
Saugus eismas. Pvz., „<...> stebim kelio ženklus, pėsčiuosius, atliekam praktines užduotis <...>“.	1

Ši atsakymų kategorija parodo mokytojų organizuojamus neformaliojo ugdymo užsiėmimus (žr. 3 lentelė).

Plačiausia kategorija mokytojų organizuoja pasaulio pažinimo neformalųjį ugdymą. Šiose veiklose plėtojamos socialinės ir gamtamokslinės žinios, apimančios pilietiškumą, istoriją, geografiją, biologiją, fiziką, chemiją, žmogaus saugą ir sveikatą. Socialinio ir gamtamokslinio ugdymo sričiai priskiriami šie neformaliojo ugdymo užsiėmimai: prevenciniai, pažintiniai, kraštotyriniai, ekologiniai, gamtiniai, saugus eismo ir pan. Kiekvienas būrelis turi dar ir išskirtinį pavadinimą, bet dėl tiriamųjų saugumo, jie yra nepaminėti.

Dailės neformaliuosiuose užsiėmimuose mokiniams formuojami ne tik dailės, bet ir technologijų įgūdžiai, parodomi nauji dailės raiškos (piešimo, tapymo, lipdymo, aplikavimo), technologijų raiškos būdai (konstravimo) idėjoms perteikti.

Muzikinės veiklos įgūdžiai lavinami dainuojant, grojant, kuriant, dalyvaujant kultūriniuose renginiuose.

Šokių mokytojas kartu su mokiniais aiškina judesių parinkimo, įgyvendinimo galimybes. Mokiniai skatinami judesiu reaguoti į įvairių stilių muziką.

Skautų užsiėmimuose organizuojamos integruotos ugdymo programos: dorinio, kalbinio, matematinio, socialinio ir gamtamokslinio, meninio, kūno kultūros.

Matematikos užsiėmimuose formuojami mokinių skaičiavimo gebėjimai, sprendžiamos jų patirtį ir interesus atitinkančios kasdienio gyvenimo problemos, pasirengiama sėkmingam mokslui.

Sporto užsiėmimuose mokiniams sudaromos judėjimo sąlygos, žaidžiami judrieji ir sportiniai žaidimai.

4 lentelė

Popamokinių renginių formos (n = 23)

Kategorijos ir jų pavyzdžiai	Dažnis
Dienos. 1. Stebėjimai. Pvz., „<...> einam į lauką, stebim gamtą“. „<...> stebim dabartinį miestą <...>“. „<...> stebim parskrendančius paukštėlius <...>“. „Einam į gamtą stebėti natūralius medžių pasikeitimus, atpažinti medžius pagal kamieno raštą, pagal lapus, rudenį pagal vienokius, pavasarį pagal kitokius lapus, pagal kamienus“. „<...> stebim, ir pirmąsias pavasarinės gėlės <...>“. „<...> stebim gėles“. „Stebim gamtą, ją piešiam“. 2. Renginiai. Pvz., „<...> kiekvienais metais ruošiamės Žiemos dienai, Vandens kelionei ir kt.“. „<...> organizavome paukščių grįžimo šventę“.	7
Išvykos. Pvz., „<...> einam į mieste veikiančias parodas“. „<...> einam į kraštotyros muziejų“. „<...> einam į miesto bibliotekas“. „<...> einam į kitas mokyklas“. „<...> važiuojam pas tėvus, į darbovietes“. „Einam pasivaikščioti <...>“. „<...> einam į gamtininkų stotį“. „<...> būna išvykos į gamtą“. „<...> einam į aplinkotyros centrą“. „<...> einam architektūrą apžiūrėti“.	13
Dalykinės popietės. Pvz., „<...> einam pas vyresnio amžiaus žmones“. „<...> susitinkam su įvairių specialybių žmonėmis“. „<...> bendraujam su gamtininkų stoties darbuotojais, jie mums papasakoja <...>“. Plenerai. Pvz., „<...> gamtoje organizuojam pleneriukus“.	4
Reprezentaciniai renginiai. Šventės. Pvz., „Vyksta atvirų durų renginiai“. „Kiekvienais metais mokykloje vedame renginį, kviečiame kitos mokyklos mokytojus, mokinius“. „Koncertuojame tėvams, mokiniams, svečiams“.	5
Konkursai. Pvz., „<...> organizuojam konkursus“. „<...> skelbėm gražiausio gyvūnėlio konkursą“. „<...> skelbėm inkilėlių konkursą“.	4
Viktorinos. Pvz., „<...> dalyvaujam viktorinose. Kartais ir mes jas organizuojam“.	1

Spektakliai. Pvz., „<...> ruošiu ir spektaklius“. „Mokslo metų pabaigoje vaidiname spektaklius <...>“. „<...> vyksta spektakliai“.	3
Sportinės varžybos/sportiniai žaidimai. Pvz., „<...> organizuojam sportinius žaidimus, varžybas: estafečių, krepšinio elementų, šaškių, lengvosios atletikos (šuoliai, bėgimai)“. „Vaikai labai nori varžybų, kad galėtų rungtyniauti“. „<...> žaidžiame žaidimus“. „<...> vyksta žaidimai grupėmis“.	3
Parodos. Pvz., „ Dailės būrelio mokiniai dalyvauja mokyklos parodose, mieste pristatome parodas“. „Piešiam piešinius ekologine tema“. „ <...> vaikai ir jų tėveliai darė inkilėlius. Buvo inkilėlių paroda <...> “. „Savo darbus išdėliojame parodose“. „Darbus nešame į parodas tiek mokykloje, <...>“. „Dalyvavom inkilėlių parodoje“.	10
Akcijos. Pvz., „ <...> dalyvaujam akcijose, patys jas organizuojam. Mokomės rūšiuoti atliekas <...> “. „ <...> rinkom atliekas, jas rūšiuojam; rinkom plastiką; kėlėm lesyklėles <...>“. „<...> gėlės zoologijos žvėreliams“.	3
Diskusijos. Pvz., „ <...> vedam diskusijas, svarstom problemas“.	1

Kokias neformaliojo ugdymo užsiėmimų formas renkasi mokytojai matome 4 lentelėje. Pagal S. Dapkienę mokytojai renkasi šias nepamokinės veiklos formas: dienas, išvykas, dalykines popietes, konkursus, viktorinas, varžybas. Iš G. Kvieskienės aprašomų kultūrinių renginių mokytojai organizuoja reprezentacinius renginius (šventes, spektaklius, parodas). Pagal A. Paulavičiūtės apžvelgiamas popamokinės veiklos formas viena mokytoja taiko diskusiją.

5 lentelė

Mokytojų pasiruošimas popamokiniams renginiams (n= 23)

Kategorijos ir jų pavyzdžiai	Dažnis
Pagal parengtą programą. Pvz., „ <...> atsižvelgiu į programą, mokinių amžių“. „Mokslo metų pradžioje parengiu programą ir pagal ją vedu <...> užsiėmimus“. „ <...> pagal programą su mokiniais aptariu, kokio pobūdžio užsiėmimų jie norėtų“. „Ekologinio būrelio veikla yra organizuojama atsižvelgiant į planus. Ji būna įvairi. <...> “. „Veiklą organizuojam atsižvelgiant į vaikų norus. Pirmiausia pasitariam ko jie norėtų, tada ją planuojam“. „ <...> yra internetinė informacinių technologijų programa. Ja ir naudojames“. „Sukuriam <...> programą ir pagal ją ruošiamės“. „Yra prevencinė programa, pagal ją ir ruošiuosi <...>“.	13
Pagal internetinę medžiagą. Pvz., „ <...> ieškau medžiagos internete“. „ <...> internete susirandu reikalingos literatūros“. „Ekologine tema informacijos ieškau internete <...>“. „ <...> internete randu medžiagos, ją perkeliu į laikmenas ir jas	13

demonstruoju naudojant multimediją“. „ Naudingos informacijos galima rasti internete <...>“.	
Pagal informaciją iš knygų, žurnalų. Pvz., „ <...> domiuosi medžiaga iš knygų“. „ <...> informacijos ieškau knygose“. „<...> žurnaluose, spaudoje“. „ <...> įvairiausiose enciklopedijose“. „ <...> naudojuosi enciklopedijomis, mokslininkų literatūra“. „ Naudoju savo literatūrą <...>“. „ <...> ir knygose, ir enciklopedijose. Turiu sukauptos literatūros apie gėles, paukščius “. „ <...> naudojuosi metodinėmis knygomis, žurnalais“. „ Knygomis, vadovėliais, enciklopedijomis, žinynais naudojamės <...>“. „Turiu knygų. Domiuosi naujovėmis“. „Yra literatūra skautų vadovams su jaunesniojo mokyklinio amžiaus mokiniams <...>. Sud. Ž. Kubilienė. (2007) „Skautiško pradžiamokslio knygelė“. Vilnius: Lietuvos skautija. Yra internetinis laikraštis „Skautų aidas“.	13
Lankymasis parodose. Pvz., „ <...> semiuosi žinių, lankydamosi parodose“. „ <...> aplankau įvairias parodas, surandu idėjų <...> “.	2
Lankymasis seminaruose. Pvz., „ <...> dalyvauju seminaruose“. „ <...> ruošiuisi iš seminarų medžiagos“. „Į seminarus vaikštau“.	5
Video įrašų stebėjimas. Pvz., „ Stebiu ir analizuoju video įrašus <...> “. „Turiu video įrašų <...> “. „Turiu filmuotos medžiagos <...> “.	3
Pedagogo kūryba. Pvz., „ Pati kuriu netradicinius neformaliojo ugdymo užsiėmimus“.	1
Mokymasis iš kolegų/kolegijos studentčių. Pvz., „ <...> iš kolegų patirties <...>“. „ <...> išmokau atlikti meditacinius pratimus, panaudoti linijinių šokių elementus“.	2
Gamtos stebėjimas. Pvz., „Dažniausiai pati stebiu gamtą, ką nors įdomaus pamačiusi perduodu vaikams <...>“. „Man gamta yra labai artima, todėl pati ją stebiu ir mokinius kviečiu ją stebėti“.	2

Pakalbėjus su pradinį klasių mokytojais paaiškėjo (žr. 5 lentelė), kad jie daugiausiai ruošiasi neformaliajam ugdymui, skaitydami naujas knygas, žurnalus (13 respondentų), ieškodami naujos informacijos internete (13 respondentų), analizuodami pradinio ugdymo programą bei jų pačių paruoštą neformaliojo ugdymo programą (11 respondentų).

Kitos mokytojų pasiruošimo veiklos: seminarų lankymas (5 respondentai), video įrašų stebėjimas (3 respondentai), lankymasis parodose (2 respondentai), mokymasis iš kolegų bei kolegijos studentčių (2 respondentai), gamtos stebėjimas (2 respondentai), prevencinės programos analizavimas (2 respondentai), pedagogo kūryba (1 respondentas).

Popamokinių renginių vieta (n= 23)

Kategorijos ir jų pavyzdžiai	Dažnis
Klasė. Pvz., „Dažniausiai neformalaus ugdymo užsiėmimas vyksta klasėj“. „<...> vyksta ir klasėj <...>“. „Dažniausiai <...> vyksta mokykloje“. „<...> kartais klasėje <...>“. „Klasėj <...>“.	20
Mokyklos koridorius. „<...> parodas rengiam ir mokyklos koridoriuje <...>“. „<...> parodome savo mokinių darbo rezultatus“. „<...> mokinių darbus išdėstome koridoriuje“.	5
Aktų salė. Pvz., „<...> parodas rengiam ir mokyklos aktų salėje“. „<...> kartais ir aktų salėje <...>“. „Koncertuojame mokyklos aktų salėje <...>“. „Parodas organizuojam ir aktų salėje <...>“. Vedam renginius <...>“. „Organizavom šventę <...>“.	6
Sporto salė. Pvz., „Sporto būrelio užsiėmimus vedu sporto salėj <...>“. „<...> mažojoje sporto salėje“.	3
Mokyklos stadionas. Pvz., „Atšilus orui, treniruotės vyksta mokyklos stadione“. „<...> einam į stadioną“.	2
Mokyklos kiemas/sodas. „<...> mokyklos kieme stebim medžius“. „Viskas vyksta nuo artimiausios aplinkos <...>, mokyklos kieme <...>“. „<...> renkam lapus“.	3
Parkas/miesto aplinka. „<...> įdomių idėjų kyla stebint gamtą“. „<...> išeiname ir į miestą <...>“. „<...> einame į kapines, jas tvarkome“. „<...> rudenį, pavasarį dažnai būnam ir gamtoje“. „Ėjome į parką rinkti įvairesnių medžių lapų“. „<...> ieškom gėlių zoologijos žvėreliams“. „Einam į parką, sodą <...>“.	8
Miškas. „<...> einame į mišką ieškoti vaistažolių“.	1
Miesto, rajono įstaigos. „<...> parodose dalyvaujam, miesto įstaigose: bibliotekoje, kultūros namuose, kino teatro pastate ir kitur“. „<...> ir į kitas įstaigas“. „Su paruošta programa einam į kitas mokyklas, į darželius, į kraštotyros muziejų ir pan.“. „Vykstam į kitas mokyklas“. „<...> lankomės kitose mokyklose, dalyvaujame konkursuose, t.y. bendradarbiaujame su pasirinktų klasių mokytojais ir mokiniais“. „<...> einam į ekologijos stotį ir pan.“. „<...> dalyvaujame konkursuose kitose pradinėse mokyklose, aukštesiose mokyklose <...>“. „Žaidėm futboliuką <...> mokykloje“. „Organizuojam stovyklas <...> miesteliuose, kaimeliuose, apsigyvenam mokyklose“.	10

Ši kategorija apima popamokiniam renginiui skirtą vietą (žr. 6 lentelė). Pagrindinė veikla vyksta klasėje (20 respondentų). Kitos neformaliojo ugdymo vietos: miesto, rajono įstaigos (10 respondentų), parkas, miesto aplinka (8 respondentai), aktų salė (6 respondentai), mokyklos koridorius (5 respondentai), mokyklos kiemas, sodas (3 respondentai), sporto salė (3 respondentai), mokyklos stadionas (2 respondentai), miškas (1 respondentas).

7 lentelė

Mokytojų nuomonė apie moksleivių neformaliojo ugdymo pasirinkimą (n= 23)

Kategorijos ir jų pavyzdžiai	Dažnis
<p>Mokiniai patys pasirenka neformaliojo ugdymo užsiėmimą. Pvz., „Mokytojai supažindina mokinius su būreliais, papasakoja apie juos, o mokiniai patys renkasi <...>“. „Mokiniai patys pasirenka <...>“. „Mokslo metų pradžioje visus pradinių klasių mokinius supažindinau su sporto būreliu, o jie patys nusprendė <...>. Sporto būrelyje daugiausiai nori dalyvauti berniukai. Antrokai vis klausia: ar šiandien dar bus būrelis“? „Mokiniai renkasi tai, kas jiems įdomu“. „Mokykloje yra daug būrelių. Jie yra nemokami, todėl vaikai laisvai gali juos pasirinkti“. „<...> jie renkasi pagal norus“. „Patys vaikai ateina <...>“. „Į šį būrelį eina tie mokiniai, kurie nori į jį eiti“. „<...> kur mokiniai nori, ten ir eina“. „Pasiūlau lankyti <...> būrelį, bet mokiniai patys nusprendžia <...>“. „Ateina visi, kurie nori, o po to tik lieka tie, kuriems tai labiausiai patinka. Vyresni vaikai <...> atsiveda brolius, seses“.</p>	18
<p>Mokytoja pasiūlo neformaliojo ugdymo užsiėmimą. Pvz., „Prevencinė veikla. Antrasis žingsnis. Yra derinta su tėvais. Dalyvauja visos klasės mokiniai“. „<...> dalyvauja visi mokiniai“. „ Kai kuriems mokiniams pasiūliau lankyti informacinių technologijų būrelį <...>“. „<...> bet dar tiesiog žiūrime ką galim pasiūlyti mokykloje. Jei vaikas dainuoja, šoka, tai nukreipiam tam tikra linkme <...>“.</p>	5
<p>Tėvai pataria mokiniams kokį būrelį pasirinkti. Pvz., „Mokiniai pasikalba su tėvais apie būrelius <...>“. „Kartais mamos pataria savo vaikams kokį būrelį jiems reikia pasirinkti <...>“. „<...> gali įtakoti ir tėvai“. „Pirmiausia, tai turi spręsti tėvai. <...> reikia daryti išvadas, rinktis būrelius pagal tai, kokią profesiją, mokiniai norės pasirinkti“.</p>	4

Moksleiviams, renkant neformaliojo ugdymo užsiėmimą, svarbų vaidmenį atlieka jų pačių noras užsiimti patinkančia veikla. Mokslo metų pradžioje mokytojai supažindina pradinių

klasių moksleivius su mokyklose organizuojamais neformaliojo ugdymo užsiėmimais, juose vykdoma veikla.

Mokiniai, patys pasirinkdami neformaliojo ugdymo kryptį, labiausiai save išreiškia pasirinktoje veikloje. Apžvelgus mokytojų atsakymus, daugiausiai leidžiama patiems mokiniams pasirinkti (18 respondentų) norimą veiklą. Moksleiviai papasakoja kitiems savo bendraamžiams, broliams, seserims apie organizuojamus įdomius popamokinės veiklos užsiėmimus. Moksleiviai, susidomėję naujais užsiėmimais, pradeda juos lankyti. Yra ir tokių užsiėmimų, į kuriuos mokytoja nukreipia savo mokinius (5 respondentai). Mokytojai mano, kad ir tėvai turi įtakos mokinių veiklų pasirinkimui (4 respondentai).

8 lentelė

Popamokinio užsiėmimo reikšmė moksleiviams (n= 23)

Kategorijos ir jų pavyzdžiai	Dažnis
Socialinių įgūdžių mokymasis. Pvz., „<...> mokiniai mokosi tolerancijos, spręsti konfliktus“. „<...> vyksta tai, kas malonu, smagu – išmokstame spręsti daugelį problemų“. „<...> vyksta bendravimas, bendradarbiavimas, darbas kolektyve“. „<...> mokomės bendrauti su vyresniojo amžiaus žmonėmis, juos išklausti <...>“. „<...> malonumas būti kartu, bendrauti“. „<...> jiems suteikiamos žinios apie gyvenimą, gauna suaugusiųjų patarimų“. „<...> išmoksta elgtis su bendraamžiais, suaugusiais“. „<...> mokiniai nori bendrauti <...>“. „<...> jie išmoksta susitarti <...>“. „Vaikai išmoksta lyderiauti <...>“.	10
Dailės įgūdžių ugdymas. Pvz., „<...> vaikai išmoksta atlikti darbelius: naudoti dekupažą, velti vilną, atlikti darbelius iš sūrios tešlos“. „<...> rengiamos atliktų darbų parodos“. „<...> meninės krypties ugdymas“. „<...> išmoksta atlikti grafinius darbus“. „<...> išmoksta atlikti dekoracijas <...>. Mokiniai įgyja daugiau žinių ir įgūdžių. “.	6
Muzikinis lavinimas. Pvz., „<...> vyksta mokomojo dalyko tęstinumas <...>“. „<...> susipažįsta su lietuvių liaudies dainomis, išmoksta naudotis instrumentais, lavėja vaikų muzikinė klausa“.	2
Matematinų įgūdžių lavinimas. Pvz., „<...> lavėja loginis mąstymas, skaičiavimo įgūdžiai <...>“.	1
Pilietinis ugdymas. Pvz., „<...> ugdau pilietiškumą, suvokimą, kas yra Lietuvos pilietis“. „<...> vyresnių žmonių mokomės paklausti apie praeitį“. „Vaikai mokosi pilietiškumo, tautiškumo“.	3
Emocinis vystymasis. Pvz., „<...> jie džiaugiasi tais darbeliais, jie juos nešasi namo, rodo kitiems“. „Visi mokiniai dalyvauja, nes tai jiems yra smagu <...> “.	5

<p>„Mokiniai džiaugiasi, kad gali kažkur išeiti, užsiimti patinkančia veikla <...>“.</p> <p>„Man pačiai smagu vesti sporto būrelį, smagu ir vaikams. Tai teigiamos emocijos“.</p> <p>„Jie džiaugiasi <...>“.</p>	
<p>Mokinių pasididžiavimas veikla. Pvz., „<...> mokiniai nori dalyvauti būreliuose ir parodyti savo rezultatus. „Jie nori būti apdovanoti padėkos raštais. Padėka su direktoriaus parašu ir antspaudu – didžiausia vertybė“. „<...> jie didžiuojasi savo darbais“.</p>	3
<p>Kūrybiškumas. Pvz., „<...> ugdomas kūrybiškumas <...>. “ „<...> visi gali kūrybiškai dirbti“. „<...> atsiskleidžia mokinių kūrybiškumo gebėjimai.“ „<...> skatina mokinių saviraišką, ugdo kūrybiškumą“.</p>	4
<p>Mokinių sveikata ir saugumas. Pvz., „Tėvai džiaugiasi, kad mokykloje yra būrelių, nes žino, kad jais bus tinkamai pasirūpinta“. „Mokiniai būna saugūs mokykloje <...>“. „Visą dieną dirbantiems vaikų tėvams, tai yra labai patogiu <...>“.</p> <p>„Mokiniai mokosi suteikti pirmąją pagalbą <...>“.</p>	6
<p>Fizinis vystymasis. Pvz., „<...> gerinami fiziniai, sportiniai rodikliai“. „<...> mokiniai vystosi fiziškai stipriais <...>“.</p>	3
<p>Tikslingas laiko praleidimas. Pvz., „<...> vaikai būna sudominti, tikslingai praleidžia laiką“. „Tada jie neslankioja gatvėmis, neina vogti į parduotuves <...>“.</p> <p>„nes šiuolaikinis vaikas daugiau laiko praleidžia prie kompiuterio“. „<...> ir tėvai būna labai patenkinti, kai jų vaikai būna užimti po pamokų <...>“. „<...> yra daug <...> užsiėmimų. Mokiniai patys juos renka. Jie būna užimti <...>“.</p> <p>„<...> laisvalaikio ir užimtumo sudarymas. Yra daug būrelių įvairiems vaikų gebėjimams atsiskleisti“. „<...> vaikus reikia atitraukti nuo virtualios erdvės, nes kitaip jie nematys realaus pasaulio“. „<...> siekti bendro tikslo“.</p>	12
<p>Gamtinis ugdymas. Pvz., „Mokiniai pamato gamtą, juos skatinu ją pastebėti <...>. Vaikai fotografuoja, grožisi saulėtekio, saulėlydžiu <...>“.</p> <p>„Vaikai moka geriau elgtis gamtoje, ja rūpintis“. „<...>, nes vaikai yra atitrūkę nuo gamtos. Vaikus reikia atitraukti nuo virtualios erdvės. Norisi, kad vaikai pauostytų, paliestų, apžiūrėtų, kad išgirtų patį pirmąjį paukštį <...>“. „<...> dėl gamtos apsaugos tikslinga organizuoti gamtos būrelį“.</p>	4
<p>Ekologinis ugdymas. Pvz., „<...> vaikai įgyja žinių ir jas pagilina, ugdomas ekologinis supratimas. Mokiniai pamoko ir tėvelius, pasako kaip reikia rūšiuoti atliekas. Vaikai išvykose laikosi tvarkos – nemėto popierių, rūpinasi aplinka“. „<...> mokiniai įgyja ekologinių žinių“. „<...> vaikai mokosi tausoti aplinką, jos</p>	5

neteršti“. „ Mokiniai puikiai žino kaip reikia elgtis gamtoje, ką galima daryti, ko negalima. Jie žino kaip palikti stovyklavimo vietas“. „ Ir dėl aplinkos apsaugos tikslinga organizuoti <...>“.	
--	--

Mokytojai sakė, kad mokiniams didžiausia popamokinio organizavimo reikšmė yra tikslingas laiko praleidimas (12 respondentų) ir socialinių įgūdžių mokymasis (10 respondentų). Mokiniais naudinga lankyti neformaliojo ugdymo užsiėmimus, nes jie įgyja daugiau dalykinių žinių (dailės, muzikos, matematikos, pasaulio pažinimo, sporto ir kt.), patiria geras emocijas, didžiuojasi atlikta veikla, išgyvena kūrybinį procesą (žr. 8 lentelė).

9 lentelė

Neformaliojo ugdymo problemos (n = 23)

Kategorijos ir jų pavyzdžiai	Dažnis
Mokytojų neformaliojo ugdymo valandų sutrumpinimas. Pvz., „ Jeigu mokytojams būtų daugiau skirta neformaliojo ugdymo valandų, tai jie daugiau užimtų mokinius po pamokų.“ „Norėtuši daugiau neformaliojo ugdymo valandų“. „1 valandos yra per mažai, kad mokinius būtų galima daugiau užimti <...> “. „ <...> per savaitę 1 valandos neužtenka, kad kažką daugiau pamatytume, kad kažkur toliau išvyktume“. „ <...> aukoju savo laiką. Man pačiai smagu vesti sporto būrelį, smagu ir vaikams“. „ Yra mažai laiko neformaliojo ugdymo užsiėmimams“.	14
Neformaliojo ugdymo užsiėmimų laiko suderinimas. Pvz., „ Norėtuši <...> laiko suderinimo“. „Labai sunku suderinti <...> laiką“. „Sunku suderinti <...> laiką. Mokiniai, lankantys daugiau nei vieną <...> užsiėmimą, renkasi tai, kas jiems labiausiai patinka“. „Vieniems mokiniams – keturios pamokos, kitiems – penkios, dar kitiems – šešios pamokos. Ir labai sunku viską suderinti“.	4
Materialinės bazės/lėšų trūkumas. Pvz., „ <...> norim išvažiuoti kažkur toliau“. „Būtų didesnės galimybės <...>“. „Trūksta lėšų. Negaliu sau leisti tobulintis“. „ <...> į varžybas nekviečiam kitų mokyklų mokinių, nes reikia lėšų varžybų organizavimui“. „ <...> trūksta aprūpinimo priemonėmis. Dažnai negalim prieiti prie interneto <...> “. „ <...> netenkina materialinė bazė. Jeigu būtų daugiau kompiuterių <...>“. „ <...> reikalingos priemonės“. „ <...> stinga lėšų“. „Priemonių trūksta, nes reikia viską pačiam pasiruošti iš savo kišenės <...>“.	9
Reikalingi aukštesnės kvalifikacijos specialistai. Pvz., „ <...> trūksta kvalifikuotų specialistų neformaliajam ugdymui organizuoti“.	1

Mažas neformaliojo ugdymo užsiėmimų pasirinkimas. Pvz., „Galėtų būti daugiau būrelių. Norėtusi, kad jie būtų įvairesni: aviamodeliuotojų, įvairių kovos menų ir pan.“. „Jei mokykla galėtų patenkinti visus vaikų poreikius – būtų labai malonu“.	2
Ne visiems mokytojams tenka neformaliojo ugdymo valandos. Pvz., „Kuri mokytoja parašo geresnį neformaliojo ugdymo planą, tai mokytojai ir skiria būrelį“.	1

Ši atsakymų kategorija atskleidžia mokytojų nuomonę apie mokyklos neformaliojo ugdymo problemas. Jie sakė, kad mokyklose yra sutrumpintos neformaliojo ugdymo valandos per savaitę (14 respondentų), mokykloms trūksta materialinės bazės/lėšų (9 respondentai), mokytojams sunku suderinti užsiėmimų laiką (4 respondentai), mažas neformaliojo ugdymo užsiėmimų pasirinkimas (2 respondentai). Visa tai įtakoja popamokinės veiklos kokybę.

Viena mokytoja minėjo, kad kiti pedagogai būna nepatenkinti, jeigu jiems niekas neskiria organizuoti būrelių.

2.2.3.2. Moksleivių, dalyvaujančių popamokinės veiklos užsiėmimuose, nuomonė

10 lentelė

1 klasės moksleivių popamokinės veiklos pasirinkimas (n = 9)

Kategorijos ir jų pavyzdžiai	Dažnis
Mokytojai pakvietė. Pvz., „Mokytoja man pasakė, kad dailės būrely galiu išmolti daryti gražius darbelius <...>“.	1
Tėvai ir kiti giminaičiai pasiūlė. Pvz., „Mama ir tėtė man sakė, kad aš galėčiau eiti į krepšinį <...>.“ „Mano dėdė yra futbolo treneris, todėl ir aš noriu eiti į futbolo treniruotes“.	2
Patys mokiniai pasirinko. Pvz., „Aš tai pati norėjau eiti į <...> būrelį <...> “. „Aš pats pasirinkau <...> būrelį“.	6

Ši atsakymų kategorija parodo pirmosios klasės mokinių neformaliojo ugdymo pasirinkimą. Daugiausiai mokinių patys pasirinko neformaliojo ugdymo veiklą, kitiems užsiėmimus pasiūlė tėvai ir kiti giminaičiai, o vieną mokinį į veiklą pakvietė mokytoja.

11 lentelė

2 klasės moksleivių popamokinės veiklos pasirinkimas (n = 21)

Kategorijos ir jų pavyzdžiai	Dažnis
Mokytojai pakvietė. Pvz., „Aš lankau prevencinę programą – antrasis žingsnis“. „Mums mokytoja pasiūlė ir mes patys norėjom, nes mūsų mokytoja veda „Antrąjį žingsnį“.	8
Tėvai pasiūlė. Pvz., „Man mama sakė, kad man geriau eiti į šokius“.	3
Patys mokiniai pasirinko. Pvz., „Aš dar lankau sporto būrelį“. „Aš pats pasirinkau <...>“.	10

11 lentelėje aprašyti antrosios klasės mokinių atsakymai apie popamokinės veiklos pasirinkimą. Daugiausia mokinių patys pasirinko norimą popamokinę veiklą, kiti mokiniai užsiėmimuose dalyvauja mokytojams pakvietus ir tik mažuma mokinių lanko užsiėmimus tėvams pasiūlius.

12 lentelė

3 klasės moksleivių popamokinės veiklos pasirinkimas (n = 60)

Kategorijos ir jų pavyzdžiai	Dažnis
Mokytojai pakvietė. Pvz., „Mes lankom prevencinę programą. Antrasis žingsnis. Visos klasės mokiniai lanko“. „Man mokytoja pasiūlė lankyti matematikos būrelį <...>“. „Aš gerai žaidžiu su kamuoliu, tai mokytoja mane pakvietė lankyti sporto būrelį“. „Mokytoja man pasiūlė eiti į chorą“.	17
Tėvai pasiūlė. Pvz., „Man mama sakė eiti į chorą“. „Man tėtė sakė, kad jeigu lankysiu matematikos būrelį, išmoksiu gerai skaičiuoti“.	11
Patys mokiniai pasirinko. Pvz., „Aš einu į krepšinio treniruotes“. „Aš lankau futbolą“. „Aš lankau dailę“. „Mes <...> lankome chorą“. „Aš lankau pažintinės veiklos klubą“. „Aš lankau molio ir keramikos būrelį“. „Aš mokausi siuvinėti“. „Aš lankau šokių būrelį“. „Aš mokausi groti dūdele“. „Aš mokausi matematikos, ruošiuosi konkursams“. „Aš lankau saugų eismą“.	32

Ši atsakymų kategorija parodo trečiosios klasės mokinių neformaliojo ugdymo pasirinkimą. Daugiausiai mokinių patys pasirinko neformaliojo ugdymo veiklą, kitus pakvietė mokytojai, o likusiems mokiniams patarė tėvai (žr. 12 lent.)

Mokiniai, lankydami prevencinės veiklos užsiėmimus, tampa sąmojingesni, kultūringesni, ruošiasi apsisaugoti nuo nepageidaujamos įtakos gatvėje. Per užsiėmimus jie ne tik mokosi išspręsti įvairias situacijas, bet ir mėgina praktiškai tai atlikti. Mokytoja patarė visiems mokiniams lankyti šį užsiėmimą ir tai suderino su tėvais.

Matematinių, dainavimo, sportinių gabumų turintiems jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams, mokytojai pasiūlė lankyti jų popamokinę veiklą.

Mokiniai, klausydami tėvų patarimų, pradėjo lankyti chorą, matematiko būrelius.

Vaikai, patys pasirinkdami užsiėmimus, labiau norės ir juose dalyvauti, didės jų motyvacija įgyti naujų įgūdžių.

13 lentelė

4 klasės moksleivių popamokinės veiklos pasirinkimas (n = 62)

Kategorijos ir jų pavyzdžiai	Dažnis
Mokytojai pakvietė. Pvz., „Man mokytoja pasiūlė <...>“.	4
Tėvai pasiūlė. Pvz., „Man mama sakė eiti į dailės būrelį“. „Man mama sakė lankyti lietuvių liaudies papročius ir tradicijas“. „Mama sakė, kad aš galėčiau išmolti dainuoti“. „<...> jeigu lankysiu matematikos būrelį, man geriau seksis matematika“.	23
Patys mokiniai pasirinko. Pvz., „Aš pats pasirinkau sporto būrelį“. „Aš pats pasirinkau lietuvių liaudies papročius ir tradicijas“. „Aš pats pasirinkau dailės būrelį“. „Aš lankau siuvinėjimo būrelį“. „Aš lankau šokius“. „Aš lankau matematikos būrelį“. „Aš einu į molio ir keramikos būrelį“. „Aš einu į dūdelių būrelį“. „Aš einu į pažintinės veiklos klubą“.	35

Ketvirtosios klasės moksleiviai neformaliojo ugdymo užsiėmimus renkasi patys, mažesnė mokinių dalis klauso tėvų patarimo, o likusius mokinius pakvietė mokytojai (žr. 13 lent.)

Mokiniai, patys pasirinkę sporto būrelį, nori taisyklingai išmolti žaisti šaškių, krepšinio, kvadrato, teniso žaidimus. Jie džiaugėsi pasakodami, kad patobulino savo fizinius įgūdžius.

Kitiems mokiniams patiko lankyti lietuvių liaudies papročių ir tradicijų būrelį, kuriame jie ne tik susipažįsta su liaudies tradicijomis, mokosi groti kanklėmis, bet ir dalyvauja mokytojos organizuojamose šventėse.

Dauguma mergaičių lanko dailės, siuvinėjimo užsiėmimus, per kuriuos jos išmoksta naujų darbo metodų: daryti dekupažą, velti vilną, siuvinėti kryželiu. Jos džiaugėsi, kad pabaigtus darbus gali padovanoti savo artimiems žmonėms ar sau parsinešti namo.

Šokių, dūdelių užsiėmimus lanko ir mergaitės, ir berniukai. Šie mokiniai pasakojo, kad jie išmoka naujų šokių, groti dūdele. Jie, per šventes, šias šokių ir muzikavimo programas parodo tėvams.

Mokiniai, lankydami matematikos būrelį, įgyja technologinių, matematinių įgūdžių, žaidžia kompiuterinius matematinius žaidimus.

Mergaitės ir berniukai, pasirinkę molio ir keramikos būrelį, džiaugėsi, kad gali dirbti su moliu, daryti suvenyrus.

Mokiniai, pažintiniame veiklos klube, mokosi saugoti gyvąją gamtą, ją tausoti.

Ketvirtokai, lankydami popamokinius užsiėmimus, ne tik įgyja pasirinkto dalyko žinių ir įgūdžių, bet ir geba taisyklingiau apie juos papasakoti.

14 lentelė

1 klasės moksleivių popamokinės veiklos teigiamos emocijos (n = 9)

Kategorijos ir jų pavyzdžiai	Dažnis
Patinka užsiimti būrelio veikla. Pvz., „Man patinka žaisti krepšinį“. „Aš tai gerai žaidžiu futbolą“. „Man smagu daryti darbelius iš sūrios tešlos“. „Aš noriu tapyti guašu“.	6
Įsijungti į socialines grupes. Pvz., „Man patinka bendri žaidimai“. „Man smagu su drauge būti <...>“.	3

Pirmosios klasės moksleiviai popamokinėje veikloje džiaugiasi veikla, vykstančia užsiėmimuose, kiti – patiria socialinio bendrumo jausmą, t.y. jaučiasi grupės nariais (žr. 14 lent.).

Moksleiviai, papasakoję apie teigiamas emocijas popamokiniuose užsiėmimuose, džiaugėsi, kad juose gali įdomiai praleisti laiką: žaisti krepšinį, futbolą, padaryti darbelių iš sūrios tešlos, tapyti guašu .

15 lentelė

2 klasės moksleivių popamokinės veiklos teigiamos emocijos (n = 21)

Kategorijos ir jų pavyzdžiai	Dažnis
Patinka užsiimti būrelio veikla. Pvz., „Man patinka mokytis gražaus elgesio“. „Mes išmokstam laikytis taisyklių“. „Man patinka greitai bėgti“. „Man sporto būrelyje patinka žaisti žaidimus“. „Aš noriu išmokti gražiai piešti“. „Aš išmokstu lipdyti darbelius“. „Man patinka šokti“. „Man patinka daryti bandymus: auginti krištolą“.	15
Įvairi veikla. Pvz., „Man patinka, kai būna įdomu“. „Man įdomu <...>“.	3

Geros emocijos. Pvz., „Man smagu, kai būna linksma“.	2
Isijungti į socialines grupes. Pvz., „<...> yra draugų iš kitų klasių“.	1

Antrosios klasės moksleiviai geras emocijas patiria, užsiimdami popamokine veikla, džiaugiasi, kad ji vyksta, kad ji yra įvairi (žr. 15 lent.). Taip pat mokiniai nori būti su kitų klasių moksleiviais, t.y. nori jaustis kitų grupių nariais.

Prevciniuose užsiėmimuose vaikams patinka mokytis graaus elgesio, išmkti mandagumo taisyklių; sporto būreliuose antrokai nori lenktyniauti, nori žaisti judriuosius žaidimus. Viena mergaitė sakė, kad ji, dailės būrelyje, nori išmkti nupiešti graų saulėlydį.

Jaunesniojo amžiaus moksleiviai nori dalyvauji neformaliojo ugdymo užsiėmimuose, kuriuose jie jaučiasi saugūs, aprūpinti, kai gali pasikalbėti su mokytojais.

16 lentelė

3 klasės moksleivių popamokinės veiklos teigiamos emocijos (n = 60)

Kategorijos ir jų pavyzdžiai	Dažnis
Patinka užsiimti būrelio veikla. Pvz., „Aš noriu žaisti krepšini“ . „Man patinka žaisti kvadrata“ . „<...> žaisti tenisą“ . „Man patinka bėgioti“ . „Man patinka dainuoti gražias dainas“ . „Man patinka lipdyti <...>“ . „Man patinka groti dūdele“ . „Man smagu piešti“ . „Man patinka keliauti“ . „Aš noriu piešti paukščius“ . „<...> ką nors piešti“ .	31
Isijungti į socialines grupes. Pvz., „Man patinka kartu būti su klasės draugais“ . „Man patinka žaisti <...> su klasės draugais“ . „<...> susirasti naujų draugų“ . „<...> kai su niekuo nesusipykstame“ .	5
Geros emocijos. Pvz., Man smagu, kai man pasiseka <...>“ . „<...> kai būna linksma“ . „Kai niekas nepyksta, nesibara“ . „Kai neatsitrenkiu kitą vaiką“ .	9
Mokinių siekimas neformaliojo švietimo tikslų. Pvz., „<...> sužinoti, ką nors naujo“ . „Man patinka išmkti naujų šokių“ . „<...> išmkti naujų judesių“ . „<...> kurti savo šokius“ . „<...> pažinti pasaulį“ . „kurti naujus dalykus“ . „<...> pamatyti, ką nors naujo“ . „<...> išmkti skaičiuoti dalimis“ . „<...> išmkti skaityti“ .	9
Mokinių darbo įvertinimas. Pvz., „<...> kai gauname padėkos raštą“ . „<...> kai mokytojas mus pagiria“ .	6

Trečiosios klasės moksleiviams patinka popamokinės ugdymo veiklos, jie nori kuo daugiau lavinti savo gebėjimus, jaučia poreikį būti kartu su bendraamžiais ir vyresniais vaikais.

Jiems linksma, kai jie jaučia sėkmę, kai mokytojai juos pagiria, kai gauna padėkos raštą. Keletas trečiųjų sakė, kad jiems jie labai džiaugiasi tada, kai jų komanda laimi varžybas, bet jeigu ir nepavyksta jų laimėti, tai labai nenusimena.

Mokiniai, dalyvaudami popamokinėje veikloje, įgyja naujų žinių ir įgūdžių, išbando savo gabumus.

17 lentelė

4 klasės moksleivių popamokinės veiklos teigiamos emocijos (n = 62)

Kategorijos ir jų pavyzdžiai	Dažnis
Patinka užsiimti būrelio veikla. Pvz., „Man patinka mėtyti kamuolį“. „Man patinka žaisti futbolą“. „Man patinka bėgti“. „Man patinka atlikti fizinius pratimus“. „Man patinka gražios dainų melodijos. Man smagu jas dainuoti“. „Man patinka piešti“.	17
Patinka būti įvertintiems. Pvz., „Man patinka gauti apdovanojimus“. „Man patinka dalyvauti parodose“. „Man patinka, kai mokykloje būna konkursai ir mes laimim <...>“. „<...> kai mano tėvai mane pagiria <...>“.	19
Įsijungti į socialines grupes. Pvz., „Man patinka susirasti naujų draugų“. „Man patinka, kai mes visi kažką darom“. „Man patinka, kai mes su mokytoja kur nors išvykstam <...>“. „<...> kai mes dalyvaujame konkurse“.	15
Mokinių siekimas neformaliojo švietimo tikslų. Pvz., „<...> kai aš išmokstu šokti naują šokį“. „<...> kai išmokstu naujo šokio žingsnelių“. „Aš džiaugiuosi, kad galėjau išmokti siuvinėti „kryželiu“ <...>“. „Aš išmokau žaisti krepšinį“. „Man labai gerai sekasi dalyvauti estafetėse <...>“. „Mane pamokė daryti darbelius iš molio“. „Aš išmokau pagroti dūdele <...>“.	11

Ši atsakymų kategorija parodo, mokinių norą dalyvauti neformaliojo ugdymo veikloje, jie nori, kad kiti juos įvertintų, kad jie galėtų bendrauti su kitais, kad siektų neformaliojo ugdymo tikslų. Tokioje veikloje moksleiviai patiria džiugias emocijas.

Mokiniai, siekdami susirasti naujų draugų, mėgina įsitvirtinti bendraamžių grupėse, bando pakelti savo socialinį statusą.

18 lentelė

1 klasės moksleivių popamokinės veiklos neigiamos emocijos (n = 9)

Kategorijos ir jų pavyzdžiai	Dažnis
Rūpesčių nėra. Pvz., „Man viskas patinka <...>“.	7
Užsitęsusi veikla. Pvz., „Pavargstu, kai ilgai reikia dirbti“.	2

Pirmosios klasės mokiniai mažai pasakojo apie popamokinės veiklos rūpesčius (žr. 18 lent.). Jie sakė, kad patinka užsiimti įvairiais darbais, kurių pamoko mokytoja. Tik dviems moksleiviams nepatinka ilgai dirbti ir pabaigti pradėtą darbą.

Pagal amžių, pirmosios klasės mokiniams, sunku susikaupti ilgesniam laikui, ypač, jeigu veikla yra vienoda ir nėra pertraukėlių.

19 lentelė

2 klasės moksleivių popamokinės veiklos neigiamos emocijos (n = 21)

Kategorijos ir jų pavyzdžiai	Dažnis
Rūpesčių nėra. Pvz. „Man viskas patinka“.	10
Norėtų lankyti kitus būrelius. Pvz., „Aš dar norėčiau lankyti choro būrelį“. „Aš noriu išmokti šokti“.	3
Užsitiesusi veikla. Pvz., „Man nepatinka būrelyje, kai per ilgai mes jame būname“. „<...> kai per ilgai mokina“ „<...> kai reikia ilgai dirbti <...>“.	6
Norėtų dažniau lankyti būrelius. Pvz., „Aš noriu, kad daugiau būtų gamtos būrelių, nes man čia labai smagu“. „Visko aš išmokstu <...>“.	2

Vieniems antrosios klasės moksleiviams nėra problemų popamokinėje veikloje, kitiems nepatinka, kai jiems ilgai reikia klausytis mokytojų paaiškinimų. Trys tiriamieji nurodė, kad norėtų lankyti ir kitus būrelius. Du tiriamieji norėtų, kad dažniau vyktų popamokinės veiklos užsiėmimai.

Viena mokinė sakė, kad ji dar norėtų lankyti choro būrelį, kita – kad norėtų išmokti šokti, bet dabar jos neina į kitus būrelius, nes jos jau lanko dailės būrelį ir todėl joms būtų sunku visur suspėti.

Berniukai, kurie norėtų dažniau lankyti popamokinės veiklos užsiėmimus, labai džiaugiasi, nes jiems patinka, kai mokytoja parodo kaip reikia daryti įvairius bandymus su vandeniu ir druska, kai piešia pieštuku ant lapo, kurį padeda ant medžio lapo.

20 lentelė

3 klasės moksleivių popamokinės veiklos neigiamos emocijos (n = 60)

Kategorijos ir jų pavyzdžiai	Dažnis
Rūpesčių nėra. Pvz., „Man viskas patinka“.	12
Mokytojo savybės. Pvz., „<...> kai mokytojas būna griežtas“. „<...> kai mokytojas pabara“.	5
Pakeistas neformaliojo ugdymo planas. Pvz., „<...> kai mokytojas sako	2

daryti ką nors kitą“.	
Kai reikia ypatingų pastangų. Pvz., „<...> sporto salėj, kai reikia bėgti ilgus atstumus“. „<...> kai reikia atlikti pritūpimus“. „<...> kai reikia ilgai dirbti, kad užbaigtume darbą“.	4
Fizinės traumos. Pvz., „<...> kai kamuolys pataiko į galvą“. „<...> kai siuvinėjant adata įsiduriu į pirštą“.	2
Nepasisekimas. Pvz., „<...> kai kas nors nepasiseka“. „<...> kai mūsų <...> komanda pralaimi“.	3
Nežinau. Pvz., „Nežinau, kas nepatinka <...>“.	13
Neatsakė į klausimą.	19

Ši atsakymų kategorija rodo, kad trečiosios klasės moksleiviai ne visi atskleidė savo problemas, kiti negalėjo apibūdinti savo rūpesčių. Dvylika tiriamųjų sakė, kad jiems viskas patinka, o likusieji paminėjo, kad jiems nepatinka, kai mokytojai būna griežti ir jiems sako pastabas. Kiti moksleiviai paminėjo tokias popamokinės veiklos problemas: pakeistas ugdymo planas, fizinės traumos, nepasisekimas. Keturi tiriamieji sakė, kad jiems yra nemaloni veikla, reikalaujanti fizinės ištvermės ir veikla, bandanti mokinių valią.

Mokinius, neformaliojo ugdymo užsiėmimuose, nemaloniai nuteikia mokytojo pastabos, pabarimai. Trečiokams, negavus psichologinio pastiprinimo (akių kontakto, pagyrimo, padėkos ir pan.) iš popamokinės veiklos organizatoriaus, gali juos neigiamai veikti, t.y. jie gali nenorėti ateiti į popamokinius užsiėmimus, bendrauti su tuo mokytoju.

21 lentelė

4 klasės moksleivių popamokinės veiklos neigiamos emocijos (n = 62)

Kategorijos ir jų pavyzdžiai	Dažnis
Rūpesčių nėra. Pvz., „Viskas patinka.“	37
Socialinės problemos. Pvz., „Nepatinka, kai su kitais mokiniiais susibaramė“. „Problemas padeda išspręsti seniūnai, mokytojai. Kartais patys kuriame taisykles ir jų laikomės“.	9
Fizinės ištvermė. Pvz., „<...> kai sporto būrely reikia bėgti „ratus“ (t.y. ilgus atstumus)“.	2
Fizinė traumos. Pvz., „<...> kai susižeidžiu“. „<...> kai parkrentu“. „<...> kai susimušu“.	3
Neatsakė į klausimą.	11

Ketvirtosios klasės moksleiviai minėjo problemas su kitais moksleiviais, dalyvaujančiais popamokinėje veikloje, bet taip pat jie teigė, kad moka jas išspręsti, į pagalbą pasikviesdami grupių seniūnus ar mokytojus (žr. 21 lent.). Kiti mokiniai sakė, kad jiems nemalonius fizinis krūvis, nes jie labai pavargsta. Trys tiriamieji sakė, kad jie kartais neatsargiai juda, todėl ir susižeidžia.

Mokiniams, kuriems visada ir viskas patinka – galime išvelgti jų konformizmą, t.y. prisitaikymą kitų reikalavimams.

Ketvirtokai, neatsakę į klausimą, tylėjo, o tai gali būti, kad jie nenorėjo pasakyti savo nuomonės kitiems girdint.

2.2.3.3. Moksleivių, nelankančių popamokinės veiklos užsiėmimų, požiūris

Atliekant tyrimą, pirmosios klasės moksleiviai, nelankantys popamokinės veiklos užsiėmimų, buvo nedrąsūs.

22 lentelė

1 klasės moksleivių nuomonė apie popamokinę veiklą (n = 7)

Kategorijos ir jų pavyzdžiai	Dažnis
Nelanko būrelio. Pvz., „Aš neinu į būrelius“. Aš neinu į joki būrelį, nes nieko nemoku“.	7
Norėtų lankyti. Pvz., „Aš noriu lankyti šokių būrelį, bet į jį mane mama leis tik nuo kitų mokslo metų“. Aš irgi norėčiau eiti į šokių būrelį“.	6
Nežino kokį užsiėmimą norėtų lankyti. Pvz., „Nežinau“.	1

Moksleiviai, nelankantys popamokinės veiklos užsiėmimų nei neformaliojo ugdymo įstaigose, nei mokykloje, minėjo, kad norėtų lankyti būrelius, bet tai priklauso ne tik nuo jų, bet ir nuo jų mamų požiūrio. Viena mergaitė sakė, kad neina į būrelius, nes nieko ji nemoka, t.y. neturi ypatingų gebėjimų. Šiuo atveju mokinė manė, kad ji neturi tokių gabumų, kokius turi jos bendraamžiai. Mergaitės, manančios, kad ji nieko nemoka, mokytoja buvo dailės veiklos neformaliojo ugdymo vadovė. Ši priežastis galėjo priversti ją galvoti kitaip nei yra iš tikrųjų.

Jeigu šie mokiniai lankytų popamokinės veiklos užsiėmimus, jie labiau norėtų bendrauti, įgytų pasitikėjimo savimi, mokytojais.

2 klasės moksleivių nuomonė apie popamokinę veiklą (n = 9)

Kategorijos ir jų pavyzdžiai	Dažnis
Nelanko būrelio. Pvz., „Aš neinu į būrelį. Nenoriu.“ „Aš nieko nelankau“.	9
Norėtų lankyti. Pvz., „Aš norėčiau išmokti žaisti krepšinį“. „Aš noriu išmokti „karate“<...>“.	5
Nenori lankyti. Pvz., „Nenoriu lankyti“.	3
Nežino kokį užsiėmimą norėtų lankyti. Pvz., „Nežinau“.	1

Vieni antrosios klasės moksleiviai, nelankantys popamokinės veiklos, norėtų ją lankyti (žr. 23 lent.). Buvo ir tokių mokinių, kurie nenorėtų užsiimti šia veikla. Vienas mokinys abejojo dėl savo atsakymo ir pasakė, kad jis nežino, kokį popamokinį užsiėmimą jam reikėtų pasirinkti.

Mokinių žinios apie įvairius neformaliojo ugdymo užsiėmimus, padeda jiems svajoti, kurti savo planus. Antrojai taip pat gali būti pasirinkę patinkančio mokytojo autoritetą, pagal kurio elgesio modelį jie galėtų sekti.

3 klasės moksleivių nuomonė apie popamokinę veiklą (n = 8)

Kategorijos ir jų pavyzdžiai	Dažnis
Nelanko būrelio. Pvz., „Nelankau būrelio. Nežinau kodėl <...> “. „Tėvai neleidžia“. „Aš nenoriu lankyti <...> “.	8
Norėtų lankyti. Pvz., „Noriu išmokti groti pianinu“. „Aš noriu išmokti groti smuiku“. „Aš noriu lankyti futbolą“.	5
Nenori lankyti. Pvz., „Nenoriu lankyti, nes man namie būna smagu“. „Nenoriu“.	2
Nežino kokį užsiėmimą norėtų lankyti. Pvz., „Nežinau“.	1

Ši atsakymų kategorija parodo trečiosios klasės moksleivių nuomonę apie popamokinę veiklą. Yra moksleivių, kurie norėtų dalyvauti šiuose užsiėmimuose. Du berniukai sakė, kad jie namie užsiima patinkančia veikla, todėl niekur kitur eiti jie nenori. Viena trečiosios klasės mokinė paminėjo, kad ji nežino ar ji nori eiti į kokį nors būrelį.

Nuo tėvų požiūrio priklauso ar jie leis savo vaikui lankyti neformaliojo ugdymo užsiėmimą ar neleis. Aiškinantis tėvų nuomonės priežastis, galime manyti, kad mokinio šeimos materialiniai sunkumai ir mokestis už neformaliojo ugdymo užsiėmimą nėra pagrindinė priežastis, nes mokyklose šie užsiėmimai yra nemokami. O mokiniai, lankantys popamokinės veiklos

užsiėmimus, ne tik turiningai praleidžia laiką, bet ir būna apsaugoti nuo nepageidaujamos įtakos gatvėje.

25 lentelė

4 klasės moksleivių nuomonė apie popamokinę veiklą (n = 5)

Kategorijos ir jų pavyzdžiai	Dažnis
Nelanko būrelio. Pvz., „Aš nieko nelankau“. „Nelankau“.	5
Norėtų lankyti. Pvz., „Gal kitais mokslo metais lankysiu sportą“. „Aš irgi noriu išmokti žaisti krepšinį“.	2
Nenori lankyti. Pvz., „Nenoriu lankyti“. Aš ir namie turiu ką veikti: einu pas draugus, kieme važinėju dviračiu“.	2
Nežino kokį užsiėmimą norėtų lankyti. Pvz., „Nežinau“.	1

Du ketvirtosios klasės mokiniai, nelankantys popamokinės veiklos užsiėmimų, norėtų juos lankyti. Šie mokiniai norėtų užsiimti sportine veikla. Viena mergaitė minėjo, kad nenorėtų lankyti jokio užsiėmimo, o berniukas sakė, kad jis, grįžęs iš mokyklos, eina pas draugus, kieme važinėja dviračiu. Vienas mokinys teigė, kad nežino, kokį norėtų lankyti būrelį.

Ketvirtokui, kuris išdidžiai pasakojo apie namuose pasirinktą veiklą, buvo matyti, kad jam svarbus tik jo požiūris, nes jis sakė, kad tikrai nenori lankyti jokių popamokinių užsiėmimų.

Mokiniai, nelankantys neformaliojo ugdymo užsiėmimų, mažai turėjo informacijos apie mokinių, lankančių šiuos užsiėmimus, pasiekimus, jų dalyvavimą įvairiose parodose, konkursuose, akcijose.

IŠVADOS

1. Nustatyta, kad Šiaulių miesto neformaliojo ugdymo įstaigose, 2009 – 2010 m. m., pagal neformaliojo ugdymo turinio kryptis, daugiausiai užsiėmimų yra technikos ir technologijos, kitų menų, mažiau – choreografijos, turizmo, mažiausiai - muzikos, kitų programų, sporto, dailės, etnokultūros ir kraštotyros, nėra – gamtos.

2. Panevėžio miesto neformaliojo ugdymo įstaigose, 2009 – 2010 m. m., pagal neformaliojo ugdymo turinio kryptis, daugiausiai programų yra gamtos; mažiau - sporto, muzikos, choreografijos; mažiausiai - kitų programų, kitų menų programų, dailės, technikos ir technologijos, turizmo programos; nėra – etnokultūros ir kraštotyros.

3. Kauno ir Marijampolės mokyklose vyrauja tokie popamokinės veiklos užsiėmimai: prevencinės veiklos, dailės, šokių, muzikos, gamtiniai, pažintiniai, kraštotyriniai, ekologiniai, matematikos, saugaus eismo, skautų. Šiose mokyklose dažniausiai yra naudojamos popamokinės veiklos formos: išvykos, parodos, dienos; rečiau – reprezentaciniai renginiai, dalykinės popietės, konkursai; retai – akcijos, spektakliai, sportinės varžybos, viktorinos, diskusijos.

Dažniausiai, Kauno ir Marijampolės mokyklų pedagogai ruošiasi popamokinės veiklai, ieškodami informacijos internete, knygose, pagal parengtą programą; rečiau – naudojasi seminaruose pateikta literatūra; retai – stebint video įrašus, apsilankant parodose, mokantis iš kolegų bei studentų, kuriant netradicinius neformaliojo ugdymo užsiėmimus.

Kauno ir Marijampolės mokyklose mokytojų organizuojami popamokinės veiklos užsiėmimai dažniausiai vyksta klasėse; rečiau - parke ar miesto aplinkoje, įstaigose; retai - aktų salėje, mokyklos koridoriuje, sporto salėje, mokyklos kieme, mokyklos stadione, miške.

4. Nustatyta, kad dauguma pirmųjų, antrųjų, trečiųjų ir ketvirtųjų klasių mokinių patys pasirenka popamokines veiklas, tik nedaugelis mokinių kreipia dėmesį į tėvų ar į mokytojų nuomonę, renkantis būrelius.

5. Kauno ir Marijampolės mokyklų, jaunesniojo amžiaus moksleiviai, dalyvaudami popamokinėje veikloje, dažniausiai džiaugiasi tuo, kad gali dalyvauti joje ir gali atlikti veiklą pagal pomėgius; trečdalis mokinių minėjo, kad jiems patinka įsijungti į socialines grupes.

6. Tyrimas parodė, kad tiek Kauno ir Marijampolės miestų mokyklose, tiek Šiaulių ir Panevėžio neformaliojo ugdymo įstaigose, jaunesniojo mokyklinio amžiaus moksleiviams organizuojami įvairūs popamokinės veiklos užsiėmimai.

REKOMENDACIJOS

Panevėžio miesto savivaldybės internetinės svetainės kūrėjui

Būtų aiškiau, jeigu miestų savivaldybių internetinėje svetainėje, prie visų popamokinių programų būtų tikslesnė informacija apie vaikų neformaliojo ugdymo programas, jose vykstančią veiklą, nurodomą moksleivių amžių.

Panevėžio miesto neformaliojo ugdymo įstaigų pedagogams

Norėtusi, kad miesto internetinėje svetainėje, būtų plačiau atskleista popamokinių programų veikla, nurodytas mokinių amžius.

Marijampolės miesto mokyklų pradinių klasių mokytojams

Supažindinus mokinius su neformaliojo ugdymo užsiėmimais, leisti jiems patiems apsispręsti, kuriame neformaliajame užsiėmime jie norėtų dalyvauti.

Kauno ir Marijampolės miestų mokyklų pradinių klasių mokytojams

Popamokines veiklas organizuoti numatyta laiko intervalą, nevarginant moksleivių.

Organizuojant kūno kultūrą, mokinių kūną palaiapsniui pripratinti prie didinamo fizinio krūvio.

Vesti diskusijas, per kurias jaunesniojo amžiaus moksleiviai galėtų išsiaiškinti, kaip reikėtų spręsti įvairius konfliktus.

Moksleivių tėvus paskatinti savo vaikus leisti į neformaliojo ugdymo užsiėmimus, papasakoti apie šių užsiėmimų reikšmę.

Mokytojai galėtų dažniau supažindinti mokinius, nedalyvaujančius neformaliojo ugdymo užsiėmimuose, su šia veikla, kad ir jie galėtų įsijungti į popamokinį mokyklos gyvenimą.

Mokiniam, nelankantiems popamokinės veiklos programų, sudaryti sąlygas pasireikšti vaiko individualybei, kad ir jie įgytų didesnę pasitikėjimą savo jėgomis.

LITERATŪRA

1. Ambrukaitis, J., Ozolaitė, V. (Sud.) (1998). *Popamokiniai renginiai specialiojoje mokykloje*. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
2. Aramavičiūtė, V. (2005). *Auklėjimas ir dvasinė asmenybės branda*. Vilnius: Gimtasis žodis.
3. Autry, Cari E.; Anderson, Stephen C. Recreation and the Glenview Neighborhood: Implications for Youth and Community Development. *Leisure Sciences*, May 2007, Vol. 29 Issue 3, P. 267-285. [Žiūrėta 2010-05-10]. Prieiga per internetą: <<http://web.ebscohost.com/bsi/pdf?vid=10&hid=10&sid=a0e7835f-76d9-4119-90f8-46f983e2f724%40sessionmgr110>>
4. Balevičienė, S., Bartaševičius, R. ir kt. (Sud.) (2008). *Švietimo būklės tyrimų apžvalga*. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
5. Bobrova, L., Kazlauskienė, A., Lukavičienė, V. ir kt. (2008). *Kursinių ir baigiamųjų (bakaluro, magistro, specialiuųjų profesinių studijų) darbų rengimo ir gynimo metodinės rekomendacijos*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
6. Charles, C. M. (2003). *Pedagoginio tyrimo įvadas*. Vilnius: Alma littera.
7. Čiužas, R. (2007). Mokytojo ir mokinio vaidmenų kaita edukacinės paradigmos virsmo sąlygomis. *Pedagogika. Mokslo darbai*. T. 85. P. 64-69.
8. Čiužas, R., Navickaitė, J. (2008). Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo kaita edukacinės paradigmos virsmo sąlygomis. *Pedagogika. Mokslo darbai*. T. 91. P. 53-59.
9. Dapkienė, S. (2002). *Papildomojo ugdymo formos*. Radviliškis: Litera.
10. *Dėl Jungtinių Tautų Vaiko teisių Komiteto išvadų įgyvendinant JT Vaiko teisių konvenciją Lietuvoje*. 2006 m. liepos 18 d. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos vaikų ir jaunimo skyrius. [Žiūrėta 2010-05-05]. Prieiga per internetą: <<http://www.socmin.lt/index.php?-1954874692>>
11. *Europos Bendrijų Komisijos Komunikatas Dėl ES vaiko teisių strategijos kūrimo*. 2006 liepos 4 d. Briuselis. [Žiūrėta 2010-05-10]. Prieiga per internetą <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=282952&p_query=&p_tr2=>>
12. Gerulaitis, Š., Bigelienė, D. ir kt. (2006). *Tarptautinių ir nacionalinių mokinių pasiekimų ir kitų edukologinių tyrimų išvados ir siūlymai ugdymo turiniui tobulinti*. [Žiūrėta 2010-01-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.pedagogika.lt/puslapis/ugdimo14/pasiekimai.pdf>>
13. Giddens, A. (2005). *Sociologija*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
14. Jovaiša, L. (2007, a). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis.

15. Jovaiša. L. (1995, b). *Hodegetika. Auklėjimo mokslas*. Vilnius: Leidykla Agora.
16. *Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija*. 1995. Ratifikuota 1995 liepos 3 d. Priėmė tarptautinius dokumentus pasirašiusios šalys. [Žiūrėta 2009-01-15]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=19848&pquery=&p_tr2=>
17. Juodaitytė. A., Palubaitytė. R. (2007). Vaikų (9-12) vasaros laisvalaikio edukacinis diskursas tėvų, kaip suaugusiųjų, koncepcijų kontekste. *Acta Paedagogica Vilnensia. Mokslo darbai*. T.19. Vilnius: VDU. P. 115-126. [Žiūrėta 2009-03-05]. Prieiga per internetą: http://www.leidykla.eu/fileadmin/Acta_Paedagogica_Vilnensia/19/115-126.pdf
18. Kabašinskaitė. D. (2002). Vaikystės sociologija, vaikų teisės ir vaikų politika. *Filosofija, sociologija. Lietuvos mokslų akademija*. Nr. 3. P. 43-49. [Žiūrėta 2009-03-05]. Prieiga per internetą: <http://images.katalogas.lt/maleidykla/fil23/F-43.pdf>
19. *Konvencija dėl valdžios institucijų įgaliojimų ir taikytinos teisės nepilnamečių apsaugos srityje*. (2002). [Žiūrėta 2009-04-16]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=137402&p_query=&p_tr2=>
20. Kravale. M., Guseva. V. (2006). Neformalus jaunimo ugdymas ir palanki aplinka. *Acta Paedagogica Vilnensia. Mokslo darbai*. T.16. Vilnius: VDU. P. 40-45. [Žiūrėta 2009-03-15]. Prieiga per internetą: http://www.leidykla.eu/fileadmin/Acta_Paedagogica_Vilnensia/Marite_Kravale_Vija_Guseva.pdf
21. Kviškienė. G. (Sud.) (1996, a). *Laisvalaikio kultūra (teorija, praktika, rekomendacijos)*. Vilnius: VPU.
22. Kviškienė. G., Mockevičienė. D. (Sud.) (2002). Laisvalaikio reikšmė ankstyvajai prevencijai. *Socialinio pedagogo ABC. Socialinis ugdymas*. Vilnius: Baltijos kopija. P. 66-75.
23. Kviškienė. G. (2006, b). *Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudos ir prieinamumas*. Tyrimo ataskaita. Vilnius. [Žiūrėta 2010-01-02]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/NVS_sanaudos_ir_prieinamumas_ataskaita.pdf#32
24. Kultūros įstaigos. Vaikų ir jaunimo užimtumas. Švietimas. *Panevėžio miesto savivaldybės neformaliojo švietimo įstaigos*. [žiūrėta: 2009 - 11 - 25]. Prieiga per internetą: <http://www.panevezys.lt/DesktopDefault.aspx?tabID=2220>
25. Laužackas. R. (1997). *Profesinio ugdymo turinio reforma: didaktiniai bruožai*. Kaunas: UAB Epaisas.
26. Leliūgienė. I. (2003). *Socialinė pedagogika*. Kaunas: Technologija.
27. Lesauskienė. A. (2008). Neformalusis vaikų švietimas savivaldybėje: iššūkiai ir galimybės. *Neformalusis vaikų švietimas*. Šiauliai. [Žiūrėta 2009-12-30]. Prieiga per internetą: [http://www.google.lt/search?client=firefox->](http://www.google.lt/search?client=firefox-)

28. *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas*. (2009). Aštuntoji papildyta laida. Vilnius: Registru centras.
29. *Lietuvos Respublikos Konstitucija*. 1992 m. spalio 25 d. Pakeista 2006 m. balandžio 25d. [Žiūrėta 2010-04-15]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=274999&p_query=&p_tr2=>>
30. *Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Dėl valstybinės šeimos politikos koncepcijos patvirtinimo*. 2008 m. birželio 3 d. Nr. X-1569. Vilnius. [Žiūrėta 2010-05-06]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=5477&p_k=1>
31. *Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas*. 1991 m. birželio 25 d. Nr. I-1489. Įstatymo pakeitimas 2010-02-04. Vilnius. [Žiūrėta 2010-04-28]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=364830&p_query=&p_tr2=>>
32. *Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymas*. 2000 m. gegužės 25 d. Nr. VIII – 1708. Vilnius. [Žiūrėta 2009-03-20]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=312295&p_query=&p_tr2=>>
33. *Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2002 metų veiklos ataskaita*. [Žiūrėta 2009-05-05]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=2706&p_d=23982&p_k=1>
34. *Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas*. 2006 m. birželio 8 d. Nr. I-1234 [Žiūrėta 2009-02-18]. Prieiga per internetą: <http://www.3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showshowdoc_I?p_id=279424>
35. *Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Dėl jaunimo ir socializacijos programos patvirtinimo*. 2004 m. vasario 23 d. Nr. 209. Vilnius. [Žiūrėta 2010-04-13]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=296403&p_query=&p_tr2=>>
36. *Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Dėl vaiko gerovės valstybės politikos strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2005-2012 metų plano patvirtinimo*. 2005 m. vasario 17 d. Nr. 184. Vilnius. [Žiūrėta 2010-05-10]. Prieiga per internetą: <http://www.3lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_I?p_id=343456>
37. *Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Dėl vaikų ir jaunimo kultūrinės edukacijos 2006 – 2010 m. programos patvirtinimo*. 2006 m. rugsėjo 21 d. Nr. 926. Vilnius. [Žiūrėta 2010-04-19]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc1?p_id=282952&p_query=&p_tr2=>>
38. *Lietuvos švietimo plėtotės strateginės nuostatos. Gairės. 2003 – 2012 metai*. Projektas. (2002). [Žiūrėta 2010-01-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.smm.lt/strategija/docs/svietimo.gaires.pdf>>

39. *Mūsų Lietuva: krašto vietovių istoriniai, geografiniai, etnografiniai bruožai*. T. 3 (1965). Boston. (Mass). USA: Lietuvių Enciklopedijos spaustuvė.
40. *Mūsų Lietuva: krašto vietovių istoriniai, geografiniai, etnografiniai bruožai*. T. 3 (1966). Boston. (Mass). USA: Lietuvių Enciklopedijos spaustuvė.
41. *Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija*. 2005 m. gruodžio 30 d. Nr. ISAK- 2695 [Žiūrėta 2009-12- 30]. Prieiga per internetą: <<http://www.akmene.lt/get.php?f.224>>
42. *Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos įgyvendinimo priemonių planas 2008 - 2012 m.* [Žiūrėta 2010-05-11]. Patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008-02-11 įsakymu Nr. ISAK – 361. Prieiga per internetą:<http://www.smm.lt/ugdymas/docs/neformalusis/priemoniu_planas_2008-2012.pdf>
43. *Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudos ir prieinamumas*. (2006). Tyrimo ataskaita. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Vilnius. [Žiūrėta 2008-09-13]. Prieiga per internetą: < http://www.smm.lt/svietimo_bukle/tyrimai_sb.htm>
44. Ozmon. H. A., Craver. S. M. (1996). *Filosofiniai ugdymo pagrindai*. Vilnius: Leidybos centras.
45. Papildomas ugdymas moksleivių socializacijos kontekste (2001). *Sociologinio tyrimo ataskaita*. Vilnius: VPU sociologinių švietimo tyrimų laboratorija. [Žiūrėta 2009-04-02]. Prieiga per internetą: < http://www.smm.lt/svietimo_bukle/tyrimai_sb.htm>
46. Paulavičiūtė. A. (2002, a). *Renginių organizavimo ABC*. Virtuali leidykla – knygynas „www.skaityk.lt“.
47. Paulavičiūtė. A. (2008, b). *Renginių organizavimo abėcėlė*. Vilnius: Mokesčių srautas.
48. *Popamokinės veiklos veiksmingumas*. (2003). Tyrimo ataskaita. Vilnius: VPU sociologinių švietimo tyrimų laboratorija. [Žiūrėta 2009-03-18]. Prieiga per internetą: < http://www.smm.lt/svietimo_bukle/tyrimai_sb.htm>
49. *Pradinio ir pagrindinio ugdymo programa*. 2008 rugpjūčio 26 d. Nr. ISAK-2433 Vilnius. [Žiūrėta 2009-12-29]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=326307&p_query=&p_tr2=>>
50. Pupkis. A./sud. (1985). *Kalbos praktikos patarimai*. Vilnius: leidykla „Mokslas“.
51. Ramaneckienė. R. (Sud.). (1998). *Papildomasis ugdymas*. Šiauliai: Šiaurės Lietuva.
52. Raudeliūnaitė. R. (2007). Nepamokinė veikla kaip sutrikusio regėjimo paauglių socialinių įgūdžių ugdymo veiksnys. *Acta Paedagogica Vilnensia. Mokslo darbai*. T. 19. Vilnius: VDU. P. 69-81. [Žiūrėta 2009-03-05]. Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.eu/fileadmin/Acta_Paedagogica_Vilnensia/19/69-81.pdf>

53. Riggs. Nathaniel. R.; Greenberg. Mark. T. (2004). After-school youth development programs: A developmental - ecological model of current research; *Clinical Child & Family Psychology Review*; 2004 Vol. 7. P. 177-190. [žiūrėta 2008-05-20]. Prieiga per internetą: <<http://web.ebscohost.com/ehost/refresults?vid=25&hid=112&sid=1af91c7c-3dbc-46c1-8c04-635c30e1516a%40sessionmgr102>>
54. Rupainienė. V., Jankūnaitė. B. (2008). Pradinės mokyklos bendruomenės bendradarbiavimo ypatumai diegiant ugdymo programos naujoves. *Pedagogika. Mokslo darbai*. T. 91. P. 73- 79.
55. Ruškus. J., Žvirdauskas. D., Stanišauskienė. V. (2008). Mokiniai, dalyvaujantys neformaliajame švietime. *Tyrimo ataskaita*. [Žiūrėta 2010-01-05]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/sb/MOKINIAI_DALYVAUJANTYS_NEFORMALIAJAME_SVIETIME_2008.pdf>
56. Savickytė. V. (1998). *Klasės auklėtojo veiklos planavimo gairės*. Šiauliai: UAB Litera.
57. Sergiovanni T.J. (2005). *Vadovavimas. Ką tai reiškia mokykloms?* Vilnius: Garnelis.
58. Sporto įstaigos. Vaikų ir jaunimo užimtumas. Švietimas. *Panevėžio miesto savivaldybės neformaliojo švietimo įstaigos* [žiūrėta: 2009 - 11 - 25]. Prieiga per internetą: <<http://www.panevezys.lt/DesktopDefault.aspx?tabID=2219>>
59. *Šiaulių miesto savivaldybės neformaliojo vaikų švietimo mokyklos*. [žiūrėta: 2009-11-24]. Prieiga per internetą: <<http://www.siauliai.lt/svietimas/sneformalus.php> >
60. Šukys. S. (2008). Mokinių dalyvavimas nepamokinėje veikloje ir santykiai su mokytojais. *Acta paedagogica Vilnensia. Mokslo darbai*. T. 21. Vilnius: VDU. P. 128-137. [Žiūrėta 2009-03-07]. Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.eu/fileadmin/Acta_Paedagogica_Vilnensia/21/128-137.pdf>
61. Švietimo įstaigos. Vaikų ir jaunimo užimtumas. Švietimas. *Panevėžio miesto savivaldybės neformaliojo švietimo įstaigos*. [žiūrėta: 2009 - 11 - 24]. Prieiga per internetą: <<http://www.panevezys.lt/DesktopDefault.aspx?tabID=1779>>
62. Tidikis. R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto leidybos centras.
63. *Vaikų ir jaunimo kultūrinio ugdymo koncepcijos įgyvendinimo priemonių planas 2008 - 2012 m.* Patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. birželio 18 d. įsakymu. Nr. ĮSAK- 1792 [Žiūrėta 2010-05-06]. Prieiga per internetą: <<http://www.smm.lt/ugdymas/docs/neformalusis/2008-06-18-ISAK-1792.pdf>>
64. Valantiejienė. S. (2009). *Neformalaus švietimo vaidmuo vykdant psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevenciją vaikų ir jaunimo tarpe*. [Žiūrėta 2009-12-30]. Prieiga per internetą: <http://www.nkd.lt/files/renginiai/2009-05-19_konferencija/4-neformalaus_svietimo_vaidmuo.pdf>

65. *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. (2006). T. 9 Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
66. *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. (2008). T. 14. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
67. Želvys, R. (2003). *Švietimo organizacijų vadyba*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.